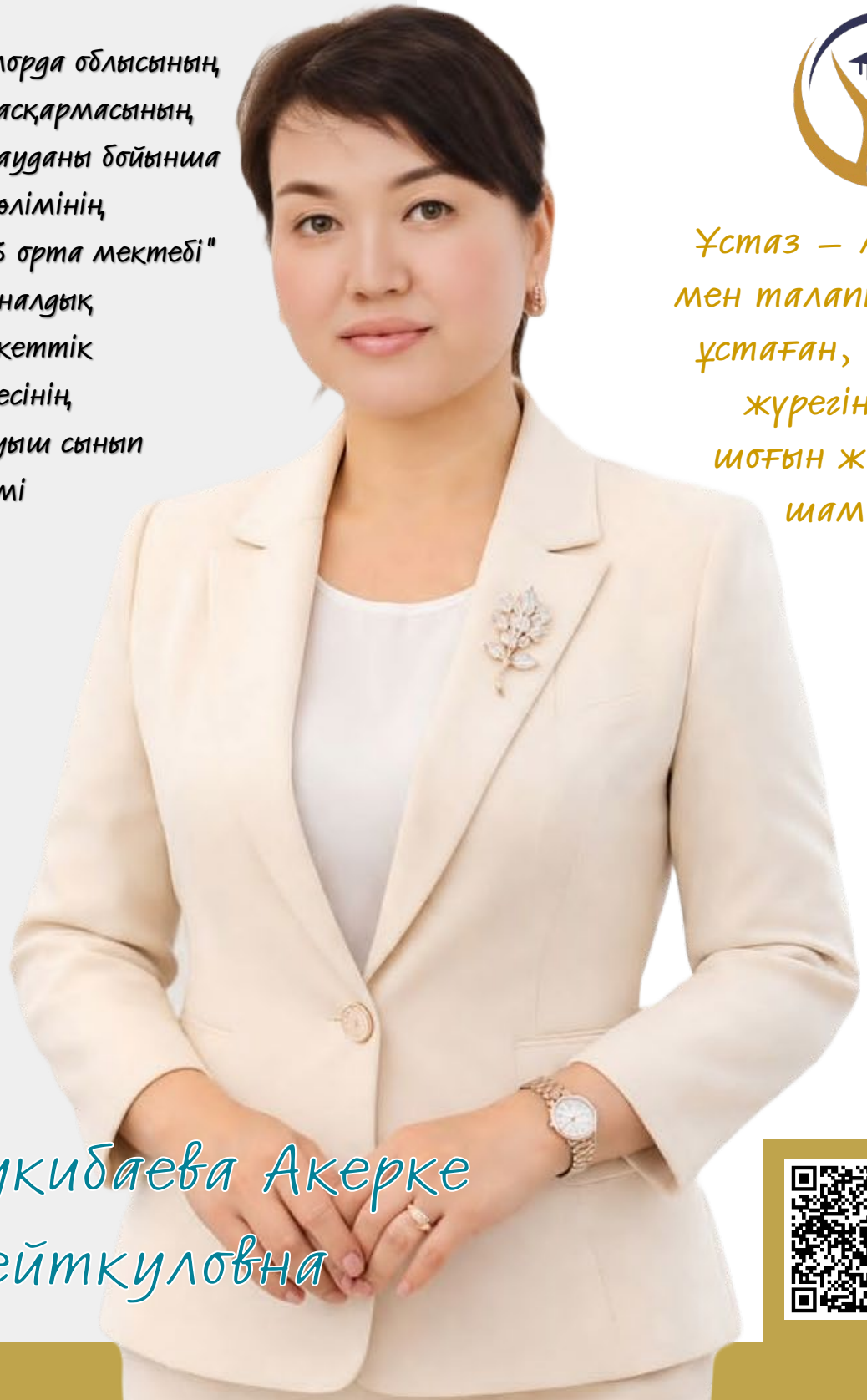
Республиканский научно-методический журнал

USTAZ USTANYMY

Республикалық ғылыми-әдістемелік журналы

№5(24) (2026 ж. Мамыр/Май 2026 г.)

"Қызылорда облысының білім басқармасының Шиелі ауданы бойынша білім бөлімінің "№158 орта мектебі" коммуналдық мемлекеттік мекемесінің Бастауыш сынып мұғалімі

Ұстаз – мейірім мен талапты тең ұстаған, шәкірт жүрегіне сенім шоғын жағатын шамшырақ.

Тукибаева Акерке Сейткуловна

Республиканский научно-методический журнал

USTAZ USTANYMY

Республикалық ғылыми-әдістемелік журналы

«USTAZ USTANYMY» республикалық ғылыми-әдістемелік журналының
№5(24) (2026 ж. Мамыр) шығарылымы. Выпуск №5(24) (Май 2026 г.)
республиканского научно-методического журнала «USTAZ USTANYMY».

ТАҚЫРЫПТЫҚ БАҒЫТЫ: білім беру саласындағы оқу-әдістемелік, ғылыми-тәжірибелік, ақпараттық -сараптамалық, педагогикалық инновациялық тәжірибелерді тарату бойынша материалдар жариялау.
ТЕМАТИЧЕСКОЕ НАПРАВЛЕНИЕ: публикация материалов по распространению учебно-методического, научно-практического, информационно-аналитического, педагогического инновационного опыта в области образования.

«USTAZ USTANYMY» Республикалық ғылыми-әдістемелік журналы Нұр-Сұлтан қаласында Қазақстан Республикасының Ақпарат және Қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитеті 2023 жылғы 13 ақпандағы Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қоюы туралы куәлігі № KZ26VPY00064454 берілген.
Таралу аумағы: Қазақстан аумағында.
«USTAZ USTANYMY» журналы айына 4 рет жарық көреді.

Республиканский научно-методический журнал «USTAZ USTANYMY» в городе Нұр-Сұлтан комитетом информации Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан выдано свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания, информационного агентства и сетевого издания от 13.02.2023 года
№ KZ26VPY00064454.
Территория распространения: На территории Казахстана.
Журнал " USTAZ USTANYMY " выходит 4 раз в месяц.

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ / РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ
Бас редактор:/Главный редактор: Баянды Ерлан
Дүйсенбекова Б.Н. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Қарағанды медицина университеті
Дүзбаева Н.М. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті
Каскарбаева Б.Б. – педагог-шебер
Қасқабаева Ф.С. – педагог-шебер
Есенова Ш.Б. – педагог-зерттеуші
Иманбек Ә.О. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі
Алшынов А.Ә. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі
Корректор / корректор: Кәкіш Мерей Ертайқызы
Жауапты хатшы / ответственный секретарь: Есбергенов Айдын Ардақұлы

«USTAZ USTANYMY» ғылыми-әдістемелік журналының авторларға арналған ережелерімен QR-кодты сканерлеу арқылы таныса аласыз.
С правилами для авторов научно-методического журнала «USTAZ USTANYMY» вы можете ознакомиться, отсканировав QR-код.

Мазмұны / Содержание

Жукаева М. Ұлттық құндылықтар – мектепке дейінгі жастағы балаларды патриоттыққа тәрбиелеудің негізгі құралы 4
Утегенова А.Т. Ұлттық құндылықтарды дәріптеу балабақшадан басталады..... 7
Бегжанова М.А. Біртұтас тәрбие арқылы ұлттық құндылықтарды дамыту 10
Асылханова Н.П. Ертегі – ұлттық құндылықтарды насихаттаудың тиімді құралы..... 13
Сагымбаева Л.Т. Тіл ұстарту – сөз мәдениетінің негізі 16
Ибраимова Г.Ж. Мектепке дейінгі ұйымдарда ойын арқылы танымдық даму қалыптастыру..... 18
Жақсылық Н.Н. «Тілдік дағдыларды дамыту: сөздік қор, тіл мәдениеті, мәтінмен жұмыс» 22
Чинташова А.И. Қазақтың ұлттық ойындары 25
Исмаилова Г.М. Алаш мұрасы және қазақ тілі мен әдебиеті пәнін оқытудағы өзекті мәселелері 26
Дүйсенбекқызы А. Бастауыш сынып оқушыларының білімге қызығушылығын арттыру жолдары..... 28
Естаева Ә.Е. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды кешенді қолдау: заманауи оңалту менеджменті мен инклюзивті стратегиялар..... 29
Ермекбаев Қ.С. Жасанды интеллект негізінде тарих сабағын жаңғырту: ұлттық басымдықтар мен цифрлық мүмкіндіктер 32
Тенкебаева Г.А. Жасанды интеллект қолдану арқылы физика пәнін саралау жолдары35
Тасу К.К., Бектенов Р. Болашақ биология пәні мұғалімдерін даярлауда экологиялық білім мен тәрбиенің рөлі..... 38
Базарканова А.М. Мектепке дейінгі ұйымдарда ата-анамен жұмыс жүргізу жолдары 40
Баспаулиева С.Ж. Мектеп жасына дейінгі дейінгі балаларда салауатты өмір салтын қалыптастыру..... 44
Тазабекова А.С. Инновациялық әдістер - мұғалім тәжірибесінде..... 47
Кенжебекова К.И. «Көшпек» ойыны арқылы ұлттық құндылықтарды меңгерту: ұмыт қалған мұраның жаңа форматы..... 50
Тукибаева А.С. Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілетін дамыту 52
Абдукаримова Г.А. Химия сабақтарында оқушылардың лабораториялық жұмыстарды жасау білу дағдыларын дамыту 54

Жукаева Майра
Тәрбиеші
"Аяла" бөбекжай-бақша" ЖШС
Түркістан облысы, Түлкібас ауданы, Қожамберді ауылы

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР – МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДЫ ПАТРИОТТЫҚҚА ТӘРБИЕЛЕУДІҢ НЕГІЗГІ ҚҰРАЛЫ

Аңдатпа. Мақалада мектепке дейінгі жастағы балаларды патриоттыққа тәрбиелеудегі ұлттық құндылықтардың маңызы қарастырылады. Автор ұлттық тәрбие арқылы баланың ұлттық сана-сезімін, туған жерге деген сүйіспеншілігін, ана тілі мен мәдениетіне құрметін қалыптастырудың педагогикалық негіздерін талдайды. Ұлттық ойындар, салт-дәстүрлер, халық ауыз әдебиеті және ұлттық мәдениет элементтерінің тәрбиелік әлеуеті сипатталып, олардың баланың тұлғалық, әлеуметтік және рухани дамуына ықпалы айқындалады. Сонымен қатар мақалада тәрбиешінің кәсіби рөлі, патриоттық тәрбиені ұйымдастырудың әдіс-тәсілдері және ұлттық құндылықтарды білім беру үдерісіне енгізудің маңыздылығы ғылыми тұрғыда негізделеді. Зерттеу нәтижесінде ұлттық құндылықтардың мектепке дейінгі ұйымдардағы патриоттық тәрбиенің негізгі құралы екендігі дәлелденеді.

Кілт сөздер: ұлттық құндылықтар, патриоттық тәрбие, мектепке дейінгі тәрбие, ұлттық сана-сезім, рухани тәрбие, ұлттық мәдениет, салт-дәстүр, халық ауыз әдебиеті, тұлғалық даму, тәрбиеші.

Қазіргі жаһандану үдерісі қарқын алған кезеңде ұлттық болмысты сақтау мен оны келер ұрпақтың санасына сіңіру мәселесі ерекше өзектілікке ие болып отыр, өйткені мәдениеттер тоғысында жеке тұлғаның өзіндік «Менін» жоғалтпай, ұлттық ерекшелігін сақтай білуі оның рухани тұтастығының кепілі ретінде қарастырылады. Осы тұрғыдан алғанда мектепке дейінгі тәрбие жүйесінде баланың бойында патриоттық сезімді қалыптастыру тек білім беру міндеті ғана емес, ол қоғамдық тұрақтылық пен ұлттық бірегейлікті қамтамасыз ететін стратегиялық бағыт ретінде танылады. Баланың алғашқы әлеуметтік ортасы болып табылатын балабақшада тәрбиеші ұлттық құндылықтарды мақсатты әрі жүйелі түрде енгізу арқылы оның дүниетанымының іргетасын қалайды. Ұлттық құндылықтар ұғымы тек салт-дәстүрлер жиынтығы емес, ол халықтың тарихи тәжірибесі, рухани мұрасы және өмір сүру философиясының көрінісі болып табылады. Бала осы құндылықтарды меңгеру арқылы өз халқының мәдени кеңістігіне енеді, бұл оның әлеуметтік сәйкестігінің қалыптасуына негіз болады. Патриоттық сезімнің бастауында туған жерге деген сүйіспеншілік, ана тіліне құрмет және ұлттық мәдениетке қызығушылық жатыр, бұл қасиеттер ерте жастан қалыптасқанда ғана тұрақты сипатқа ие болады. Тәрбиеші баланың жас ерекшеліктерін ескере отырып, ұлттық мазмұндағы материалдарды қызықты әрі түсінікті формада ұсынуы тиіс. Ұлттық құндылықтар арқылы бала қоршаған әлемді танып қана қоймай, өзінің сол әлемдегі орнын сезінеді. Бұл оның тұлғалық дамуына оң әсер етеді. Осылайша ұлттық құндылықтар патриоттық тәрбиенің негізгі өзегі ретінде көрініс табады.

Баланың бойында патриоттық сезімді қалыптастыру үдерісі күрделі әрі көпқырлы болғандықтан, ол тек ақпарат берумен шектелмей, эмоционалдық әсер ету, тәжірибелік әрекет және тұлғалық қатынас арқылы жүзеге асуы тиіс, бұл жерде ұлттық құндылықтардың тәрбиелік әлеуеті ерекше маңызға ие болады. Бала ұлттық дәстүрлермен танысу барысында тек белгілі бір әрекеттерді қайталап қана қоймай, олардың мағынасын түсінуге ұмтылады, бұл оның ойлау қабілетін дамытады. Әдет-ғұрыптар мен салт-дәстүрлердің мазмұнында халықтың дүниетанымы, моральдық нормалары және эстетикалық талғамы көрініс табады, осыны бала санасына жеткізу тәрбиешінің кәсіби шеберлігіне байланысты. Ұлттық ойындар баланың физикалық және психологиялық дамуына ықпал ете отырып, оның ұжымдық әрекетке бейімделуін қамтамасыз етеді. Халық ауыз әдебиеті үлгілері арқылы бала тіл байлығын

арттырып, көркем ойлау қабілетін жетілдіреді. Тәрбиеші осы құралдарды үйлесімді пайдалану арқылы баланың қызығушылығын оятады. Патриоттық тәрбие барысында баланың эмоциялық күйі ерекше назарда болуы тиіс, себебі жағымды эмоция арқылы берілген ақпарат терең әрі ұзақ сақталады. Ұлттық құндылықтар баланың өзіндік бағасын қалыптастырып, оның қоғамдағы орнын сезінуіне көмектеседі. Бұл өз кезегінде әлеуметтік жауапкершіліктің дамуына негіз болады. Патриоттық сезім тек сөз жүзінде емес, әрекет арқылы бекітілуі қажет, сондықтан тәрбиеші балаларды ұлттық мазмұндағы іс-шараларға белсенді қатыстыруы тиіс.

Мектепке дейінгі ұйымдағы тәрбие жұмысының мазмұны ұлттық құндылықтармен байытылған жағдайда ғана баланың тұлғалық дамуы үйлесімді сипат алады, өйткені бұл құндылықтар оның рухани әлемін қалыптастырып, өмірлік бағдарын айқындайды. Тәрбиеші ұлттық мәдениеттің тасымалдаушысы ретінде баланың санасына рухани мағыналарды жеткізуші рөлін атқарады, бұл жауапкершілік жоғары кәсіби дайындықты талап етеді. Баланың ұлттық сана-сезімі біртіндеп қалыптасады, бұл үдеріс жүйелілік пен сабақтастықты қажет етеді. Ұлттық мерекелер мен рәсімдер баланың мәдени тәжірибесін кеңейтіп, оның эмоционалдық әлемін байытады. Тәрбиеші әрбір іс-шараның тәрбиелік мәнін ашып көрсетуі тиіс. Бала ұлттық киім, музыка, тағамдар арқылы өз халқының мәдениетін сезінеді. Бұл оның мәдени сәйкестігінің қалыптасуына ықпал етеді. Патриоттық тәрбие тек өткенді дәріптеумен шектелмеуі керек, ол қазіргі қоғаммен байланыста қарастырылуы тиіс. Бала өз елінің дамуына үлес қосуға деген ұмтылысты ерте жастан сезінуі қажет. Бұл оның болашақтағы азаматтық ұстанымының негізін қалайды. Осылайша ұлттық құндылықтар баланың жан-жақты дамуын қамтамасыз ететін маңызды фактор ретінде көрінеді.

Ұлттық құндылықтарды тәрбие үдерісіне енгізу арқылы баланың бойында патриоттық сезімді қалыптастыру тек мазмұндық толықтырумен шектелмейтін, керісінше терең психологиялық және мәдени ықпал ету тетіктерін қамтитын күрделі педагогикалық құбылыс ретінде қарастырылуы тиіс, өйткені бала ұлттық мазмұнмен жүйелі түрде бетпе-бет келген сайын оның санасында белгілі бір символдық бейнелер, мағыналық байланыстар және рухани бағдарлар қалыптаса бастайды. Осындай үдерісте тәрбиеші тек ақпарат жеткізуші емес, баланың мәдени тәжірибесін ұйымдастырушы ретінде әрекет етеді, сол арқылы балаға сыртқы әлемді ұлттық көзқарас тұрғысынан тануға мүмкіндік береді. Ұлттық құндылықтардың мазмұнына енген ұғымдар мен түсініктер баланың тілдік қорын ғана байытып қоймай, оның ойлау құрылымын ұлттық ерекшелікпен қалыптастыруға ықпал етеді, бұл оның дүниені қабылдау тәсілін өзгертеді. Бала ұлттық мәдениеттің элементтерімен әрекеттесу барысында белгілі бір эмоционалдық тәжірибе жинақтайды, бұл тәжірибе оның ішкі сенім жүйесіне айналып, тұрақты мінез-құлық үлгілерін қалыптастырады. Осындай жағдайда патриоттық сезім сырттан таңылатын ұғым емес, баланың ішкі қажеттілігіне айналады, бұл оның шынайы әрі берік болуын қамтамасыз етеді. Тәрбиеші баланың осы ішкі үдерістерін байқап, оларды бағыттап отыруы қажет, себебі әрбір баланың қабылдау деңгейі мен эмоционалдық реакциясы әртүрлі болады. Ұлттық мазмұндағы әрекеттер баланың өзіндік тәжірибесін кеңейтіп, оның қоршаған ортаға деген қызығушылығын арттырады, бұл өз кезегінде танымдық белсенділіктің артуына алып келеді. Бала өз халқының мәдениетін таныған сайын, ол өз болмысын түсіне бастайды, бұл оның тұлғалық тұтастығын қалыптастыруға негіз болады. Патриоттық сезімнің қалыптасуы баланың әлеуметтік байланыстарын нығайтып, оның ұжымдағы орнын айқындауға көмектеседі. Осылайша ұлттық құндылықтар баланың ішкі әлемін байытып, оның тұлғалық дамуына терең әсер ететін маңызды құрал ретінде көрінеді.

Ұлттық құндылықтарды меңгеру барысында баланың бойында қалыптасатын патриоттық сезім тек эмоционалдық деңгейде қалып қоймай, ол біртіндеп саналы әрекетке ұласатын кешенді құбылысқа айналады, өйткені бала белгілі бір құндылықтарды түсінген сайын оларды өз мінез-құлқында көрсетуге ұмтылады. Бұл үдерісте тәрбиеші баланың тәжірибесін кеңейтетін түрлі педагогикалық жағдайлар ұйымдастыруы тиіс, сол арқылы бала ұлттық мазмұнды тек қабылдап қана қоймай, оны өмірлік тәжірибесіне енгізеді. Ұлттық құндылықтар баланың қоршаған ортаға деген көзқарасын қалыптастырып, оның әлеуметтік нормаларды қабылдауына ықпал етеді, бұл оның мінез-құлқының тұрақтылығын қамтамасыз

етеді. Бала ұлттық мәдениеттің мәнін түсінген сайын, ол өз әрекеттерінің қоғам үшін маңызын сезіне бастайды, бұл оның жауапкершілік деңгейін арттырады. Осындай жағдайда патриоттық сезім тек абстрактілі ұғым ретінде емес, нақты әрекеттер арқылы көрініс табатын қасиетке айналады. Тәрбиеші баланың әрбір жетістігін байқап, оны мадақтау арқылы оның ішкі мотивациясын күшейтуі қажет, себебі бұл оның әрі қарай дамуына серпін береді. Ұлттық мазмұндағы тапсырмалар баланың шығармашылық қабілетін дамытып, оның өзіндік шешім қабылдау дағдыларын қалыптастырады. Бала өз тәжірибесінде ұлттық құндылықтарды қолданған сайын, ол оларды тереңірек түсінеді және қабылдайды. Бұл оның тұлғалық дамуына оң әсер етіп, оның өзіндік бағасының қалыптасуына ықпал етеді. Нәтижесінде бала өз ортасында белсенді, жауапты және саналы тұлға ретінде қалыптасады.

Патриоттық тәрбиені жүзеге асыру барысында ұлттық құндылықтардың әлеуетін тиімді пайдалану тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігін ғана емес, оның шығармашылық ойлау қабілетін де талап ететін күрделі үдеріс болып табылады, өйткені әрбір педагогикалық әрекет баланың ішкі әлеміне әсер етудің нәзік механизмдері арқылы жүзеге асады. Тәрбиеші ұлттық мазмұнды баланың жас ерекшеліктеріне бейімдей отырып, оны қызықты әрі түсінікті формада ұсынуы тиіс, себебі бұл баланың оқу мен тәрбиеге деген қызығушылығын арттырады. Ұлттық құндылықтардың тәрбиелік әлеуеті олардың мазмұнында ғана емес, оларды жеткізу тәсілінде де көрініс табады, сондықтан педагогикалық әдістердің алуан түрлілігі маңызды рөл атқарады. Бала ұлттық мазмұндағы әрекеттерге белсенді қатысқан сайын, оның танымдық және эмоционалдық дамуы қатар жүреді, бұл оның тұлғалық қалыптасуын жеделдетеді. Тәрбиеші баланың жетістіктерін жүйелі түрде бақылап, оның даму динамикасын ескеруі қажет, себебі бұл оқыту процесінің тиімділігін арттырады. Ұлттық құндылықтар арқылы бала өз халқының мәдениетін құрметтеуге үйреніп қана қоймай, оны сақтауға деген ішкі қажеттілікті сезінеді. Бұл оның азаматтық позициясының қалыптасуына негіз болады. Тәрбиеші ұлттық тәрбиені жүзеге асыру барысында баланың дербестігін дамытуға ерекше көңіл бөлуі тиіс, себебі дербес әрекет арқылы бала өз тәжірибесін қалыптастырады. Ұлттық мазмұндағы тапсырмалар баланың ойлау икемділігін арттырып, оның шығармашылық әлеуетін ашады. Осылайша ұлттық құндылықтар патриоттық тәрбиенің тиімділігін арттыратын маңызды құрал ретінде көрінеді.

Ұлттық құндылықтарға негізделген патриоттық тәрбие баланың тұлғалық дамуын кешенді түрде қамтамасыз ететіндіктен, бұл үдерісте тәрбиеші тек білім беруші емес, сонымен бірге баланың рухани әлемін қалыптастырушы тұлға ретінде әрекет етеді, бұл оның кәсіби жауапкершілігін арттырады. Баланың бойында қалыптасқан патриоттық сезім оның күнделікті әрекеттерінде көрініс таба бастайды, бұл оның мінез-құлқының тұрақтылығын қамтамасыз етеді. Ұлттық құндылықтар арқылы бала өз халқының тарихын түсініп қана қоймай, оның болашағына деген жауапкершілікті сезінеді, бұл оның азаматтық сана-сезімінің қалыптасуына ықпал етеді. Тәрбиеші ұлттық тәрбиені жүзеге асыру барысында баланың эмоционалдық жағдайын үнемі назарда ұстап, оған қолдау көрсетуі тиіс, себебі жағымды психологиялық орта баланың дамуына оң әсер етеді. Ұлттық мазмұндағы әрекеттер баланың әлеуметтік байланыстарын нығайтып, оның ұжымда өз орнын табуына көмектеседі. Бұл оның коммуникативтік дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Бала ұлттық құндылықтарды меңгеру арқылы өз болмысын түсінеді және оны бағалай бастайды, бұл оның өзіндік бағасының қалыптасуына негіз болады. Тәрбиеші осы үдерісті жүйелі түрде ұйымдастырып, баланың дамуына жағдай жасауы тиіс. Ұлттық құндылықтар арқылы қалыптасқан патриоттық сезім баланың өмірлік ұстанымына айналады. Нәтижесінде бала қоғамның белсенді және саналы мүшесі ретінде қалыптасады.

Қорытынды. Ұлттық құндылықтар баланың бойында патриоттық сезімді қалыптастырудың негізгі тірегі ретінде айқындалып, оның тұлғалық, әлеуметтік және рухани дамуын қамтамасыз ететін кешенді құрал ретінде қарастырылады, өйткені бұл құндылықтар баланың дүниетанымын қалыптастырып, оның өмірлік ұстанымын айқындайды. Тәрбиеші ұлттық тәрбиені жүзеге асыру барысында баланың жас ерекшеліктерін ескере отырып, тиімді әдістерді қолдануы тиіс. Патриоттық тәрбие баланың болашақтағы азаматтық

жауапкершілігінің негізін қалайды. Ұлттық құндылықтарды меңгеру арқылы бала өз халқының мәдениетін құрметтеп, оны сақтауға ұмтылады. Бұл оның тұлғалық дамуына оң әсер етеді. Осылайша ұлттық құндылықтар тәрбие үдерісінің ажырамас бөлігі ретінде қарастырылып, оның тиімділігін арттыруда маңызды рөл атқарады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Тельнова Ж.Н., Малашенкова В.Л., Мякишева М.В., Намсинк Е.В. Организационно-педагогические условия патриотического воспитания детей дошкольного возраста. // Наука о человеке: гуманитарные исследования. – 2021. – Т.15. – №4. – С. 156-166. DOI: 10.17238/issn1998-5320.2021.15.4.17.

2. Mokeyeva, E.V. & Andreeva, I.N. (2016). Civic and Patriotic Education of Pre-School Children. International Journal of Environmental and Science Education, 11(9), 2223-2236. ISSN: 1306-3065.

3. Inshakov, A. (2017). Theoretical Bases of Patriotic Education of Preschool Children in Psychological and Pedagogical Literature. Science and Education, 2, 69-74. Odessa.

Утегенова Айгуль Тлеукуловна
Тәрбиеші
"Аяла" бөбекжай-бақша"ЖШС
Түркістан облысы, Түлкібас ауданы, Қожамберді ауылы

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ДӘРІПТЕУ БАЛАБАҚШАДАН БАСТАЛАДЫ

Аңдатпа. Мақалада мектеп жасына дейінгі балаларды рухани-адамгершілік және патриоттық тәрбиелеудегі ұлттық құндылықтардың маңызы қарастырылады. Балабақшаның баланың тұлғалық қалыптасуындағы алғашқы әлеуметтік орта ретіндегі рөлі айқындалып, тәрбие процесінде халықтық педагогика элементтерін қолданудың тиімділігі талданады. Автор ұлттық ойындар, ертегілер, салт-дәстүрлер, мерекелер, мақал-мәтелдер мен халық ауыз әдебиеті үлгілерінің баланың рухани әлемін байытып, туған жерге, елге, ана тіліне деген сүйіспеншілігін қалыптастырудағы тәрбиелік әлеуетін көрсетеді. Сонымен қатар мақалада мектепке дейінгі ұйым мен отбасы арасындағы ынтымақтастықтың маңыздылығы, балалардың адамгершілік қасиеттерін дамытудағы тәрбиешінің кәсіби рөлі ғылыми-педагогикалық тұрғыда негізделеді. Зерттеу нәтижесінде ұлттық құндылықтарға негізделген тәрбие баланың азаматтық сана-сезімін, патриоттық ұстанымын және тұлғалық дамуын қалыптастырудың негізгі тетігі екендігі анықталады.

Кілт сөздер: ұлттық құндылықтар, рухани-адамгершілік тәрбие, патриоттық тәрбие, мектепке дейінгі тәрбие, халық педагогикасы, ұлттық ойындар, халық ауыз әдебиеті, салт-дәстүр, тұлғалық даму, тәрбиеші, отбасы тәрбиесі.

Мектеп жасына дейінгі балаларды тұлғалық дамыту мәселесі мемлекеттік саясаттың бір бөлігі болып табылатынын ескере отырып, мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту басымдыққа ие болады. Еліміздің білім беру саласында елеулі оң өзгерістер орын алуда: мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту жүйесі жанданып, мемлекет басшысының бастамасымен қолға алынған бағдарламалардың арқасында білім берудің жаңа сапасына көшу жүзеге асырылуда.

Балабақша – балаларды қоғамда өмір сүруге үйрететін алғашқы әлеуметтік мекеме. Дәл осы жерде баланың басқа адамдармен алғашқы тәуелсіз байланыстары орын алады, ол қарым-қатынас жасауды және өзара әрекеттесуді үйренеді. Біздің бүгінгі тәрбиеленушілеріміз – жаңа заманның балалары, олардың мотивтері, құндылықтары, қызығушылықтары әртүрлі.

Балаларға осы қанық ақпарат әлемінде өмір сүруге кім көмектесуі керек? Бәлкім, бұл мұғалім шығар.

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасында кішкене баланы мектепке дейінгі дайындықпен толық қамтуға ерекше көңіл бөлінген. Негізгі мақсат – балалардың жалпы, интеллектуалдық, физикалық дамуы, олардың білімді игеруге дайындығын қамтамасыз ету, білім беруді жаңарту жағдайында баланың оқу әрекетін меңгеру үшін тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру. Бұл өз кезегінде әрбір мұғалімнен оқытудың жаңа технологиялары негізінде педагогикалық қызметке түбегейлі өзгерістер енгізуді, баланың жеке басына, оның мәселелеріне, қызығушылықтарына бет бұруды талап етеді.

Моральдық және рухани құндылықтар, олар балаларға қолжетімді ме? Осы бағыттағы жұмыс тәжірибесіне сүйене отырып, дұрыс жауап беруге болады: мектепке дейінгі жас кезеңінде отбасына, туған жерге, Отанға деген сүйіспеншілік сезімі пайда болады. Бұл - баланың танымында туып, мақсатты тәрбие беру барысында қалыптасатын рухани-адамгершілік мүмкіндіктерінің жан-жақты дамуының бастауы.

Қазіргі уақытта білім беру жүйесі Қазақстанның патриоттарын, құқықтық демократиялық, әлеуметтік мемлекеттің азаматтарын тәрбиелеуді қамтамасыз етуге арналған. Рухани-адамгершілік тәрбие кез келген халыққа, кез келген мемлекетке қажет. Дегенмен, бұл тәрбие өте сезімтал, әдептілікпен жүргізілуі керек және оны жастайынан ата-анамен өзара бірлестікте орындау керек. Шығармашылық тұлға мен мінездің қалыптасу кезеңі ретінде мектепке дейінгі жастың ерекше әлеуеті айқын.

Сүйіспеншілік, мейірімділік, жанашырлық, зорлық-зомбылық жасамау, төзімділік, әділ мінез-құлық, жан тыныштығы сияқты ең маңызды адами қасиеттерді қамтитын - адамгершілік, сондықтан біз, үлкендер, тәрбиешілер тәрбиеленушілерімізге, балаларымызға күнделікті, сағат сайын, минут сайын тәрбиелеуге міндеттіміз.

Біздің заманымызда әлем балаға агрессивті болып, балалық шақ өнеркәсібі ойыншықтардан бастап жаһандық коммерциялық телебағдарламаларға дейін балалардың психикасына, олардың адамгершілік және рухани әлеміне жойқын әсер етуде. Бірден көп ұрпақ өскен ескі жақсы ойыншықтарымыз, кітаптарымыз, мультфильмдеріміз бір түнде жоғалып кетті. Олардың орнын шетелдік телехикаялардың кейіпкерлері басты: супермендер, өрмекші адамдар, монстрлар және т.б. басты.

Бала өмірінің алғашқы жылдары оның тәрбиесіндегі маңызды кезең болып табылады. Осы кезеңде оны өз халқымен, елімен көзге көрінбейтін түрде байланыстыратын және кейінгі өмір жолын айқындайтын сезімдер мен мінез-құлық қасиеттері дами бастайды. Әрине, мектеп жасына дейінгі бала құқықтық, саяси немесе әлеуметтік-экономикалық аспектілерді әлі түсінбейді, бірақ оның қарапайым құқық тәртібі ережелерін сақтауы, ғылым мен өнер саласындағы жетістіктер туралы түсінік, мемлекеттік рәміздер, Отанымыздың даңқын асқақтатқан тұлғалардың есімдерін білу, өзін-өзі бағалау, еліміздің тарихи өткенін құрметтеу, өз отандастарына мақтаныш, адамзат пен әлемнің дамуына сыртқы үлес қосу сияқты тұлғалық қасиеттерді дамытуға негіз болады.

Бұл әсердің тамыры – тереңде: бала үйренетін өз халқының тілінде; оның әндерінде, музыкасында; өзі көңіл көтеретін ұлттық ойындар мен ойыншықтарда; туған жерінің табиғаты, өзі өмір сүріп жатқан халықтың жұмысы, тұрмысы, әдет-ғұрпы туралы алған әсерлерінде жатыр. Сонымен бірге танымдық деңгей елдің атрибуттары мен рәміздерін білуден, мемлекеттің құрылымы туралы қарапайым түсініктерде, отбасы мүшесі ретінде, одан кейін балабақша тобындағы балалар ұжымының мүшесі ретінде, сондай-ақ ауылдың, ауданның, облыстың тұрғыны, Қазақстан азаматы ретінде өзінің «құқықтары мен міндеттерін» білуінде көрінеді.

Заман, дәуір, адамдар өзгереді, бірақ адамның жақсылыққа, махаббатқа, нұрға, сұлулыққа, шындыққа деген ұмтылысы мәңгілік болып қалады. Балалардың бойында елімізді мекендейтін барлық халықтарға деген жанашырлық пен оң көзқарасты қалыптастыру – маңызды міндеттердің бірі. Оны жүзеге асыруға өлке мұражайлары көмектеседі.

Халық мерекелері Тәуелсіздік күні, Наурыз, Конституция күні – халық мәдениетін жаңғыртудың және ұлттық құндылықтарды дамытудың құралы, себебі мерекенің өзі қоғам өмірінен ажырамас барлық идеялар мен өнегелік нұсқауларды сіңіреді.

Әр халықтың өз ұрпағын тәрбиелеуде ұлттық ерекшеліктері болады. Мен өз жұмысымда халқымыздың тамаша салт-дәстүрлерін бойына сіңіріп, кеңінен қолданамын. Үгіт-насихаттың негізгі құралдары – тіл, халық өнері, рәміздер, өнер, салт-дәстүр, әдет-ғұрып, ырым-тыйымдар, халық ойындары, мақал-мәтелдер, нақыл сөздер, жұмбақтар.

Мерекелік материалды таңдауда мен келесі талаптарды ескеремін:

- Мектеп жасына дейінгі кіші топ балалары үшін «шағын фольклорлық формалар» бар;
- Үлкен топтарда мұнымен қатар халық ертегілері, халықтық өрнектер, әдет-ғұрыптар да қолданылады.

Мемлекеттік мерекелерде театрландыру элементтері, қазақ халық ертегілерін сахналау енгізіледі. Олай болса, ұлттық әдет-ғұрып, салт-дәстүр, мерекелер балаларды өзі тұратын елін мақтан етуге тәрбиелеуге зор мүмкіндік береді. Қазақ тілінде тақпақтар мен әндерді жаттап, орындау арқылы бүлдіршіндердің сөздік қорлары байиды, дыбысты айту дағдылары қалыптасады.

Ауызша халық шығармашылығын білу, сүю де азаматтық-патриоттық тәрбиенің бір қыры болып табылады. Өйткені халық дәстүрі, тұрмыс-тіршілігі, мінезі, ерлігі, Отанға деген сүйіспеншілігі ертегілерде көрініс табады. Ертегілердің арқасында бала жақсылық пен жамандықты ажырата алады, өзінің жеке қасиеттерін бағалай отырып, өзіне ұнайтын кейіпкерді таңдайды. Балаларды адамгершілік позициясынан жауапты шешім қабылдауға ынталандырады, моральдық-адекватты істер жасауға ұмтылуға тәрбиелейді.

Халық ойындары мен ертегілері – біздің ғаламшарымыздағы кез келген халықтың шынайы байлығы мен мұрасы. Бала басқа рөлге ие бола отырып, оны сезінеді, әртүрлі өмірлік жағдайларда өзін сынап көреді. Ойынның тәрбие құралы ретіндегі ерекшелігі - оның халық дәстүрлеріне отбасылық, еңбектік, мерекелік және ойын-сауықтық дәстүрлердің жетекші құрамдас бөлігі ретінде енуінде. Халық ойындарында әзіл-қалжың, бәсекелестік ынта көп, қимыл-қозғалыс дәл және бейнелі, көбінесе күтпеген рифмалармен сүйемелденеді, бұл ойыншыларды жылдам ұйымдастыруға, оларды көшбасшыны объективті таңдауға және ойынды ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Осы бағытта жүргізіліп жатқан жұмыстарды саралай келе, табысты жүзеге асыру үшін біртұтас адамгершілік-рухани тәрбие кеңістігін: отбасы мен мектепке дейінгі ұйымды құру қажет деген қорытындыға келдім. Сондықтан мектеп жасына дейінгі балаларды рухани-адамгершілікке тәрбиелеу мәселелерін шешуде тәрбиешілердің ата-аналармен тығыз қарым-қатынасы бірінші орында.

Қорытындылай келе, болашақ ұрпақты тәрбиелей отырып, қоғамға дені сау, күш-қуат пен жігерге толы мемлекетімізді құрушы тұлға қажет екенін және еліміздің болашағы көп жағдайда рухани-адамгершілік тәрбие мәселелерін қалай шешуге байланысты екенін есте ұстауымыз керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. – Астана: ҚР Оқу-ағарту министрлігі, 2022.
2. Әбенова С., Тұрғанбаева Б. Мектепке дейінгі балаларды патриоттыққа тәрбиелеудің педагогикалық шарттары // Абай атындағы ҚазҰПУ Хабаршысы. Педагогика ғылымдары сериясы. – 2021. – №2(70). – Б. 112–118.
3. Сарбасова Қ.С. Мектепке дейінгі ұйымдарда ұлттық құндылықтар арқылы тәрбие беру ерекшеліктері // Білім. – 2019. – №4. – Б. 56–60.
4. Нұрғалиева Г.К. Балабақшадағы тұлғалық-бағдарлы тәрбие технологиялары // Үздіксіз білім беру. – 2022. – №1. – Б. 38–44.
5. Құдайбергенова А.Ж. Ұлттық ойындардың мектепке дейінгі балалар тәрбиесіндегі рөлі // Педагогикалық ізденіс. – 2023. – №2. – Б. 71–76.

Бегжанова Маржан Абилхановна
Тәрбиеші
"Аяла" бөбекжай-бақша"ЖШС
Түркістан облысы, Түлкібас ауданы, Қожамберді ауылы

БІРТҰТАС ТӘРБИЕ АРҚЫЛЫ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ДАМЫТУ

Аңдатпа. Мақалада мектепке дейінгі білім беру ұйымдарындағы ата-аналар мен педагогтардың ынтымақтастығының бала тәрбиесіндегі маңызы қарастырылады. Отбасының тұлға қалыптастырудағы негізгі әлеуметтік институт ретіндегі рөлі айқындалып, балабақша мен отбасының біртұтас тәрбие кеңістігін құрудағы өзара әрекеттесу ерекшеліктері талданады. Автор ата-аналарды оқу-тәрбие процесіне тартудың тиімді жолдарын, ұлттық құндылықтар мен халық педагогикасын пайдалану арқылы балалардың рухани-адамгершілік, патриоттық қасиеттерін қалыптастырудың педагогикалық мүмкіндіктерін сипаттайды. Сонымен қатар мақалада ұлттық ойындар, ертегілер, салт-дәстүрлер, халық мерекелері мен ауыз әдебиетінің тәрбиелік әлеуеті көрсетіліп, олардың баланың тұлғалық дамуына ықпалы ғылыми тұрғыда негізделеді. Зерттеу нәтижесінде отбасы мен мектепке дейінгі ұйым арасындағы серіктестік балалардың жан-жақты дамуы мен рухани тәрбиесінің маңызды шарты екендігі анықталады.

Кілт сөздер: мектепке дейінгі білім беру, отбасы тәрбиесі, ата-анамен ынтымақтастық, педагогикалық өзара әрекеттесу, рухани-адамгершілік тәрбие, патриоттық тәрбие, ұлттық құндылықтар, халық педагогикасы, баланың тұлғалық дамуы, ұлттық ойындар.

Балаларды тәрбиелеу мен оқыту процесінде ата-аналар мен педагогтардың ынтымақтастығы мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының табысты дамуының негізгі аспектілерінің бірі болып табылады. Ата-аналарды балабақша өміріне қатыстыру балалардың оқудың тиімді болуына ықпал етіп қана қоймай, олардың жан-жақты дамуына қолайлы жағдай жасайды. Бұл мақалада ата-аналарға мектепке дейінгі мекемелердегі оқу процесіне белсенді қатысуға қандай тәжірибелер мен әдістер мүмкіндік беретінін және бұл балалардың табысына қалай әсер ететінін қарастырамыз.

Адамның дамуына көптеген биологиялық және әлеуметтік факторлар әсер етеді. Тұлғаның қалыптасуына әсер ететін негізгі әлеуметтік фактор – отбасы, дәстүрлі түрде отбасы – тәрбиенің негізгі институты. Адамның отбасында алғанының бәрі оның кейінгі өмірінде сақталады. Отбасының маңыздылығы адамның өмірінің елеулі бөлігінде онда болуымен, тұлғаның негізі отбасында қаланады. Анасымен, әкесімен, ағаларымен, әпкелерімен, ата-әжелерімен және басқа туыстарымен тығыз қарым-қатынас жасау барысында бала өмірінің алғашқы күндерінен бастап тұлғалық құрылым қалыптаса бастайды. Отбасының құрамына, жанұя мүшелерінің арасындағы қарым-қатынасқа және жалпы айналасындағы адамдарға деген көзқарасына қарай, адам дүниеге оң немесе теріс қарайды, өз көзқарасын, басқалармен қарым-қатынасын қалыптастырады. Отбасындағы қарым-қатынастар адамның болашақта мансабын қалай құратынына, қай жолмен жүретініне де әсер етеді. Отбасы тәрбие мен білім берудің оң және теріс факторы ретінде әрекет ете алады.

Қоғамдық және отбасылық тәрбиенің өзара әрекеттесу идеясы шетелде және елімізде өзінің дамуында ұзақ жолдан өтті. Оқу-тәрбие процесіндегі өзара әрекеттестік – әлеуметтік, психологиялық және педагогикалық байланыстардың бірлігіндегі өзара тәуелді байланыстар жүйесі, мұнда әлеуметтік жағы педагогикалық өзара әрекеттің нәтижесін алдын ала анықтайды, психологиялық жағы оны жүзеге асыру механизмін қамтамасыз етеді, ал педагогикалық жағы оның шеңберінде педагогикалық өзара әрекетті ұйымдастыру процесінің өзі қажетті және мүмкін болатын ортаны жасайды.

Мектеп жасына дейінгі баланың тұлғасын дамыту ортасы ретінде отбасын тарта отырып, мектепке дейінгі ұйымда білім беру кеңістігін құру Қазақстандағы мектепке дейінгі білім беру жүйесін дамытудың перспективті бағыттарының бірі болып табылады.

Қазіргі мектепке дейінгі білім беру жүйесінде жаңарып жатқан қоғамда баланы тәрбиелеудің тактикалық, жақын міндеттерін шешуді қамтамасыз ететін педагогтардың ата-аналармен қолдаушы өзара әрекеттесуі де, балабақша мен отбасы арасындағы қажетті терең байланыстарды қамтамасыз ете отырып, қоғамдық тәрбие жағдайында баланың невротизация деңгейін төмендетуге мүмкіндік беретін сындарлы өзара әрекеттесу де бар.

Отбасымен қарым-қатынасты дамытудың негізгі шарты «тәрбиеші-бала-ата-ана» жүйесіндегі қарым-қатынас болып табылады. Мектепке дейінгі білім беру ұйымының мамандарынан психологиялық-педагогикалық технологияларды білу талап етіледі.

Ата-аналарды психологиялық-педагогикалық тәрбиелеу екі бағытта жүзеге асырылады:

• ақпараттық білім беру: жанұядағы тәрбие үрдісінің әдістері арқылы балалардың жас ерекшеліктерімен таныстыру; отбасындағы рекреациялық іс-әрекет түрлері.

• ата-аналардың практикалық дағдылар мен қабілеттерді меңгеруі бойынша тәрбиелік білім беру: балалардың іс-әрекетін басқару; балалардың сөйлеуін дамыту; балалардың физикалық және психикалық жағдайын нығайту; балалардың білуге құштарлығын дамыту; балалардың шығармашылық қиялын, оқу іс-әрекетінің алғышарттарын қалыптастыру; жалпы адамзаттық құндылықтармен таныстыру; баланың мектептегі оқуға психологиялық дайындығын қамтамасыз ету.

Көптеген жас отбасылар мәдени-тарихи отбасылық дәстүрлерді ұстанбайды, сондықтан баланың мәдени дамуы нашарлайды. Барлық отбасы мүшелерінің мүдделерін біріктіре отырып, бос уақытын ұйымдастыру бүгінгі күнде әр отбасының қолынан келе бермейді. Мектепке дейінгі ұйымның жұмысына ата-ананың қатысуы барлығына тиімді. Балалар туыстарына мақтанышпен және құрметпен қарай бастайды. Ата-аналар педагогтармен өзара әрекеттесу және балабақша өміріне қатысу арқылы өз баласымен де, педагогикалық ұжыммен де ынтымақтастық тәжірибесіне ие болады. Бірлескен қарым-қатынас процесінде тәрбиешілер отбасындағы ата-ана мен бала қарым-қатынасы туралы баға жетпес ақпарат алады, бұл көптеген балалардың мәселелерінің себебі болып табылады.

Бала өмірінің алғашқы жылдары оның тәрбиесіндегі маңызды кезең болып табылады. Осы кезеңде оны өз халқымен, елімен көзге көрінбейтін түрде байланыстыратын және кейінгі өмір жолын айқындайтын сезімдер мен мінез-құлық қасиеттері дами бастайды. Әрине, мектеп жасына дейінгі бала құқықтық, саяси немесе әлеуметтік-экономикалық аспектілерді әлі түсінбейді, бірақ оның қарапайым құқық тәртібі ережелерін сақтауы, ғылым мен өнер саласындағы жетістіктер туралы түсінік, мемлекеттік рәміздер, Отанымыздың даңқын асқақтатқан тұлғалардың есімдерін білу, өзін-өзі бағалау, еліміздің тарихи өткенін құрметтеу, өз отандастарына мақтаныш, адамзат пен әлемнің дамуына сыртқы үлес қосу сияқты тұлғалық қасиеттерді дамытуға негіз болады.

Бұл әсердің тамыры – тереңде: бала үйренетін өз халқының тілінде; оның әндерінде, музыкасында; өзі көңіл көтеретін ұлттық ойындар мен ойыншықтарда; туған жерінің табиғаты, өзі өмір сүріп жатқан халықтың жұмысы, тұрмысы, әдет-ғұрпы туралы алған әсерлерінде жатыр. Сонымен бірге танымдық деңгей елдің атрибуттары мен рәміздерін білуден, мемлекеттің құрылымы туралы қарапайым түсініктерде, отбасы мүшесі ретінде, одан кейін балабақша тобындағы балалар ұжымының мүшесі ретінде, сондай-ақ ауылдың, ауданның, облыстың тұрғыны, Қазақстан азаматы ретінде өзінің «құқықтары мен міндеттерін» білуінде көрінеді.

Заман, дәуір, адамдар өзгереді, бірақ адамның жақсылыққа, махаббатқа, нұрға, сұлулыққа, шындыққа деген ұмтылысы мәңгілік болып қалады. Балалардың бойында елімізді мекендейтін барлық халықтарға деген жанашырлық пен оң көзқарасты қалыптастыру – маңызды міндеттердің бірі. Оны жүзеге асыруға өлке мұражайлары көмектеседі.

Халық мерекелері Тәуелсіздік күні, Наурыз, Конституция күні – халық мәдениетін жаңғыртудың және ұлттық құндылықтарды дамытудың құралы, себебі мерекенің өзі қоғам өмірінен ажырамас барлық идеялар мен өнегелік нұсқауларды сіңіреді.

Әр халықтың өз ұрпағын тәрбиелеуде ұлттық ерекшеліктері болады. Мен өз жұмысымда ата-аналармен біріге халқымыздың тамаша салт-дәстүрлерін балалардың бойына сіңіріп, кеңінен қолданамын. Үгіт-насихаттың негізгі құралдары – тіл, халық өнері, рәміздер, өнер, салт-дәстүр, әдет-ғұрып, ырым-тыйымдар, халық ойындары, мақал-мәтелдер, нақыл сөздер, жұмбақтар.

Мерекелік материалды таңдауда мен келесі талаптарды ескеремін:

- Мектеп жасына дейінгі кіші топ балалары үшін «шағын фольклорлық формалар» бар;
- Үлкен топтарда мұнымен қатар халық ертегілері, халықтық өрнектер, әдет-ғұрыптар да қолданылады.

Мемлекеттік мерекелерде театрландыру элементтері, қазақ халық ертегілерін сахналау енгізіледі. Олай болса, ұлттық әдет-ғұрып, салт-дәстүр, мерекелер балаларды өзі тұратын елін мақтан етуге тәрбиелеуге зор мүмкіндік береді. Қазақ тілінде тақпақтар мен әндерді жаттап, орындау арқылы бүлдіршіндердің сөздік қорлары байиды, дыбысты айту дағдылары қалыптасады.

Ауызша халық шығармашылығын білу, сүю де азаматтық-патриоттық тәрбиенің бір қыры болып табылады. Өйткені халық дәстүрі, тұрмыс-тіршілігі, мінезі, ерлігі, Отанға деген сүйіспеншілігі ертегілерде көрініс табады. Ертегілердің арқасында бала жақсылық пен жамандықты ажырата алады, өзінің жеке қасиеттерін бағалай отырып, өзіне ұнайтын кейіпкерді таңдайды. Балаларды адамгершілік позициясынан жауапты шешім қабылдауға ынталандырады, моральдық-адекватты істер жасауға ұмтылуға тәрбиелейді.

Халық ойындары мен ертегілері – біздің ғаламшарымыздағы кез келген халықтың шынайы байлығы мен мұрасы. Бала басқа рөлге ие бола отырып, оны сезінеді, әртүрлі өмірлік жағдайларда өзін сынап көреді. Ойынның тәрбие құралы ретіндегі ерекшелігі - оның халық дәстүрлеріне отбасылық, еңбектік, мерекелік және ойын-сауықтық дәстүрлердің жетекші құрамдас бөлігі ретінде енуінде. Халық ойындарында әзіл-қалжың, бәсекелестік ынта көп, қимыл-қозғалыс дәл және бейнелі, көбінесе күтпеген рифмалармен сүйемелденеді, бұл ойыншыларды жылдам ұйымдастыруға, оларды көшбасшыны объективті таңдауға және ойынды ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Осы бағытта жүргізіліп жатқан жұмыстарды саралай келе, табысты жүзеге асыру үшін біртұтас адамгершілік-рухани тәрбие кеңістігін: отбасы мен мектепке дейінгі ұйымды құру қажет деген қорытындыға келдім. Сондықтан мектеп жасына дейінгі балаларды рухани-адамгершілікке тәрбиелеу мәселелерін шешуде тәрбиешілердің ата-аналармен тығыз қарым-қатынасы бірінші орында. Осылайша, балабақша мен отбасының біртұтас білім беру кеңістігіндегі өзара әрекеттесуі жалпы мектепке дейінгі білім беру ұйымы қызметінің ең маңызды бағыты болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Жұмабекова Ф.Н. Мектепке дейінгі педагогика. – Алматы: Эверо, 2018. – 220 б.
2. Қалиева Қ., Иманбаева С. Отбасы мен балабақша ынтымақтастығының педагогикалық негіздері // Қазақстанның ғылымы мен өмірі. – 2021. – №2. – Б. 134–139.
3. Әбенова С.А. Мектепке дейінгі ұйым мен отбасының өзара әрекеттесу ерекшеліктері // Абай атындағы ҚазҰПУ Хабаршысы. Педагогика ғылымдары сериясы. – 2020. – №4(68). – Б. 98–104.
4. Төлеубекова Р.К., Нұрмағанбетова Г.К. Мектепке дейінгі ұйымдардағы тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі. – Алматы: Нұр-пресс, 2021. – 240 б.
5. Оразбекова К.А. Ұлттық тәрбие және отбасы құндылықтары. – Алматы: Дарын, 2019. – 174 б.
6. Құдайбергенова А.Ж. Балалардың рухани-адамгершілік тәрбиесіндегі халық ауыз әдебиетінің рөлі // Үздіксіз білім беру. – 2022. – №3. – Б. 51–57.

Асылханова Нургуль Полатовна
Тәрбиеші
"Аяла" бөбекжай-бақша"ЖШС
Түркістан облысы, Түлкібас ауданы, Қожамберді ауылы

ЕРТЕГІ – ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ НАСИХАТТАУДЫҢ ТИІМДІ ҚҰРАЛЫ

Аннотация. Мақалада қазақ ертегілерінің ұлттық құндылықтарды қалыптастырудағы маңызы қарастырылады. Ертегілердің тәрбиелік, танымдық және мәдени мәні талданып, оларды мектеп бағдарламасында қолданудың тиімді жолдары ұсынылады. Ертегілердің көмегімен балалардың ұлттық сана-сезімін, адамгершілік қасиеттерін дамыту мүмкіндіктері сипатталады.

Кілт сөздер: қазақ ертегілері, ұлттық құндылықтар, тәрбиелік мән, танымдық әлеует, білім беру, мәдени мұра.

Қазақ халқының мәдени мұрасының ажырамас бөлігі болып табылатын ертегілер ұлттық құндылықтарды қалыптастыру мен сақтауда ерекше орын алады. Ертегілер – ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан халықтың өмірлік тәжірибесі мен дүниетанымының көрінісі. Олар тек қызықты оқиғалар мен қиял-ғажайып бейнелерден ғана тұрмайды, сонымен қатар жас ұрпақты тәрбиелеудің, оларға ұлттық сана мен адамгершілік қасиеттерді сіңірудің қуатты құралы болып табылады. Әр халықтың ертегілері өз мәдениеті мен салт-дәстүрлерін насихаттап, келер ұрпаққа ата-бабаларының өмірлік қағидаттарын үйретуге бағытталған. Қазақ ертегілерінің мазмұнында халқымыздың еркіндік сүйгіш рухы, қайсар мінезі, әділеттілік пен адалдыққа деген ұмтылысы бейнеленген.

Қазақ ертегілерінің негізгі мақсаты – балаларға жақсы мен жаманды ажырата білуге үйрету, өмірде кездесетін қиындықтардан сүрінбей өтуге баулу. Олардың мазмұнына зер салсақ, әділдік, еңбекқорлық, батырлық, достық, адалдық, үлкенге құрмет, кішіге ізет сияқты ізгі қасиеттер насихатталады. Сонымен қатар, ертегілердің танымдық маңызы да зор. Олар бала қиялын шарықтатып, олардың таным көкжиегін кеңейтіп, ұлттық сананы қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Қазақ ертегілері арқылы халық даналығының негіздері, ата-баба аманаты мен өмір сүру қағидалары көрініс табады.

Ертегілер арқылы ұлттық құндылықтарды сіңірудің басты артықшылықтарының бірі – олардың бала санасына жеңіл әрі қызықты түрде жеткізілуі. Бала ертегі кейіпкерлерінің бастан кешкен оқиғалары арқылы өмірдің мәнін, жақсылықтың жамандықты жеңетінін, еңбекқорлықтың табысқа жетелейтінін ұғынады. Мәселен, «Ер Төстік» ертегісінде ерлік пен батырлық, «Алтын сақа» ертегісінде адалдық пен әділдік, «Жеті лақ» ертегісінде бауырмалдық пен қамқорлық сияқты құндылықтар көрініс табады.

Сонымен қатар ертегілер – қазақ халқының дүниетанымы мен мәдениетін бейнелейтін маңызды құралдардың бірі. Әрбір ертегіде ұлттық ерекшеліктер, қазақтың тұрмыс-салты, әдет-ғұрпы, наным-сенімі көрініс табады. Ертегілер арқылы бала ұлттық дәстүрлерді бойына сіңіріп, ата-бабаларының өмір салтымен танысады. Мысалы, «Қаңбақ шал» ертегісінде қазақтың қонақжайлығы мен ақылдылығы дәріптелсе, «Алдар Көсе» туралы ертегілерде тапқырлық пен әділдікке негізделген ұлттық құндылықтар насихатталады.

Қазіргі білім беру жүйесінде ертегілерді тиімді пайдалану арқылы ұлттық құндылықтарды дамытуға болады. Әсіресе, бастауыш сыныптарда ертегілерді оқу, талдау және сахналау әдістері оқушылардың бойында ұлттық сана-сезім қалыптастырудың тиімді тәсілдері болып табылады. Балалар ертегі кейіпкерлеріне еліктеп, олардың жасаған іс-әрекеттері арқылы адамгершілік қағидаларын түсінеді. Сонымен қатар ертегілерді оқу баланың тіл байлығын арттырып, сөйлеу мәдениетін жетілдіруге де ықпал етеді.

Ертегілер бастауыш сынып оқушыларының ойлау қабілетін дамытып қана қоймай, олардың өмірге деген көзқарасын қалыптастырады. Ертегідегі жағымды кейіпкерлердің іс-әрекеттері арқылы балалар жақсылық пен жамандықтың ара-жігін ажыратуды үйренеді. Әрбір ертегі оқиға желісі арқылы өмірдің түрлі қиындықтары мен оларды жеңудің жолдарын көрсетеді. Бұл балаларға кез келген қиын жағдайда сабыр сақтап, ақылмен шешім қабылдауға көмектеседі.Ертегілер оқушылардың эмоционалдық дамуына оң әсерін тигізеді. Олар кейіпкерлердің сезімдерін түсініп, соған байланысты өз эмоцияларын реттеуге дағдыланады.

Ертегілер балалардың тілдік қорын байытып, олардың сөйлеу қабілетін жетілдіруге де үлкен үлес қосады. Қазақ ертегілерінде ұлттық ерекшеліктерге сай тұрақты тіркестер, мақал-мәтелдер, көркем бейнелер молынан кездеседі. Оларды оқи отырып, бала жаңа сөздерді меңгереді, сөйлеу барысында оларды қолдана бастайды. Бұл баланың ойын нақты әрі көркем жеткізуге үйретеді. Сонымен қатар ертегілерді дауыстап оқу арқылы оқушылардың артикуляциясы мен дикциясы жақсарады, дұрыс сөйлеу дағдылары қалыптасады. Мұғалімдер сабақ барысында ертегілерді мәнерлеп оқытуды жүйелі түрде қолданса, балалардың тілдік сауаттылығы артады.

Ертегілерді сабақ барысында пайдалану балалардың ойлау қабілетін дамытып, олардың логикалық тұжырым жасауына көмектеседі. Балалар ертегі мазмұнын талдау арқылы оқиғалардың себеп-салдарын анықтап, өз көзқарастарын білдіруге үйренеді. Сонымен бірге ертегілердің тәрбиелік мәні де зор. Олар балаларға батылдық, сабырлылық, шыдамдылық сияқты қасиеттерді сіңіріп, өмірдің сынақтарына төтеп беруге үйретеді.

Балалар ертегідегі оқиғалардың дамуын талдау арқылы логикалық ойлаудың алғашқы негіздерін қалыптастырады. Әсіресе, оқушыларға ертегі кейіпкерлерінің шешімдерін талдатып, олардың қандай қателіктер жібергенін немесе қалай дұрыс әрекет еткенін түсіндіру маңызды. Мұндай тәсілдер баланың сын тұрғысынан ойлау қабілетін дамытып, оны шығармашылық ізденіске жетелейді. Сонымен қатар балалар ертегілерді талдау барысында болжам жасауды, түрлі шешімдерді салыстырып, дұрыс қорытынды шығаруды үйренеді. Бұл олардың оқу барысында ғана емес, күнделікті өмірде де кездесетін мәселелерді шешу қабілеттерін жақсартуға көмектеседі.

Ертегілерді сабақтарда қолдану оқушылардың өз көзқарасын білдіруге мүмкіндік береді. Балалар ертегідегі оқиғалар туралы пікір білдіріп, кейіпкерлердің әрекеттеріне баға береді. Бұл олардың сөйлеу мәдениетін қалыптастырып, ойын жүйелі түрде жеткізуіне көмектеседі. Сонымен қатар мұғалімдер балаларға ертегілерді сахналауға мүмкіндік берсе, олардың өзін-өзі ұстау дағдылары жетіледі, коммуникативтік қабілеттері артады. Осылайша, ертегілер тек оқу материалы ғана емес, сонымен бірге балаларды жан-жақты дамыту құралына айналады.

Қазіргі заманғы технологиялар дәуірінде ертегілерді оқыту мен насихаттаудың жаңа тәсілдері пайда болуда. Мультимедиялық құралдар, анимациялық фильмдер, интерактивті кітаптар арқылы ертегілерді балаларға қызықты әрі әсерлі етіп жеткізуге болады. Бұл олардың ұлттық мәдениетке деген қызығушылығын арттырып, халық мұрасын тереңірек тануға мүмкіндік береді. Сонымен қатар ертегілердің желісі негізінде түрлі ойындар, драмалық қойылымдар ұйымдастыру арқылы балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға болады.

Қазіргі ақпараттық технологиялар дәуірінде балалардың назары көбіне гаджеттерге, интернетке ауып барады. Сондықтан ертегілерді оқыту әдістерін жаңартып, оларды заманауи технологиялармен үйлестіру маңызды. Мультимедиялық ертегілер, интерактивті қосымшалар, ертегі әлеміне арналған виртуалды шынайылық құралдары арқылы балалардың қызығушылығын арттыруға болады. Мысалы, балаларға қазақ ертегілеріне негізделген анимациялық фильмдер көрсету арқылы олардың ұлттық мәдениетке деген сүйіспеншілігін оятуға болады. Бұл балалардың ертегілерді тек тыңдап қана қоймай, оларды визуалды түрде қабылдауына мүмкіндік береді.

Сонымен қатар ертегілер негізінде түрлі ойындар ұйымдастыру оқушылардың шығармашылық әлеуетін арттыруға көмектеседі. Балалар ертегілер желісі бойынша рөлдік ойындар ойнап, оқиғаларды өз бетінше құрастырады. Бұл олардың қиялын дамытып, өз

ойларын еркін жеткізуге үйретеді. Осындай тәсілдерді қолдану арқылы мұғалімдер балалардың оқуға деген қызығушылығын арттырып, олардың ұлттық құндылықтарды тереңірек түсінуіне жағдай жасайды. Осылайша, ертегілер мен заманауи технологияларды үйлестіру ұлттық тәрбиені жаңа деңгейге көтереді.

Қазақ ертегілері – ұлттық құндылықтардың жаршысы. Олар халықтың ғасырлар бойы жинақтаған өмірлік тәжірибесін, рухани мұрасын, мәдениетін бойына сіңіріп, келер ұрпаққа аманат ретінде жеткізеді. Осы себепті мектеп бағдарламаларында ертегілерге ерекше мән беріліп, оларды оқыту барысында ұлттық құндылықтарды дамытуға бағытталған әдістемелер қолданылуы тиіс.

Қорытындылай келе, ертегілер – тек қана әдеби мұра емес, сонымен бірге ұлттық тәрбиенің маңызды құралы. Олардың көмегімен жас ұрпақ өз халқының мәдениетін, дәстүрін, адамгершілік қағидаларын үйреніп, саналы әрі тәрбиелі азамат болып өседі. Сондықтан мектеп мұғалімдері ертегілерді сабақ барысында кеңінен пайдаланып, олардың тәрбиелік және танымдық әлеуетін барынша тиімді қолдануы қажет. Ертегілер арқылы бала тек ертегілер әлеміне саяхат жасамайды, сонымен бірге халқымыздың ұлы мұрасы мен рухани құндылықтарын бойына сіңіріп, ұлттық санасы қалыптасқан азамат болып тәрбиеленеді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қоңыратбаев Ә. Қазақ фольклорының тарихы. – Алматы: Ана тілі, 2017. – 312 б.
2. Жұмабекова Ф.Н. Бастауыш білім берудегі ұлттық тәрбие негіздері. – Алматы: Эверо, 2018. – 196 б.
3. Нұржанова А.К. Халық ауыз әдебиеті арқылы ұлттық тәрбие беру ерекшеліктері // Қазақстанның ғылымы мен өмірі. – 2020. – №5. – Б. 145–149.
4. Қалиева Қ.С. Бастауыш сыныпта ертегілерді оқытудың тиімді әдістері // Үздіксіз білім беру. – 2022. – №2. – Б. 58–64.
5. Оразбекова К.А. Ұлттық құндылықтар және рухани жаңғыру. – Алматы: Дарын, 2019. – 210 б.
6. Құдайбергенова А.Ж. Қазақ ертегілерінің тәрбиелік әлеуеті // Педагогикалық ізденіс. – 2023. – №1. – Б. 73–79.
7. Нұрғалиева Г.К. Заманауи білім беру жағдайында ұлттық құндылықтарды қалыптастыру жолдары // Білім. – 2024. – №1. – Б. 41–47.

СКАЗКА – ЭФФЕКТИВНОЕ СРЕДСТВО ПРОПАГАНДЫ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ

Аннотация. В статье рассматривается значение казахских сказок в формировании национальных ценностей. Анализируются воспитательное, познавательное и культурное значение сказок, а также предлагаются эффективные пути их использования в школьной программе. Описываются возможности развития национального самосознания и нравственных качеств детей с помощью сказок.

Ключевые слова: казахские сказки, национальные ценности, воспитательное значение, познавательный потенциал, образование, культурное наследие.

Сагымбаева Лаура Тельмановна
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
«Тамды орта мектебі» КММ
Ақтөбе облысы Алға ауданы

ТІЛ ҰСТАРТУ – СӨЗ МӘДЕНИЕТІНІҢ НЕГІЗІ

Қазіргі қоғамда тіл мәдениеті – адам тұлғасының басты көрсеткіштерінің бірі. Адамның ойлау деңгейі, дүниетанымы, тәрбиесі мен білім дәрежесі оның сөйлеу мәнерінен, сөз саптауынан байқалады. Әсіресе, мемлекеттік тілдің мәртебесін көтеру кезеңінде жас ұрпақтың тіл байлығын дамыту, сөздік қорын молайту, сауатты әрі көркем сөйлеуге үйрету – білім беру жүйесінің маңызды міндеттерінің бірі. Осы орайда «Тіл ұстарту» атты авторлық бағдарлама оқушылардың тілдік қабілетін жетілдіруге, сөзді орынды қолдануға, ойын жүйелі жеткізе білуге бағытталған маңызды бағдарлама болып табылады.

Тіл ұстарту – тек сөз жаттату немесе мәтін оқыту емес, ол – оқушының ауызша және жазбаша тілін дамыту, шығармашылық ойлауын қалыптастыру, сөйлеу мәдениетін жетілдіру үдерісі. Сөз мәдениеті – адамның дұрыс сөйлей білуімен ғана емес, тілдік нормаларды сақтап, сөзді әсерлі әрі орынды қолдануымен де ерекшеленеді. Сондықтан тіл ұстарту жұмыстары білім беру саласында ерекше орын алады.

Тіл – ұлттың жаны, халықтың рухани байлығы. Ұлттың болмысы мен мәдениеті тіл арқылы көрініс табады. Ал сол тілді сауатты меңгеру үшін жүйелі тіл дамыту жұмыстары жүргізілуі қажет. Тіл ұстарту – оқушылардың сөздік қорын байытып қана қоймай, олардың логикалық ойлау қабілетін, шығармашылық белсенділігін арттырады.Бүгінгі оқушы ақпараттық қоғамда өмір сүріп жатыр. Түрлі әлеуметтік желілер мен қысқа ақпараттарға үйренген бала кейде өз ойын толық жеткізе алмай жатады. Осы жағдайда тіл ұстарту сабақтарының рөлі арта түседі. Мұндай жұмыстар арқылы оқушы ойын еркін жеткізуге, пікір айтуға, дәлелдеуге, әдеби тілде сөйлеуге үйренеді.Тіл ұстарту барысында оқушылар мәтін құрастыру, әңгімелеу, сипаттау, пайымдау секілді сөйлеу әрекеттерін меңгереді.Сондай-ақ көркем шығармаларды оқу арқылы олардың эстетикалық талғамы қалыптасады. Әсіресе, мақал-мәтелдер, шешендік сөздер, тұрақты тіркестер оқушы тілінің көркем әрі әсерлі болуына ықпал етеді.

Сөз мәдениеті – әдеби тіл нормаларын сақтау, сөзді дұрыс әрі орынды қолдану, сөйлеудің анықтығы мен тазалығын қамтамасыз ету. Сөз мәдениеті жоғары адам ойын нақты, жүйелі, түсінікті жеткізе алады. Мұндай қасиет оқушының болашақ өмірінде, қоғаммен қарым-қатынасында маңызды рөл атқарады.Қазіргі кезде кейбір оқушылардың тілінде жаргон сөздер, орынсыз кірме сөздер жиі кездеседі. Бұл – тіл мәдениетінің төмендеуіне әсер ететін факторлардың бірі. Сондықтан мектепте оқушыларды әдеби тілде сөйлеуге тәрбиелеу маңызды міндет саналады. Авторлық бағдарлама аясында жүргізілетін жұмыстар осы олқылықтардың алдын алуға көмектеседі.Сөз мәдениетін қалыптастыруда төмендегі бағыттар маңызды:

- сөздік қорды молайту;
- дұрыс дыбыстауға үйрету;
- әдеби тіл нормаларын сақтау;
- сөйлеу әдебін меңгерту;
- көркем әдебиетке қызығушылық қалыптастыру;
- шығармашылық жұмыстар жүргізу.

Осы бағыттар жүйелі жүзеге асқанда оқушының тілдік қабілеті дамып, сөйлеу мәдениеті қалыптасады.

«Тіл ұстарту» авторлық бағдарламасының басты мақсаты – оқушылардың ауызша және жазбаша тілін дамыту арқылы сөз мәдениетін қалыптастыру. Бағдарлама барысында түрлі әдіс-тәсілдер қолданылады. Атап айтқанда:

- шығармашылық тапсырмалар;
- рөлдік ойындар;
- пікірталас;
- мәтінмен жұмыс;
- эссе жазу;
- мақал-мәтел талдау;
- шешендік өнер элементтері.

Атаулы жұмыстар оқушының сабаққа деген қызығушылығын арттырып, өз ойын еркін жеткізуге мүмкіндік берсе, пікірталас пен сахналық қойылымдар балалардың сөйлеу белсенділігін күшейтеді. Ал эссе, шығарма жазу – оқушының жазбаша тілін дамытады.Бағдарламада ұлттық құндылықтарға ерекше мән беріледі. Қазақ халқының шешендік өнері, билер сөзі, халық ауыз әдебиеті үлгілері арқылы оқушылар ана тілінің байлығын сезініп, ұлттық рухын көтеріп, тілге деген құрметін арттырады.

Тіл дамыту жұмыстарында мұғалімнің рөлі ерекше. Мұғалім оқушыға тек білім беруші ғана емес, дұрыс сөйлеудің үлгісі болуы тиіс. Сабақ барысында мұғалімнің анық, сауатты, көркем сөйлеуі оқушыға тікелей әсер етіп, мұғалім әр оқушының тілдік деңгейін ескеріп, жеке жұмыстар ұйымдастыруы қажет. Кейбір оқушылар ойын еркін айта алса, енді бірі қысылып, сөйлеуге қиналуы мүмкін. Сол себепті оқушыларды мадақтап, сенім беру арқылы олардың белсенділігін арттыру маңызды.Мұғалім заманауи технологияларды тиімді қолданғанда, тіл ұстарту жұмыстары нәтижелі болады. Мысалы, бейнематериалдар, аудиомәтіндер, интерактивті тапсырмалар оқушылардың қызығушылығын арттырады. Сонымен бірге түрлі әдеби кештер, мәнерлеп оқу сайыстары, дебаттар ұйымдастыру арқылы оқушылардың сөйлеу мәдениетін дамытуға болады.

Қорыта айтқанда, тіл ұстарту – сөз мәдениетін қалыптастырудың негізгі жолы. Оқушының тілін дамыту арқылы оның ойлау қабілеті, дүниетанымы, шығармашылық белсенділігі артады. «Тіл ұстарту» авторлық бағдарламасы оқушылардың тілдік құзыреттілігін арттыруға, мемлекеттік тілге деген құрметін қалыптастыруға бағытталған маңызды жоба болып табылады. Бағдарлама арқылы оқушылар әдеби тілде сөйлеуге, сөзді орынды қолдануға, шешендік өнерді меңгеруге үйренеді.Тіл – халықтың рухани байлығы. Сондықтан жас ұрпақтың тілін дамыту, сөз мәдениетін қалыптастыру – әр ұстаздың міндеті.Ана тілін құрметтеген ұрпақ қана елінің болашағын жарқын ете алады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Аханов К. Тіл білімінің негіздері. – Алматы: Санат, 2002.
2.Жұбанов Қ. Қазақ тілі жөніндегі зерттеулер. – Алматы: Ғылым, 1999.
3.Кеңесбаев І. Қазақ тіл білімінің мәселелері. – Алматы: Арыс, 2008.

Ибраимова Гульмира Женисбаевна
Тәрбиеші
№25 бөбекжай-бақшасы
Қызылорда облысы, Қармақшы ауданы, Байқоңыр қаласы

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА ОЙЫН АРҚЫЛЫ ТАНЫМДЫҚ ДАМУ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аннотация. Мақалада мектепке дейінгі жастағы балалардың танымдық қабілетін қалыптастырудағы ойын әдістерінің ғылыми-педагогикалық маңызы қарастырылады. Ойын технологияларының когнитивтік даму, эмоционалдық интеллект, атқарушы функциялар және әлеуметтік бейімделу процестеріне ықпалы нейропедагогика және психология тұрғысынан талданады. Сонымен қатар STEAM-тәсіл, геймификация, сенсорлық және инклюзивті ойындардың мүмкіндіктері сипатталады. Ойын әрекетінің баланың зерттеушілік белсенділігі мен шығармашылық ойлауын дамытудағы рөлі ғылыми негізде ашылады.

Кілт сөздер: ойын технологиялары, танымдық қабілет, мектепке дейінгі білім беру, нейропедагогика, эмоционалдық интеллект, STEAM, геймификация, сенсорлық ойындар, когнитивтік даму, шығармашылық ойлау.

Қазіргі мектепке дейінгі білім беру жүйесінде баланың танымдық қабілетін дамыту мәселесі ерекше ғылыми-педагогикалық маңызға ие болып отыр. Өйткені мектеп жасына дейінгі кезең – баланың ойлау, қабылдау, есте сақтау, зейін және қиял сияқты негізгі психикалық процестері қарқынды дамитын кезеңдердің бірі. Осы уақытта ұйымдастырылған сапалы педагогикалық ықпал баланың кейінгі интеллектуалдық дамуының негізін қалайды. Мектепке дейінгі педагогикада танымдық қабілетті қалыптастырудың ең тиімді құралдарының бірі ретінде ойын әдістері қарастырылады. Ойын – баланың табиғи әрекеті, оның әлемді тану тәсілі және қоршаған ортамен өзара әрекеттесуінің негізгі формасы. Сондықтан қазіргі ғылыми зерттеулер ойынның тек көңіл көтеру құралы емес, күрделі когнитивтік даму механизмі екенін дәлелдейді.

Психологиялық-педагогикалық теорияларда ойын баланың жетекші әрекеті ретінде сипатталады. Лев Выготский мен Даниил Эльконин еңбектерінде ойынның баланың әлеуметтік және интеллектуалдық дамуына ықпалы терең зерттелген. Ғалымдардың пікірінше, ойын барысында бала шынайы өмірдегі әрекеттерді модельдейді, әлеуметтік рөлдерді меңгереді және күрделі танымдық операцияларды орындайды. Бұл процесте баланың абстрактілі ойлауы, символдық қабылдауы және сөйлеу белсенділігі дамиды. Ойын әрекеті нақты тәжірибе мен қиялды біріктіретін ерекше кеңістік болғандықтан, ол когнитивтік процестердің табиғи қалыптасуына жағдай жасайды.

Танымдық қабілетті қалыптастыруда сюжеттік-рөлдік ойындардың орны ерекше. Мұндай ойындар барысында бала белгілі бір әлеуметтік рөлге еніп, қоршаған ортадағы құбылыстарды түсінуге тырысады. Мысалы, «дәрігер», «мұғалім», «аспаз» сияқты ойындар арқылы балалар тек мамандықтар туралы ақпарат алып қана қоймай, қарым-қатынас мәдениетін, логикалық ойлауды және тілдік белсенділікті дамытады. Сонымен қатар рөлдік ойындар балалардың эмоциялық интеллектісін қалыптастыруға ықпал етеді, себебі олар өзге адамның көңіл күйін түсінуге және оған сәйкес әрекет етуге үйренеді.

Дидактикалық ойындар мектепке дейінгі ұйымдарда танымдық қабілеттерді дамытуда кеңінен қолданылады. Бұл ойындардың негізгі ерекшелігі – олардың нақты педагогикалық мақсатқа бағытталуы. Дидактикалық ойындар арқылы балалар түстерді, пішіндерді, сандарды, табиғат құбылыстарын және қоршаған орта заңдылықтарын меңгереді. Мысалы, логикалық ойындар баланың салыстыру, талдау және жалпылау қабілетін дамытады. Ал сөздік ойындар сөйлеу мәдениетін, сөздік қорын және тілдік ойлауын жетілдіреді. Осылайша ойын барысында білім беру процесі табиғи әрі қызықты түрде жүзеге асады.

Қазіргі нейропсихологиялық зерттеулер ойын әрекетінің баланың ми дамуына тікелей әсер ететінін көрсетеді. Ойын барысында мидың бірнеше аймағы бір уақытта белсенді жұмыс істейді: қозғалысқа жауап беретін орталықтар, эмоциялық жүйе, есте сақтау және логикалық ойлау аймақтары қатар іске қосылады. Бұл нейрондық байланыстардың күшеюіне ықпал етеді. Әсіресе қимыл-қозғалыс ойындары мен сенсорлық ойындар баланың когнитивтік дамуын жеделдетеді. Сенсорлық тәжірибе арқылы бала заттардың қасиеттерін зерттеп, қоршаған әлем туралы түсінігін кеңейтеді.

Танымдық қабілетті дамытуда шығармашылық ойындардың маңызы да ерекше. Құрастыру, сурет салу, театрландырылған әрекеттер және музыкалық ойындар баланың қиялын, эстетикалық талғамын және дивергентті ойлауын дамытады. Шығармашылық ойындар барысында бала жаңа идеялар ұсынады, мәселелерді шешудің түрлі жолдарын іздейді және өзіндік шешім қабылдауға үйренеді. Бұл қасиеттер болашақта баланың инновациялық ойлау қабілетінің қалыптасуына негіз болады.

Қазіргі кезеңде цифрлық технологиялардың дамуына байланысты ойын әдістерінің жаңа формалары пайда болуда. Интерактивті ойындар, білім беру қосымшалары және мультимедиялық ресурстар балалардың танымдық қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді. Алайда педагогтар цифрлық ойындарды қолдануда тепе-теңдікті сақтауы тиіс. Бала тек виртуалды ортада емес, нақты заттармен әрекет ету арқылы да дамиды. Сондықтан дәстүрлі ойындар мен цифрлық технологияларды үйлестіру маңызды.

Ойын әдістері баланың әлеуметтік бейімделуіне де ықпал етеді. Ұжымдық ойындар барысында балалар бірлескен әрекетке қатысып, қарым-қатынас жасауды үйренеді. Олар келісімге келу, өз пікірін білдіру, кезек күту және ортақ шешім қабылдау сияқты әлеуметтік дағдыларды меңгереді. Бұл қасиеттер мектепке бейімделу процесінде ерекше маңызға ие болады.

Мектепке дейінгі ұйымдарда ойын әдістерін тиімді қолдану көбінесе тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігіне байланысты. Тәрбиеші ойынның педагогикалық мақсатын нақты анықтап, балалардың жас ерекшеліктері мен қызығушылықтарын ескеруі тиіс. Сонымен қатар ойын барысында балаға еркіндік беру маңызды, себебі шамадан тыс бақылау шығармашылық белсенділікті төмендетуі мүмкін. Тәрбиеші бағыттаушы әрі ынталандырушы рөл атқарған жағдайда ғана ойын өзінің толық дамытушылық әлеуетін жүзеге асырады.

Қазіргі білім беру парадигмасы баланы дайын білімді қабылдаушы емес, белсенді зерттеуші тұлға ретінде қарастырады. Осы тұрғыдан алғанда ойын әдістері баланың зерттеушілік қабілетін қалыптастырудың тиімді құралы болып табылады. Бала ойын барысында сұрақ қояды, тәжірибе жасайды, салыстырады және қорытынды шығарады. Бұл ғылыми ойлаудың бастапқы элементтерін қалыптастырады.

Қазіргі мектепке дейінгі педагогикада ойын технологиялары тек оқыту құралы ретінде емес, баланың когнитивтік икемділігін қалыптастыратын нейропсихологиялық механизм ретінде қарастырылып келеді. Когнитивтік икемділік – баланың өзгермелі жағдайларға бейімделу, бірнеше тапсырма арасында ауысу және жаңа шешімдер табу қабілеті. Бұл қасиет XXI ғасыр дағдыларының негізі болып саналады. Мектеп жасына дейінгі кезеңде ойын әрекеті арқылы қалыптасқан когнитивтік икемділік кейінгі оқу жетістіктеріне, мәселе шешу қабілетіне және шығармашылық ойлауға тікелей әсер етеді.

Қазіргі нейропедагогикалық зерттеулерге сәйкес, еркін ойын барысында баланың маңдай бөлігі белсенді жұмыс істейді. Бұл аймақ жоспарлау, шешім қабылдау және өзін-өзі бақылау функцияларына жауап береді. Бала ойын кезінде ережелерді есте сақтайды, өз

әрекетін реттейді және басқа балалардың әрекетіне бейімделеді. Мұндай күрделі психикалық процесс атқарушы функциялардың дамуына ықпал етеді. Әсіресе стратегияға негізделген логикалық ойындар баланың себеп-салдарлық байланыстарды түсіну қабілетін жетілдіреді.

Танымдық қабілетті дамытуда табиғатпен байланысты ойындардың маңызы ерекше. Қазіргі урбанизация жағдайында балалардың табиғи ортамен байланысы әлсіреп барады, бұл сенсорлық тәжірибенің азаюына әкеледі. Сондықтан мектепке дейінгі ұйымдарда экологиялық ойындар мен зерттеушілік серуендерді ұйымдастыру өзекті мәселеге айналуда. Жапырақтарды салыстыру, құм мен судың қасиеттерін зерттеу, өсімдіктерді бақылау сияқты әрекеттер баланың зерттеушілік қызығушылығын арттырып қана қоймай, оның экологиялық санасын қалыптастырады.

Қазіргі кезеңде ойын әдістерін ұйымдастыруда STEAM-тәсіл ерекше маңызға ие. STEAM элементтері енгізілген ойындар балалардың ғылыми ойлау негіздерін ерте жастан қалыптастыруға мүмкіндік береді. Мысалы, құрылыс конструкторлары арқылы қарапайым инженерлік модельдер жасау, магниттермен тәжірибе жүргізу немесе қарапайым механизмдерді зерттеу барысында балалар кеңістіктік ойлау мен логикалық талдау қабілеттерін дамытады. Мұндай ойындар баланың танымдық белсенділігін арттырып, болашақ техникалық және ғылыми сауаттылықтың негізін қалайды.

Ойын әдістерінің тағы бір маңызды бағыты – эмоционалдық тұрақтылықты қалыптастыру. Қазіргі балалар ақпараттық жүктеменің жоғары болуына байланысты эмоциялық шаршауға жиі ұшырайды. Психологтардың пікірінше, ойын баланың ішкі эмоциялық қысымын төмендететін табиғи терапиялық құрал болып табылады. Құм терапиясы, арт-ойындар, музыкалық-қимыл ойындары және релаксациялық жаттығулар баланың эмоциясын реттеуге көмектеседі. Бұл әсіресе мазасыздық деңгейі жоғары балалар үшін маңызды.

Мектепке дейінгі ұйымдарда инклюзивті ойын технологияларын қолдану да ерекше өзектілікке ие. Әртүрлі даму ерекшеліктері бар балалар бірлескен ойын барысында әлеуметтік тәжірибе жинақтайды және өзара әрекеттесуді үйренеді. Сенсорлық ойындар, визуалды қолдауы бар тапсырмалар және кооперативтік әрекеттер ерекше білім беру қажеттілігі бар балалардың танымдық белсенділігін арттыруға мүмкіндік береді. Бұл инклюзивті ортада әлеуметтік бейімделуді жеңілдетеді.

Қазіргі цифрлық дәуірде ойын әдістерінің трансформациясы байқалады. Геймификация элементтері мектепке дейінгі білім беруде кеңінен қолданылуда. Дегенмен цифрлық ойындардың шектен тыс қолданылуы баланың шынайы әлеуметтік қарым-қатынасын әлсіретуі мүмкін. Сондықтан педагогикалық тәжірибеде цифрлық және дәстүрлі ойындардың үйлесімділігі сақталуы қажет. Баланың қолмен әрекет етуі, қозғалыс белсенділігі және тірі қарым-қатынасы когнитивтік дамудың негізгі шарты болып қала береді.

Ойын әдістерінің тиімділігі көбінесе педагогтың кәсіби шеберлігіне байланысты. Қазіргі тәрбиеші ойын ұйымдастырушы ғана емес, баланың когнитивтік дамуын бағыттаушы фасилитатор болуы тиіс. Ол балалардың қызығушылығын бақылап, ойын сценарийлерін икемді өзгерте алуы қажет. Сонымен қатар тәрбиеші ойын барысында баланың эмоциялық жағдайын, қарым-қатынас ерекшеліктерін және шығармашылық белсенділігін ескеріп отыруы маңызды.

Нейропсихологиялық зерттеулер ұжымдық ойындардың тілдік дамуға ерекше әсер ететінін көрсетеді. Ойын барысында балалар белсенді диалогқа түсіп, жаңа сөздерді меңгереді және сөйлем құрастыру қабілетін дамытады. Бұл әсіресе билингвалды ортадағы балалар үшін маңызды, себебі ойын табиғи тілдік тәжірибе қалыптастырады. Сонымен қатар театрландырылған ойындар баланың сөйлеу мәнерін, интонациясын және коммуникативтік сенімділігін күшейтеді.

Осылайша, ойын әдістері мектепке дейінгі жастағы балалардың танымдық қабілетін қалыптастырудың ең табиғи және тиімді тәсілі болып табылады. Ойын баланың когнитивтік, эмоциялық, әлеуметтік және шығармашылық дамуын кешенді түрде қамтамасыз етеді. Заманауи педагогика мен нейропсихология ойын әрекетінің баланың ми дамуына, ойлау жүйесіне және тұлғалық қалыптасуына тікелей әсер ететінін дәлелдейді. Сондықтан мектепке дейінгі білім беру жүйесінде ойын технологияларын ғылыми негізде ұйымдастыру болашақ ұрпақтың интеллектуалдық әлеуетін қалыптастырудың маңызды шарты болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. – М.: Юрайт, 2021. – 320 с.
2. Эльконин Д. Б. Психология игры. – М.: Академия, 2020. – 384 с.
3. Венгер Л. А. Развитие познавательных способностей в процессе дошкольного воспитания. – М.: Просвещение, 2021. – 224 с.
4. Мухина В. С. Возрастная психология. – М.: Академия, 2022. – 560 с.
5. Леонтьев А. Н. Психическое развитие ребенка в дошкольном возрасте. – М.: Смысл, 2020. – 288 с.
6. Давыдов В. В. Теория развивающего обучения. – М.: Интеллект-Центр, 2021. – 544 с.
7. Гарднер Г. Структура разума: теория множественного интеллекта. – М.: Вильямс, 2021. – 512 с.

ФОРМИРОВАНИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ЧЕРЕЗ ИГРУ В ДОШКОЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ

Аннотация. В статье рассматривается научно-педагогическое значение игровых методов в формировании познавательных способностей детей дошкольного возраста. Анализируется влияние игровых технологий на когнитивное развитие, эмоциональный интеллект, исполнительные функции и процессы социальной адаптации с точки зрения нейропедагогики и психологии. Кроме того, описываются возможности STEAM-подхода, геймификации, сенсорных и инклюзивных игр. Научно раскрывается роль игровой деятельности в развитии исследовательской активности и творческого мышления ребёнка.

Ключевые слова: игровые технологии, познавательные способности, дошкольное образование, нейропедагогика, эмоциональный интеллект, STEAM, геймификация, сенсорные игры, когнитивное развитие, творческое мышление.

Жақсылық Нұршат Нұрланқызы
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Юрий Гагарин атындағы орта мектебі
Жамбыл облысы Байзақ ауданы Сарыкемер ауылы

«ТІЛДІК ДАҒДЫЛАРДЫ ДАМЫТУ: СӨЗДІК ҚОР, ТІЛ МӘДЕНИЕТІ, МӘТІНМЕН ЖҰМЫС»

Тілдік дағдыларды дамыту: сөздік қор, тіл мәдениеті, мәтінмен жұмыс – оқушылардың тілдік дағдыларын кешенді түрде дамыту, сөйлеу және жазу мәдениетін жетілдіру, шығармашылық ойлау қабілетін арттыру.Ол төмендегі бағыттарды қамтиды:

Мәтінмен жұмыс жасау арқылы оқушылардың аналитикалық және логикалық ойлау қабілеттерін дамыту;

Сөздік қорды байыту және тіл мәдениетін қалыптастыру;

Эссе, шағын шығармалар, презентациялар арқылы ойды дәлелді жеткізуді үйрету;

Коммуникативтік дағдыларды жүйелі дамыту, топтық және жеке тапсырмаларды орындау арқылы өз ойын еркін жеткізуге баулу.

Сабақ барысында әртүрлі тапсырмалар мен әдістерді пайдалана отырып, оқушылардың шығармашылық ойлауын, тілдік мәдениетін, мәтінмен жұмыс жасау дағдыларын дамытуға болады.

Қазақ әдебиеті – халқымыздың рухани байлығы мен мәдениетін, ұлттық таным-түсінігін бейнелейтін ерекше сала. Оқушыларға әдебиетті дұрыс түсіндіріп, шығармаларды талдай білуді үйрету қазіргі білім беру жүйесінің маңызды міндеттерінің бірі болып табылады. Әдеби шығармалар арқылы балалардың ой-өрісі кеңейіп, сыни және шығармашылық ойлау қабілеті дамиды.

Басты мақсат – қазақ әдебиетін жүйелі түрде оқытуға мүмкіндік беру, шығармаларды талдау дағдыларын қалыптастыру және әдебиет сабағын қызықты әрі нәтижелі өткізу. Оқу процесінде заманауи әдістер мен интерактивті тәсілдерді қолдану арқылы оқушылардың белсенділігін арттыруға болады.

Өзектілігі – қазіргі кезде қазақ әдебиеті сабағын тек мәтінді оқу арқылы өткізу жеткіліксіз. Балалардың пәнге қызығушылығын арттыру үшін сабақтарды шығармашылық тапсырмалармен, талдау жұмыстарымен, жобалық әдістермен байыту қажет.

Жаңашылдығы – бұл құралда тек теориялық материал емес, сонымен қатар мұғалімнің тәжірибесіне негізделген практикалық жұмыстар, шығармашылық тапсырмалар мен деңгейлік бағалау жүйесі ұсынылған. Мұғалімдер сабақ барысында тиімді әдістерді пайдаланып, әр оқушының қабілетіне сәйкес тапсырмалар беру арқылы білім сапасын арттыра алады.

Күтілетін нәтиже ретінде оқушылардың әдеби шығармаларды талдай алу дағдысы қалыптасады, шығармашылық ойлау қабілеті дамиды және сабаққа деген қызығушылық артады. Сонымен қатар, мұғалімге сабақ жоспарлауда нақты бағыт беріп, оқу процесін сапалы әрі қызықты ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушы тек дайын мәтінді оқып қана қоймай, оны түсініп, өз ойын жеткізе алуы, тілдік дағдыларын дамытуы қажет.

Тілдік дағдыларды дамыту – бұл тек грамматика мен сөздік қорын жетілдіру ғана емес, сонымен қатар оқушының ойлау қабілетін, шығармашылық белсенділігін және өз пікірін дәлелді жеткізе білуін қамтиды. Мәтінмен жұмыс істеу барысында оқушы логикалық ойлау, мәтін мазмұнын талдау, негізгі идеяны анықтау және өз ойымен қорытынды жасау дағдыларын дамытады. Сонымен қатар, бұл қабілеттер шығармашылық тапсырмалар арқылы жетіледі, мысалы, өлең жолдарын аяқтау, мәтінді басқа стильде жазу немесе кейіпкерлер арасындағы диалогты ойдан шығару.

Осы тұрғыдан алғанда мұғалімнің практикалық әдістемелік қолдауы ерекше маңызды. Сабақта дұрыс таңдалған тапсырмалар, шығармашылық жаттығулар, деңгейлік тапсырмалар мен интерактивті әдістер оқушының тілдік дамуына тікелей ықпал етеді. Мұғалім тек ақпарат жеткізуші ғана емес, сонымен бірге оқушының ойлау және шығармашылық қабілеттерін дамытушы, жетекші тұлға ретінде сабақ процессінде белсенді қатысуы керек.

Сондай-ақ, қазіргі заманауи білім беру талабына сәйкес, оқушыны тек теориямен таныстыру жеткіліксіз. Оның алған білімін өмірмен байланыстыра білуі, мәтіннің идеясын өз тәжірибесімен салыстыра отырып түсінуі маңызды. Осылайша, мұғалімнің әдістемелік қолдауы мен сабақтағы интерактивті әдістер оқушының тілдік және шығармашылық дамуына, мәтінді дұрыс түсінуіне, ойларын дәл және бай жеткізуіне шешуші ықпал жасайды. Бұл тақырыптың қазіргі білім беру жүйесіндегі өзектілігін анықтайтын басты фактор болып табылады.

Құралдың мақсаты – оқушының өз ойын еркін жеткізе алуын, жазбаша және ауызша тіл дағдыларын дамыту арқылы өздік шығармашылық қабілеттерінарттыруға бағытталған. Оқушыларға әртүрлі тапсырмалар (эссе жазу, өлең жолдарын толықтыру, мәтіндерді интерпретациялау, кейіпкерлер әрекетін бағалау) ұсынылады, бұл олардың танымдық белсенділігін және оқуға қызығушылығын арттырады.

Сабақ процесінде мұғалімнің жетекшілігімен оқушы тек мәтінді жаттап қана қоймай, оны талдап, салыстырып, өз тәжірибесімен байланыстыра біледі. Бұл әдістемелік құрал оқушыларға интерактивті және шығармашылық тәсілдер арқылы білім алуға, өз пікірін жүйелі және дәлелді айтуға мүмкіндік береді, сонымен бірге олардың қоғамдық және моральдық құндылықтар жөнінде ойлауын қалыптастырады.

Міндеттері

1. Сөздік қорды жүйелі байыту әдістерін қолдану. Оқушылардың сөздік қорын кеңейту үшін сабақта сөздік жаттығулар, терминдермен жұмыс, жаңа сөздерді мәтіннен тауып қолдану, синонимдер мен антонимдер арқылы ойын дамыту сияқты әдістер қолданылады. Бұл әдістер оқушыларға мәтінді терең түсінуге, өз ойларын нақты және бай түрде жеткізуге мүмкіндік береді.
2. Тіл мәдениетін қалыптастыратын практикалық тапсырмалар ұсыну.Оқушылардың тіл мәдениетін дамытуға бағытталған тапсырмалар – дұрыс сөйлем құрастыру, мәтінді көркемдік стильде қайта жазу, диалог құру, әдеби кейіпкерлердің әрекеттерін бағалау сияқты практикалық жаттығуларды қамтиды. Бұл тапсырмалар оқушылардың жазбаша және ауызша сөйлеу дағдыларын жетілдіруге, тілдік нормаларды меңгеруге көмектеседі.
3. Мәтінмен жұмыс жасау тәсілдерін меңгерту. Мәтінді талдау, негізгі идеясын анықтау, кейіпкерлер арасындағы байланыстарды зерттеу, шығарманың тақырыбы мен идеясын салыстыру сияқты әдістер арқылы оқушылар мәтінмен жүйелі және мақсатты жұмыс жасау дағдыларын игереді. Сонымен қатар, интерпретация жасау, шығармашылық тапсырмаларды орындау арқылы олардың ойлау қабілеті дамиды.
4. Оқушылардың коммуникативтік дағдыларын арттыру. Сабақта топтық тапсырмалар, пікірталас, шығармашылық жобалар, рөлдік ойындар арқылы оқушылардың пікірін еркін айту, басқалардың ойларын тыңдап бағалау, сұрақ қою және дәлел келтіру қабілеттері дамиды. Бұл олардың әлеуметтік қарым-қатынас дағдыларын жетілдіруге, өзіндік сенімділігін арттыруға септігін тигізеді.

5. Бағалау критерийлері арқылы оқушының жетістігін бақылау.Оқушылардың жетістігін объективті бағалау үшін деңгейлік тапсырмалар, рубрикалар, портфолио және интерактивті бақылау әдістері қолданылады. Бұл әдістер оқушылардың қай бағытта жетілуі қажет екенін анықтауға, өз күшін дұрыс бағыттауға мүмкіндік береді.

Жаңашылдығы

Бұл әдістемелік құралдың жаңашылдығы бірнеше негізгі аспектілерде көрінеді және оны ерекшелендіретін басты ерекшелік – мұғалімнің өз тәжірибесіне негізделген тәсілдер мен сабақ процесінде қолданылатын инновациялық әдістердің үйлесімі.

1. Мұғалімнің өз тәжірибесіне сүйене отырып жасалған тапсырмалар. Әдістемелік құралдағы тапсырмалар мен жаттығулар мұғалімнің сабақтағы бай тәжірибесі мен нақты жағдайларға негізделіп жасалған.Мұндай тәсіл оқушының білімін тереңдетуге, шығармашылық және сыни ойлау қабілетін дамытуға бағытталған, сонымен қатар сабақ процесін тиімді және қызықты етеді.

2. Интерактивті және жобалық тәсілдерді қолдану. Сабақ барысында оқушылар тек мәтінді оқу немесе жазу арқылы шектелмей, топтық жобалар, рөлдік ойындар, пікірталас сессиялары, талдау және салыстыру тапсырмалары сияқты интерактивті әдістерді қолдану арқылы белсенді қатысады.

3. Цифрлық ресурстар мен заманауи технологияларды пайдалану. Заманауи білім беру талаптарына сәйкес, сабақта цифрлық құралдар, интерактивті тақта, бейне және презентациялық материалдар, сондай-ақ мобильдік қосымшалар мен онлайн платформалар қолданылады

Күтілетін нәтиже

1. Оқушы сөздік қорын байыта алады. Сабақ барысында ұсынылатын сөздік жаттығулар, жаңа сөздермен жұмыс және мәтіннен алынған терминдер арқылы оқушылардың сөздік қоры жүйелі түрде кеңейеді. Бұл олардың ойларын нақты және бай түрде жеткізуіне, сөйлеу мәдениетін арттыруына, сондай-ақ жазбаша және ауызша тілде еркін сөйлей алуына мүмкіндік береді.

2. Мәтінмен жұмыс жасау барысында ой түйіп, қорытынды жасай алады.Оқушылар мәтінді талдау, негізгі идеяны анықтау, кейіпкерлер әрекетін салыстыру, шығарманың тақырыбы мен идеясын түсіну сияқты дағдыларды игереді. Бұл олардың сыни ойлау қабілетін, логикалық пайымдауын және өз пікірін дәлелді түрде жеткізе алуын дамытады. Сонымен қатар, шығармашылық тапсырмалар мен интерпретациялық жаттығулар олардың тұжырым жасау қабілетін жетілдіреді.

3. Тілдік мәдениет нормаларын дұрыс қолдана алады. Сабақ барысында оқушылар дұрыс сөйлем құрастыру, көркем және ресми стильдегі мәтіндермен жұмыс жасау арқылы тілдік нормаларды меңгереді. Бұл олардың сөйлеу мәдениетін, жазбаша және ауызша тіл дағдыларын дамытып, сөздерді орынды қолдануға, ойларын айқын жеткізуге көмектеседі.

4. Сыныпта өз ойын еркін жеткізе алады.Топтық жұмыстар, пікірталастар, рөлдік ойындар және презентациялар арқылы оқушылар өз ойларын қорқынышсыз, еркін білдіре алады. Бұл олардың коммуникативтік қабілеттерін, сенімділік деңгейін, сондай-ақ өз пікірін дәлелді әрі жүйелі жеткізу дағдыларын арттырады.

5. Аналитикалық және шығармашылық қабілеттері дамиды. Күтілетін нәтижелердің маңызды бөлігі – оқушылардың мәтінді терең түсінуі, кейіпкерлер мен идеяларды салыстыра білуі, шығармашылық тапсырмаларды орындау арқылы жаңа ойлар мен тұжырымдар қалыптастыруы. Бұл олардың жеке танымдық дамуына, логикалық ойлауына және шығармашылық белсенділігінің артуына жол ашады.

Чинташова Айна Исфаналиевна
Дене шынықтыру пәні мұғалімі
Юрий Гагарин атындағы орта мектебі
Жамбыл облысы Байзақ ауданы Сарыкемер ауылы

ҚАЗАҚТЫҢ ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРЫ

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Ұлттық құрылтайдың «Әділетті Қазақстан – Адал азамат» атты екінші отырысында айтқанындай жас ұрпақты мәдени мұраларымызды танып-білуге, ұлттық құндылықтарымыз бойына сіңіруге дағдыландыру бүгінгі таңдағы өзекті мәселе. Оқушылар театрға, мұражайға және тарихи орындарға жиі барып, рухани жағынан дамуы қажет. Жас ұрпақты еңбекқорлыққа, адамгершілікке, мейірімділікке тәрбиелеу арқылы олардың туған өлкесінің табиғатын, ауасын, жер-суын танып біліп, бойларына ана сүтімен дарыған қабілеттіліктері арқылы шығармашылыққа баулу, бүгінгі заман талабы.

Жинақтың жаңашылдығы – мектептің оқыту жүйесіне ұлттық мәдениеттің жаңа бағытын енгізеді, мектептің тұтас жүйесіне ықпал етуі мүмкін.

Қазақтың ұлттық ойындары - бұл тек көңіл көтеретін шаралар ғана емес, олар балалардың дене бітімін дамытуға, ойлау қабілетін арттыруға, сондай-ақ ұлттық дәстүрлер мен мәдениетті сақтау мен насихаттауға бағытталған маңызды құрал. Қазақ халқының ойындары арқылы жас ұрпақ өзінің ұлттық болмысын сезініп, тарихы мен мәдениетіне деген құрметін ұғына алады.

Бұл тапсырмалар жинағы бастауыш сынып оқушылары үшін қазақтың ұлттық ойындарын оқытуда қолданылатын құрал болып табылады. Ойындардың педагогикалық маңызын түсіндіру, балалардың дене және зияткерлік дамуына бағытталған қызықты тәсілдерді ұсыну осы жинақтың негізгі мақсаты болып табылады.

Қазақ халқының ұлттық ойындары - бұл тек спорттық белсенділік ғана емес, сонымен қатар халықтың тарихы мен мәдениетін, дүниетанымын, өмірлік тәжірибесін сақтап, ұрпақтан-ұрпаққа жеткізіп отыратын мұра. Қазақтың ұлттық ойындары жас ерекшеліктеріне қарай дене бітімді, ойлау қабілетін дамытып, психологиялық тұрақтылықты нығайтуға ықпал етеді.

Ұлттық ойындар тек көңіл көтеру құралы ғана емес, сонымен қатар балалардың тұлғалық дамуына, табиғатпен байланыс жасауына, әдет-ғұрыптарды, салт-дәстүрлерді білуіне көмектеседі. Әрбір ұлттық ойынның өзіндік ерекшеліктері мен мағынасы бар, ол халықтың тарихы мен мәдениетін терең түсінуге жол ашады.

Бұл жинақ бастауыш сынып оқушыларына арналған, олар үшін қазақтың ұлттық ойындарын үйрету, осы ойындар арқылы тәрбие мен білім беруді мақсат етеді.

Бұл жұмыс қазақтың ұлттық ойындарын мектеп жасындағы балаларға таныту мақсатында жасалған. Ұлттық ойындардың тәрбиелік және білім беру маңызы өте жоғары. Қазақстан Республикасының қазіргі заманғы білім беру саясатының негізінде халықтың

рухани мұрасы мен мәдениетіне деген құрмет пен қызығушылықты арттыру маңызды бағыттардың бірі болып табылады. Сонымен қатар, дене тәрбиесінің, ұлттық құндылықтардың және халықтық дәстүрлердің сақталуы мен дамуына ерекше көңіл бөлінеді. Осы тұрғыдан алғанда, қазақтың ұлттық ойындары туралы зерттеулер мен бағдарламалар балаларға ұлттық тәрбие беру жолында үлкен маңызға ие. Бұл жұмыс осы қажеттіліктерге толық жауап береді, өйткені ол қазақтың ұлттық ойындарын жас ұрпаққа таныстыру арқылы халықтық дәстүрлерді ұрпақтан ұрпаққа жеткізу міндетін атқарады.

Қазақстанда ұлттық ойындарды жүйелі түрде зерттеп, енгізген аналогтар аз, бұл жұмыстың жаңашылдығы әрі құндылығы осында жатыр.

Ұлттық ойындар арқылы білім алушылар:

* Физикалық белсенділікті арттырады;
* Ойлау қабілетін дамытады;
* Топпен жұмыс істей білу дағдыларын меңгереді;
* Ұлттық салт-дәстүрлер мен құндылықтарды түсінеді.

Бастауыш сыныптарда осы ойындарды жүргізу арқылы балаларға күш, төзімділік, дәлдік және шеберлік сияқты қасиеттерді дамытуға мүмкіндік беруге болады.

Қазақтың ұлттық ойындары баланың дене бітімін, ойлау қабілетін дамыта отырып, ойын ережелері арқылы тәртіпке баулуға көмектеседі. Әр ойынның өзіндік ережелері мен шарттары болады, оларды балаларға түсінікті әрі қызықты етіп жеткізу маңызды.

Исмаилова Гульжан Мизанбекқызы
Қазақ тілі мен әдебиеті пән мұғалімі
Түркістан облысы білім беру басқармасының «Арыс қаласының білім бөлімі бөлімі» мемлекеттік мекемесіне қарасыты «Б.Кенжебаев атындағы шағын жинақты жалпы білім беретін мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

АЛАШ МҰРАСЫ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ ПӘНІН ОҚЫТУДАҒЫ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

«Баланды өз тәрбиеңмен тәрбиелеме, өз ұлтыңның тәрбиесімен тәрбиеле» деген екен дана халқымыз. Сондықтан да, сан ғасырлар бойы сұрыпталған ұлттық құндылықтарымызды оқу-тәрбие процесіне енгізу арқылы ұлттың тұнып тұрған асыл мұралық рухани байлығынан болашақта ел билейтін ұрпақтарды сусындатып, ұлтшылдық пен отаншылдыққа баулып, өз халқын, өз мемлекетін көздің қарашығындай қорғайтын, бойында ұлттық санасы қалыптасқан тұлғаларды тәрбиелеп шығару – жалпы ұлттың алдында тұрған ұлы міндет болып отыр. Бүгінгі таңда сапалы білім мен саналы тәрбие беру ұлттық тәрбиемен қалыптасады. Ұлттық тәрбиеде, әсіресе, ана тілі байлығының алар орны ерекше екені белгілі. Осыны ескере келе, қазақ тілі мен әдебиеті пәнін оқыту барысында тек қана теориялық білім беріп қана қоймай,

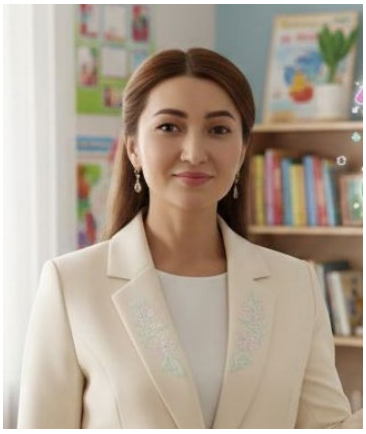
ұлттық үрдісімізден хабар бере отырып, адамгершілік қасиеттерді қалыптастыру мәселесіне жете назар аударуға тырысу керек. Білім мен тәрбие берудегі озық ұстанымдардың ұлттық тәрбие құндылықтарымен байланыстыра отырып, әр оқушының қабілетін, талантын ашу, өзіндік ұлттық тәрбиесі мен санасын қалыптастыру – қазақ тілі мен қазақ әдебиеті ұстаздар қауымының алдында тұрған басты міндет болып табылады.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәнін оқытуда өзекті мәселелердің қатарында шоқтығы биік болып ұлттық құндылықтарға негізделген «Алаш мұрасын» таныту мәселесі тұрады. Оның бірінші айғағы тамырымыздан үзуге ындынымен кіріскен зобалаң жылдардағы құйтырқы саясаттан құтылып, еліміз еңсесін тіктеп, өшкенін жағып, өлгенін жоқтар еркіндікке қол жеткіздік. Екіншіден кебін кигізіп, тұншықтырған ұлттық құндылықтарымыздың қаймағын шығармасына тұздық еткен, ағарту ісінде әрбір ғылымның негізін салған алаш ардақтыларымен табыстық. Үшіншіден жаһандану дәуірінде жаһанданудың жұтқыншағына жұтылып кетпеудің бірден –бір жолы алаш ақтаңдақтарының мұрасының маңызы зор екендігіне әбден көз жеткіздік. Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінде алаш мұрасын оқытудың бастауы етіп, басқада пәндерде жалғасын тауып отырса, нұр үстіне нұр болар еді. Бұлақ бастауы тұнық болу үшін қазақ тілі мен әдебиеті пәніндерінде асыл мұрамызды өмір бойы дамытып, мағына-мазмұнын тереңдетіп, әдеби нормасына, стильдік жағына басымдық беріп, а) ғылымилық; ә) жүйелілік; б) жалғастылық; в) қолжетімділік; г) беріктілік; д) көрнекілік; е)теория мен практиканың байланыстылығы; ж) оқытудың жеке тұлғаға бағытталуы; з)оқушының өзіндік еркіндігін көздей және балалардың жас ерекшеліктерін ескеріп сперальдік оқыту әдістеріне байланысы ерекше назар аударатын кез жетті.

Алаш мұрасын оқытудың бірінші сатысы тарихи кезең, екінші сатысы алаш азаматтарын таныту-тұлғатану, үшінші кезең шығармаларына тоқталу, төртінші кезең шығармадағы ұлттық құндылықтардың мәні, бесінші кезең өмірмен байланыстыра оқыту, алтыншы кезең зерттеу. Жоғарыда айтылған оқыту әдістері осы кезеңдердің сапасын арттырып, жаттап алу, судыратып оқу сияқты, жадында қалмайтын жадағай білімнен алшақтатады әрі бірізділік пен жүйелілік орын алады. Нәтижесінде тілдік қоры мол, өз ойын еркін жеткізе алатын, пайымдау дағдысы қалыптасқан жеке тұлғаға қол жеткіземіз. Алаш мұрасын оқытуда бір ғана Ахмет Байтұрсынұлы мұрасын қазақ тілі пәнінде оқытуға тоқталып өтсем. Қазақ тілі оқулығындағы берілген бөлімдердің біріне Ахмет Байтұрсынұлы және сөз таптары туралы кірістіріп, оқылым тапсырмаларына өмірбаянынан үзінді, тыңдалым материалдарында «Тіл құралы» еңбегінің құндылығын, айтылым және жазылым тапсырмаларына қолданыстағы сөз таптары мен ғалым еңбегімен салыстыру, түрленту, т.б. тапсырмалар орындаса, Ахмет Байтұрсынұлының ақын –жазушылығы мен қоғам қайраткерлік қырымен қатар ленгвистика саласындағы ғылыми еңбегі туралы түсінік қалыптастырып, баланың жас ерекшеліктеріне сай тереңдете түссек, А.Байтұрсынұлының өмірі мен шығармашылығы арқылы үстіміздегі жылы басымдық беріп отырған «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» аясында тәрбие мен оқыту өзара тығыз байланысып, бір-бірінен бөліп алуға болмайтын біртұтас процесске айналар еді. Ұлттық мұраға ұқыпты қарау,қазақ тілінің қолдану аясын кеңейту,Қазақстан мүддесіне қызмет етуге ұмтылу сынды қиянаттан қағажу тұнық ұлтық болмысымыз қалыптасады. Бұл мені алаш ардақтыларының бірін ғана тоқталғаным. Ал бізде ұлтжанды ұлы тұлғаларымыз, соның ішінде алаш алыптары құдайға шүкір баршылық. М.Жұмабаев, Ә.Бөкейханов, М.Дулатов, Ш.Құдайбердіұлы, Ж.Аймауытов т.б ұлы даланың ұлыларының еңбегі ел ертеңі болар бүгінгі балалар мен жасөспірімдерді тәрбиелеудің қайнар көзі. “Өткеннің өнегесі – бүгінгінің баға жетпес байлығы» екендігін естен шығармай, «Алаш мұрасын» терең зерделеу арқылы “Мәңгілік ел” бола алатынымыз хақ.

Қорыта келгенде, ұрпағымызды парасатты да білікті, мәдениетті де білімді етіп тәрбиелеп, рухани дүниетанымын жалпы адамзаттық деңгейде дамытамыз десек, бойында ұлттық және азаматтық намысы бар ұрпақ өсіргіміз келсе, бүкіл қоғамдық өмірдің өзегін келешек ұрпақ тәрбиесіне, соның ішінде ұлттық құндылықтардың, Отансүйгіштіктің үлгісі болар, елі үшін жанын берген алаш азаматтарының асылын көздің қарашығындай сақтап, ұрпақтан-ұрпаққа аманат етіп, күнделікті өміріміздің мәйегіне айналдырайық.

Дүйсенбекқызы Ақтоты
Бастауыш сынып мұғалімі
№158 орта мектеп КММ
Қызылорда облысы, Шиелі ауданы, Ш. Қодаманов ауылы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ БІЛІМГЕ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Кіріспе

Бастауыш сынып – оқушының білімге деген алғашқы қадамы басталатын маңызды кезең. Осы уақытта бала оқу, жазу, ойлау және қоршаған ортамен қарым-қатынас жасау дағдыларын қалыптастырады. Сондықтан мұғалімнің негізгі міндеті – оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын оятып, білім алуға ынталандыру.

Негізгі бөлім

Бастауыш сынып оқушыларының зейіні тұрақсыз болатындықтан, сабақ барысында түрлі қызықты әдіс-тәсілдерді қолдану өте маңызды. Әсіресе ойын элементтері арқылы оқыту оқушының сабаққа белсенді қатысуына көмектеседі. Ойын барысында бала еркін ойлап, өз қабілетін көрсетуге мүмкіндік алады.

Сонымен қатар, көрнекілік әдісі де бастауыш сыныпта тиімді қолданылады. Түрлі суреттер, бейнематериалдар, кестелер мен интерактивті тапсырмалар оқушылардың есте сақтау қабілетін дамытады. Мұндай әдістер арқылы бала сабақты тез түсініп, қызығушылығы артады.

Топтық жұмыс та оқушылардың бір-бірімен ынтымақтастықта жұмыс жасауына үйретеді. Олар өз пікірлерін айтып, бірін-бірі тыңдауға дағдыланады. Бұл әдіс балалардың сөйлеу мәдениетін қалыптастырып, сенімділігін арттырады.

Қазіргі таңда ақпараттық технологияларды пайдалану да үлкен маңызға ие. Интерактивті тақта, онлайн тапсырмалар мен білім беру платформалары оқушылардың жаңа білімді қызығушылықпен меңгеруіне ықпал етеді.

Қорытынды

Қорытындылай келе, бастауыш сынып оқушыларының білімге қызығушылығын арттыру – мұғалімнің шеберлігіне байланысты. Түрлі тиімді әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы оқушылардың сабаққа деген ынтасын күшейтіп, сапалы білім беруге болады. Білімді ұрпақ – ел болашағының кепілі.

Естаева Әсел Естайқызы
Директорының орынбасары, III санаттағы басшының орынбасары, педагог-эксперт,
филология ғылымдарының магистрі
Шығыс Қазақстан облысы Білім басқармасының
«Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға арналған оңалту орталығы» КММ

ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ БАР БАЛАЛАРДЫ КЕШЕНДІ ҚОЛДАУ: ЗАМАНАУИ ОҢАЛТУ МЕНЕДЖМЕНТІ МЕН ИНКЛЮЗИВТІ СТРАТЕГИЯЛАР

Қазіргі заманғы әлеуметтік-педагогикалық парадигманың трансформациялану кезеңінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар санатының медициналық моделінен әлеуметтік модельге көшу — бұл тек терминологиялық өзгеріс емес, бұл бүкіл тұлғаның даму концепциясын қайта қарау процесі. Бұрынғы медициналық тәсіл баланың физиологиялық немесе психикалық кемістігін «түзетуге» және оны «қалыпты» деңгейге жеткізуге басымдық берсе, бүгінгі заманауи әлеуметтік модель баланың әлеуметтік қатысуын қамтамасыз ететін кедергілерді жоюға бағытталған. Бұл процесті тек терапиялық шаралар жиынтығы ретінде емес, баланың өмір сүру сапасын арттыруға бағытталған күрделі, көпжақты басқару стратегиясы ретінде қарастырған жөн. Кешенді қолдау деген ұғым — бұл жекелеген логопедиялық, психологиялық, дефектологялық немесе медициналық қызметтердің жиынтығы емес, бұл баланың әлеуметтік интеграциясына қызмет ететін, барлық сала мамандарын бір мақсатқа біріктіретін біртұтас, динамикалық экожүйе.

Ерекше білім беру қажеттіліктері (ЕБҚ) бар балалардың қажеттіліктерінің гетерогенділігі — біздің жұмысымыздағы ең басты басқарушылық қиындық. Аутизм спектріндегі бұзылысы (АСБ) бар баланың сенсорлық сезімталдығы, тіреу-қозғалыс аппаратының бұзылысы (ТҚАБ) бар баланың физикалық шектеулері немесе психикалық даму тежелуі (ПДТ), тілдік кемістігі бар баланың когнитивті дефициті — әрқайсысы мүлдем бөлек детерминацияны және әртүрлі **түзету** стратегияларын талап етеді. Сондықтан, біздің орталықтағы басты принцип - пәнаралық командалық жұмыс. Бұл жай ғана бірнеше маманның бір баламен жұмыс істеуі емес, бұл мамандар арасындағы тығыз интеграция. Тиімді реттеу моделінде әрбір маманның диагностикалық деректері ортақ «кейс-менеджмент» жүйесіне енгізілуі тиіс. Мысалы, педагог-психолог анықтаған сенсорлық интеграцияның бұзылуы логопедтің сөйлеу терапиясына, сондай-ақ педагог-психолог белгілеген эмоционалды тұрақсыздық ЛФК нұсқаушысының физикалық жаттығулар қарқындылығына тікелей әсер етуі керек. Бұл жерде біздің негізгі құралымыз — жекешелендірілген білім беру және **оңалту** маршруты. Бұл маршрут баланың жеке дамыту картасында көрініс табады. Ол қатып қалған құжат емес, баланың даму динамикасына сәйкес үнемі өзгеріп, күрделенетін, икемді жоспар болуы тиіс.

Біздің тәжірибе нақты көрсеткендей, ЕБҚ бар баламен жұмыста тұрақты әрі сапалы нәтижеге тек педагог-психолог, мұғалім-дефектолог, мұғалім-логопедтің бірлескен,

синхронды әрекеті арқылы ғана қол жеткізуге болады. Жекелеген мамандардың оқшауланған жұмысы уақытша ғана әсер беруі мүмкін, ал нақты инклюзия мен даму мамандардың ортақ стратегиясына тікелей тәуелді. Бұл экожүйеде әр маманның рөлі ерекше, бірақ олар бір-бірінсіз толыққанды нәтиже бере алмайды. **Педагог-психолог** баланың эмоционалды-еріктік аясын реттеп, мінез-құлқын тұрақтандырады, оқуға және қарым-қатынасқа деген мотивациялық негізді қалайды. Осы психологиялық базаға сүйене отырып, **мұғалім-дефектолог** баланың танымдық әрекетіндегі (зейін, ойлау, қабылдау) олқылықтардың орнын толтырып, оны академиялық және интеллектуалдық дағдыларға баулиды. Өз кезегінде, **мұғалім-логопед** коммуникациялық кедергілерді жойып, сөйлеу тілінің бұзылыстарын түзетеді. Алайда, сөйлеу процесі тек механикалық артикуляция емес, ол ойлаумен (дефектологтың жұмысы) және эмоциямен (психологтың жұмысы) тығыз байланысты болғандықтан, бұл мамандардың жұмысы бір-бірімен тығыз өріліп жатуы тиіс. Осы тізбектің ең маңызды, әрі қорытындылаушы буыны - **тәрбиеші**. Мамандар кабинетінде қалыптасқан жаңа дағдылар (дұрыс дыбыстау, түстерді ажырату, эмоцияны басқару) шынайы өмірде, яғни топтық ортада бекітілмесе, олар өз мәнін жоғалтады. Тәрбиеші — кабинеттік жетістіктерді баланың күнделікті өміріне, ойын процесіне және құрдастарымен әлеуметтік қарым-қатынасына енгізетін негізгі тұлға. Егер осы тізбектің бір ғана буыны үзілсе, түзету жұмысының тиімділігі күрт төмендейді. Сондықтан, біздің орталықтағы кешенді жұмыс - бұл жай ғана сабақ кестесінің жиынтығы емес, бұл әр маман бір-бірінің мақсатын терең түсініп, ортақ нәтижеге жұмыс істейтін біртұтас педагогикалық консилиум.

Кешенді қолдаудың ең тиімді кезеңі — **ерте араласу (0-4 жас)**. Нейропластикалық мүмкіндіктердің ең жоғары шегіне жететін бұл кезеңдегі жұмыс түрлі кемістіктердің ауыр түрлерінің алдын алуға тікелей ықпал етеді. Ерте араласу бағдарламасы баланы тек клиникалық жағдайда бағалаумен шектелмейді. Ол баланың табиғи ортасындағы (тамақтану, ойнау, ұйықтау) мінез-құлқын зерттеп, ата-анасына сол ортада қалай әрекет ету бойынша ұсынымдармен, практикалық маңызды ақпаратты жеткізумен толықтырылады. Дәлелді базасы бар әдістемелерді қолдану арқылы баланың коммуникативті және когнитивті дағдыларын мектепке дейінгі кезеңде-ақ айтарлықтай қалыпқа келтіруге болатынына оңалту орталығының жұмысын үйлестіру барысында көз жеткіздік.

Теориялық терапиядан бөлек, ең маңызды практикалық бағыттарының бірі — **әлеуметтік-тұрмыстық бағдарлау және эрготерапия**. Оңалту бөлмесіндегі жетістік бала оны шынайы өмірде қолдана алмаса, өз мәнін жоғалтады. Осы мақсатта инклюзивті ортаны модельдейтін «жаттығу бөлмелерін» (тренировочные комнаты) және арнайы эрготерапиялық аймақтарды іске қосу тиімді бнәтиже береді. Мұнда ЕБҚ бар балалар қарапайым тұрмыстық дағдыларды: электр құрылғыларын қолдану, өзіне-өзі қызмет ету, дүкенде сауда жасау немесе қоғамдық көлікте өзін ұстау ережелерін қауіпсіз ортада меңгереді. Бұл процесс баланың тәуелсіздігін және автономдылығын арттырып, оның қоғамға толыққанды сіңісуіне тікелей көпір болады.

Оңалту процесінің ең нәтижелі немесе ең осал тұсы — бұл **отбасымен жұмыс жасау**. Біздің тәжірибе көрсеткендей, баланың прогресінде ата-ананың рөлі шешуші болып табылады. Ата-ана — бұл тек ақпарат алушы емес, бұл **оңалту** процесінің белсенді мүшесі, яғни «қосалқы терапевт». Алайда, бұл жерде үлкен психологиялық тәуекел бар: ата-аналардың созылмалы стресс, үмітсіздік немесе эмоционалды жану (burnout) күйінде болуы баланың дамуын тоқтата тұра алады. Егер ата-ананың эмоционалды ресурсы таусылса, ең заманауи технологиялар мен қымбат тәжірибелер де нәтиже бермейді. Сондықтан, біздің стратегиямыз тек балаға ғана емес, отбасының бүтіндігіне бағытталған. Біздің орталықта ата-аналарға арналған психологиялық ағартушылық бағдарламалары мен эмоционалды жеңілдеу топтары қарастырылған — бұл жай ғана қосымша қызмет емес, бұл **оңалтудың** тұрақтылығын қамтамасыз ететін стратегиялық құралдар. Біз ата-анаға баланың күнделікті өмірдегі әрекеттерін қалай дұрыс қолдау керектігін үйрете отырып, **оңалтуды** орталықтың қабырғасымен шектемей, үй жағдайына, күнделікті өмірге таратуды мақсат етеміз.

Отбасын қолдаумен қатар, **оңалту** менеджментінің көлеңкеде қалып қоятын, бірақ аса маңызды тұсы — **мамандардың өзін қолдау экожүйесі**. ЕБҚ бар балалармен және олардың ата-аналарымен күнделікті жұмыс істеу мамандардан орасан зор эмоционалды ресурсты талап етеді. Біз мамандардың кәсіби жануының (professional burnout) алдын алуды басты назарда ұстаймыз. Тұрақты түрде өткізілетін супервизиялар, Балинт топтары және үздіксіз тәжірибе алмасу бағдарламалары - біздің ұжымның тұрақтылығын сақтайтын негізгі тетіктер. Маманның психологиялық саулығы мен үздіксіз білім алуы- сапалы **оңалтудың** тікелей кепілі.

Сонымен қатар, **заманауи технологиялардың** рөлін ескермей кету мүмкін емес. Цифрландыру мен ассистивті технологиялар — бұл ЕБҚ бар балалар үшін жаңа мүмкіндіктер есігі. Сенсорлық интеграция құралдары, коммуникацияның баламалы әдістері (мысалы, PECS немесе жоғары технологиялық eye-tracking жүйелері) және виртуалды шындық (VR), жасанды интеллект (ЖИ) баланың әлеуметтік дағдыларын қауіпсіз ортада дамытуға мүмкіндік береді. Бірақ технологиялар тек құрал ғана, ал біздің басты міндетіміз — осы технологияларды баланың әлеуметтік автономдылығын арттыруға бағыттау. Мұндағы міндет — «бөлшексіз» (seamless) интеграциялық ортаны құру. Бұл дегеніміз — бала орталықтан мектепке, мектептен қоғамдық ортаға ауысқанда, оның қолдау көрсету жүйесі үзілмеуі керек. Біз мектеп мұғалімдеріне, әлеуметтік педагогтарға және жергілікті қауымдастық өкілдеріне осы баланың ерекшеліктерін түсінуге және оған бейімделуге көмектесетін кәсіби қолдау көрсетуді үйретуге жауапкершілікті сезінуіміз қажет.

Қорытындылай келе, ЕБҚ бар балаларды кешенді қолдау - бұл тек медициналық немесе педагогикалық жұмыс емес, бұл үлкен әлеуметтік жауапкершілік. Бұл процесс мультидисциплинарлық мамандардың, білікті ата-аналардың және мемлекеттік институттардың бір арнада бірігуін талап ететін күрделі менеджмент. Біздің мақсатымыз - баланың физикалық немесе когнитивті шектеулерін емес, оның ішкі әлеуетін, оның қоғамдағы орнын және оның өз өміріне ие болу қабілетін көру. Кешенді қолдау — бұл баланың әрбір жетістігін, әрбір кішкентай қадамды құнды етіп танып, оны үлкен әлеуметтік интеграцияға жол ашатын тұрақты, икемді және адамгершілікке негізделген жүйе. Біздің жұмысымыздың нәтижесі - тек түзету сабақтарынан нәтиже алған бала емес, қоғамның толыққанды, өз құқықтары мен мүмкіндіктерін сезінетін мүшесі ретінде өмір сүре алатын тұлға.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ахметова А.С. Инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау // Қазақстанның ғылымы мен өмірі. – 2019. – №7/2. – Б. 45–49.

2. Сүлейменова Р.Т., Жұмабекова Г.К. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды әлеуметтік бейімдеу мәселелері // Арнайы педагогика және психология. – Алматы, 2020. – №3. – Б. 18–24.

3. Қалиева М.Н. Инклюзивті білім беру жағдайындағы кешенді қолдау технологиялары. – Алматы: Эверо, 2021. – 156 б.

4. Мұратова Г.А., Әбдірахманова Л.С. Ерте араласу қызметінің ерекшеліктері және оның тиімділігі // Педагогика және психология. – 2022. – №1(50). – Б. 92–98.

5. Тәшімова С.К. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқытудағы заманауи әдістер // Білім берудегі инновациялар. – Нұр-Сұлтан, 2021. – №4. – Б. 63–69.

6. Омарова Б.Т., Сәрсенова А.Ж. Инклюзивті білім беру ортасындағы ата-анамен жұмыс жүргізу ерекшеліктері // Қазіргі білім беру мәселелері. – 2023. – №2. – Б. 77–83.

Ермекбаев Қайрат Сауранбекович
Тарих және география пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
Тұрар Рысқұлов атындағы мектеп-лицейі
Түркістан облысы, Қазығұрт ауданы, Қазығұрт ауылы

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ НЕГІЗІНДЕ ТАРИХ САБАҒЫН ЖАҢҒЫРТУ: ҰЛТТЫҚ БАСЫМДЫҚТАР МЕН ЦИФРЛЫҚ МҮМКІНДІКТЕР

Аннотация: мақалада ұлттық басымдықтар аясында тарих сабағын цифрландыру мәселелері және жасанды интеллект мүмкіндіктерін қолданудың әдістемелік аспектілері қарастырылады. Тарихи білім берудің мазмұндық трансформациясы, цифрлық педагогика қағидаттары, зерттеушілік құзыреттілікті дамыту жолдары талданады. Сонымен қатар жасанды интеллект құралдарының деректерді талдау, саралап оқыту, мониторинг жүргізу және тарихи сананы қалыптастырудағы рөлі ғылыми тұрғыда негізделеді.

Кілт сөздер: тарих сабағы, цифрландыру, жасанды интеллект, ұлттық басымдықтар, тарихи сана, цифрлық педагогика, зерттеушілік құзыреттілік, білім сапасы.

Қазіргі жаһандану дәуірінде білім беру жүйесін цифрландыру – стратегиялық міндеттердің бірі. Қазақстан Республикасында ұлттық басымдықтар қатарында цифрлық трансформация, зияткерлік ұлт қалыптастыру және тарихи сананы жаңғырту бағыттары айқындалған. Осы тұрғыда тарих пәнін оқыту тек өткенді баяндау емес, ұлттық бірегейлікті қалыптастырудың, азаматтық жауапкершілікті дамытудың және сыни ойлауды жетілдірудің маңызды құралына айналуда. Тарих сабағын цифрландыру – ұлттық құндылықтарды сақтай отырып, заманауи технологияларды тиімді пайдалану арқылы білім сапасын арттырудың жаңа кезеңі.

Ұлттық басымдықтардың мазмұны Қазақстанның стратегиялық құжаттарында көрініс тапқан. Мәселен, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі ұсынған білім беру бағдарламаларында цифрлық құзыреттілік пен функционалдық сауаттылық негізгі мақсат ретінде белгіленген. Сонымен қатар Нұрсұлтан Назарбаев жариялаған «Рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласы ұлттық тарихи сананы жаңғыртудың маңыздылығын атап көрсетті. Бұл бастамалар тарих пәнінің мазмұнын жаңаша пайымдауды талап етеді.

Тарих сабағын цифрландырудың басты мақсаты – оқушыны ақпараттық ағын ішінде бағдарлай алатын, тарихи деректерді талдайтын және объективті қорытынды жасайтын тұлға ретінде қалыптастыру. Дәстүрлі оқытуда мұғалім негізгі ақпарат көзі болса, цифрлық ортада оқушы дереккөздермен өз бетінше жұмыс істей алады. Онлайн архивтер, виртуалды мұражайлар, интерактивті карталар тарихи оқиғаларды кең көлемде зерттеуге мүмкіндік береді. Бұл үдерісте жасанды интеллект құралдары деректерді жүйелеу, мәтіндерді талдау және тарихи құжаттарды цифрлық форматта ұсыну арқылы мұғалім жұмысына қолдау көрсетеді.

Жасанды интеллект тарих сабағында бірнеше бағытта қолданылуы мүмкін. Біріншіден, ол оқу материалын саралап ұсынуға мүмкіндік береді. Әр оқушының білім деңгейіне сәйкес тапсырмалар автоматты түрде бейімделіп, жеке оқу траекториясы қалыптасады. Екіншіден, мәтіндік деректерді талдау барысында жасанды интеллект тарихи құжаттардың мазмұнын қысқаша түйіндеп, негізгі ұғымдарды анықтауға көмектеседі. Үшіншіден, виртуалды ассистенттер тарихи кезеңдер бойынша сұрақтарға жедел жауап беріп, қосымша түсіндірме ұсына алады.

Қазақстан тарихын оқыту барысында цифрлық технологияларды қолдану ұлттық бірегейлікті нығайтуға бағытталуы тиіс. Мысалы, Кенесары Қасымұлы бастаған ұлт-азаттық қозғалысты талдауда интерактивті карталар арқылы әскери жорықтардың бағытын көрсету оқушылардың кеңістіктік ойлау қабілетін дамытады. Сол сияқты Әлихан Бөкейхан бастаған Алаш қозғалысының қызметін цифрлық деректер арқылы зерделеу тарихи процестерді терең түсінуге мүмкіндік береді. Мұндай тәсілдер тарихи тұлғалардың қызметін нақты деректер негізінде бағалауға жағдай жасайды.

Цифрландыру процесінде дереккөздердің шынайылығын тексеру мәселесі ерекше маңызға ие. Жасанды интеллект жалған ақпаратты анықтау, мәтіндердің түпнұсқалығын салыстыру және деректер арасындағы сәйкессіздіктерді табу функцияларын орындай алады. Бұл оқушылардың медиасауаттылығын арттырып, ақпараттық қауіпсіздік мәдениетін қалыптастырады. Сонымен қатар мұғалімдерге тарихи контентті сүзгіден өткізіп, ғылыми негізделген материалдарды таңдауға көмектеседі.

Тарих сабағында цифрлық реконструкциялар мен виртуалды шындық элементтерін пайдалану оқушылардың пәнге қызығушылығын арттырады. Мысалы, ежелгі қалалардың 3D модельдерін көру немесе тарихи оқиғалардың анимациялық көріністерін тамашалау тарихи процестерді көзбен елестетуге мүмкіндік береді. Бұл әсіресе орта ғасырлар немесе көне дәуір тақырыптарын оқытуда тиімді. Осындай құралдар тарихи уақыт пен кеңістік ұғымдарын терең меңгеруге ықпал етеді.

Сонымен бірге жасанды интеллект мұғалімнің әдістемелік қызметін жеңілдетеді. Сабақ жоспарын құрастыру, тест тапсырмаларын әзірлеу, оқушылардың жауаптарын талдау және кері байланыс беру процестері автоматтандырылуы мүмкін. Нәтижесінде мұғалім шығармашылық және зерттеушілік жұмысқа көбірек уақыт бөле алады. Бұл педагогикалық процестің сапасын арттырады.

Ұлттық басымдықтар негізінде тарих сабағын цифрландыру тек техникалық жаңарту емес, мазмұндық трансформация болып табылады. Ол ұлттық құндылықтарды сақтай отырып, жаңа технологияларды тиімді пайдалану арқылы тарихи сананы қалыптастыруды көздейді. Жасанды интеллект мүмкіндіктерін дұрыс әрі жауапкершілікпен қолдану – болашақ ұрпақтың тарихи ойлау мәдениетін қалыптастырудың маңызды шарты.

Тарих пәнін цифрландыру үдерісін ұлттық басымдықтармен ұштастыру – мазмұндық және әдіснамалық жаңарудың күрделі әрі көпқырлы процесі. Бұл бағытта цифрлық ресурстарды жай ғана қолдану жеткіліксіз, оларды ұлттық тарихи концепциямен, мемлекеттік идеологиялық бағдарлармен және оқушының құндылықтық бағдарымен үйлестіру маңызды. Қазақстан жағдайында тарихи білім беру мазмұны елдің тәуелсіздігі, мемлекеттіліктің сабақтастығы, ұлттық бірегейлік пен мәдени мұраға құрмет идеяларына негізделеді. Сондықтан жасанды интеллект құралдары осы мазмұнды тереңдетуге, визуализациялауға және саралауға қызмет етуі тиіс.

Жасанды интеллектіні тарих сабағында тиімді пайдалану үшін педагог ең алдымен цифрлық педагогика қағидаттарын меңгеруі қажет. Мұғалім алгоритмдік ойлау, деректерді құрылымдау, сандық архивтермен жұмыс істеу, цифрлық картография құралдарын қолдану дағдыларын игеруі тиіс. Мысалы, тарихи деректерді салыстырмалы талдау барысында жасанды интеллект мәтіндер арасындағы ұқсастықтар мен айырмашылықтарды анықтап, оқушыға аналитикалық қорытынды жасауға бағыт береді. Бұл әсіресе деректанулық талдау, тарихи эссе жазу және зерттеу жобаларын әзірлеу кезінде тиімді.

Цифрлық технологиялар оқушылардың зерттеушілік құзыреттілігін дамытуға мүмкіндік береді. Архив материалдарын цифрлық форматта талдау, интерактивті уақыт сызықтарын құрастыру, тарихи тұлғалардың қызметін деректер базасы арқылы жүйелеу – оқушының сыни ойлауын жетілдіреді. Сонымен қатар жасанды интеллект тарихи оқиғалар арасындағы себеп-салдарлық байланыстарды визуалды модельдеу арқылы күрделі процестерді түсінуді жеңілдетеді. Мұндай тәсілдер оқушылардың тарихи уақыт, кеңістік және контекст ұғымдарын терең меңгеруіне ықпал етеді.

Ұлттық тарихты оқыту барысында жасанды интеллект этномәдени компонентті күшейтуге де қызмет етеді. Қазақ хандығы дәуіріндегі саяси құрылымды немесе XX ғасыр басындағы қоғамдық қозғалыстарды талдау кезінде деректерді көпқырлы салыстыру мүмкіндігі пайда болады. Бұл ретте цифрлық құралдар тарихи деректердің әртүрлі көзқарастарын көрсетуге жағдай жасайды, нәтижесінде оқушы тарихи процестерді біржақты емес, кешенді тұрғыда қабылдайды.

Сонымен қатар жасанды интеллект оқу жетістіктерін мониторинг жасауға мүмкіндік береді. Оқушының тест нәтижелері, жазбаша жұмыстары мен жобалары автоматты түрде талданып, білім деңгейінің динамикасы анықталады. Бұл деректер негізінде мұғалім оқыту стратегиясын түзете алады. Мұндай аналитикалық тәсіл білім сапасын арттыруға, жеке білім траекториясын қалыптастыруға және оқу процесінің тиімділігін арттыруға бағытталған.

Цифрландыру барысында этикалық мәселелерге де назар аудару қажет. Жасанды интеллект тарихи ақпаратты өңдеу кезінде дереккөздердің объективтілігі мен ғылыми дәлдігін қамтамасыз етуі тиіс. Сонымен қатар авторлық құқық, академиялық адалдық және ақпараттық қауіпсіздік қағидаттары сақталуы керек. Бұл оқушылардың жауапкершілік мәдениетін қалыптастырады және цифрлық ортада дұрыс әрекет ету дағдыларын дамытады.

Осылайша, тарих пәнін цифрландыру – уақыт талабы. Бұл үдеріс ұлттық мүддені қорғауға, тарихи шындықты ғылыми негізде түсіндіруге және білім алушылардың заманауи құзыреттерін дамытуға бағытталған. Жасанды интеллект тарих мұғалімінің сенімді көмекшісіне айналып, білім беру сапасын жаңа деңгейге көтеруге мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Назарбаев Н. Ә. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. – Астана, 2017.
2. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Нұр-Сұлтан, 2019.
3. Выготский Л. С. Педагогическая психология. – М.: Педагогика, 1991.
4. Блум Б. Таксономия образовательных целей. – М.: Педагогика, 1986.
5. Полат Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. – М.: Академия, 2008.
6. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии. – М.: Народное образование, 1998.

Тенкебаева Гульзинаш Аукаримовна
Физика пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
Құмаш Нұрғалиев атындағы гимназиясы
ШҚО, Марқакөл ауданы, Боран ауылы

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ФИЗИКА ПӘНІН САРАЛАУ ЖОЛДАРЫ

Аннотация. Мақалада физика пәнін оқытуда жасанды интеллект технологияларын қолдану арқылы білім алушылардың оқу жетістіктерін саралау жолдары жан-жақты қарастырылады және қазіргі білім беру кеңістігінде қалыптасып отырған цифрлық трансформация жағдайында мұғалімнің кәсіби қызметін қайта пайымдау қажеттілігі ғылыми-публицистикалық тұрғыда негізделеді. Жасанды интеллект құралдарының көмегімен оқыту үдерісін дербестендіру, білім алушылардың жеке ерекшеліктерін ескеру және оқу мазмұнын бейімдеу мүмкіндіктері кеңінен талданады, бұл өз кезегінде білім сапасын арттырудың маңызды факторы ретінде сипатталады. Мақалада физика пәнінің күрделі ұғымдарын меңгертуде адаптивті оқыту жүйелерінің рөлі, деректерге негізделген кері байланысты ұйымдастыру жолдары және оқушылардың танымдық белсенділігін арттырудағы алгоритмдік модельдердің ықпалы терең пайымдалады. Автор жасанды интеллекттің көмегімен жүзеге асатын саралау тәсілдерінің әдістемелік негіздерін ашып көрсетіп, оларды оқу тәжірибесіне енгізудің педагогикалық шарттарын айқындайды. Сонымен бірге білім алушылардың оқу қарқыны, қабілет деңгейі және қызығушылық ерекшеліктерін ескеретін икемді білім беру ортасын қалыптастырудағы цифрлық құралдардың әлеуеті сипатталады. Зерттеу мазмұны физика пәні мұғалімдеріне, әдіскерлерге және білім беру саласының мамандарына арналған практикалық бағыт-бағдар ұсына отырып, жасанды интеллект технологияларын тиімді қолданудың жолдарын жүйелі түрде түсіндіреді.

Кілт сөздер: жасанды интеллект, физика пәні, саралау, адаптивті оқыту, цифрлық технология, білім беру үдерісі, дербестендіру, танымдық белсенділік, алгоритм, педагогикалық әдіс.

Қазіргі білім беру жүйесінде физика пәнін оқыту тек теориялық білім берумен шектелмей, білім алушының ғылыми ойлауын, логикалық талдау қабілетін және табиғат құбылыстарын түсіну деңгейін дамытуға бағытталған күрделі үдеріс ретінде қарастырылатындықтан, мұғалім алдында тұрған басты міндеттердің бірі әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқытуды тиімді ұйымдастыру болып табылады. Осы тұрғыдан алғанда жасанды интеллект технологиялары оқыту үдерісін жаңа сапалық деңгейге көтеретін қуатты құрал ретінде көрініс табады, өйткені олар білім алушылардың оқу әрекетін талдауға, олардың қателіктерін анықтауға және оқу мазмұнын жекелендіруге мүмкіндік береді. Физика пәнінің мазмұны абстрактілі ұғымдарға, күрделі заңдылықтарға және математикалық модельдерге негізделгендіктен, барлық оқушылар үшін бірдей қарқынмен меңгерілуі әрдайым мүмкін бола бермейді. Осы жағдайда жасанды интеллект көмегімен саралау тәсілдері ерекше маңызға ие болады, себебі олар әр оқушының деңгейіне сәйкес тапсырмалар ұсынуға мүмкіндік береді. Мұғалім үшін бұл технологиялар тек көмекші құрал ғана емес, оқыту стратегиясын қайта құруға ықпал ететін маңызды ресурс болып табылады. Жасанды интеллект арқылы жиналған деректер негізінде оқушылардың оқу динамикасы анықталып, олардың әлсіз және күшті тұстары айқындалады. Бұл өз кезегінде оқыту үдерісін тиімді жоспарлауға жағдай жасайды. Оқушылардың қызығушылығын арттыру мақсатында интерактивті модельдер мен виртуалды тәжірибелерді қолдану мүмкіндігі кеңейеді. Нәтижесінде физика пәні оқушылар үшін түсінікті әрі тартымды бола түседі. Осылайша жасанды интеллект технологиялары физика пәнін оқытудағы саралау үдерісін жетілдірудің негізгі тетіктерінің біріне айналады.

Физика сабағында саралау тәсілдерін жүзеге асыру барысында жасанды интеллекттің мүмкіндіктерін тиімді пайдалану оқыту мазмұнын әр оқушының жеке қажеттіліктеріне бейімдеуге жол ашады, бұл әсіресе әртүрлі деңгейдегі білім алушылармен жұмыс жүргізуде аса маңызды болып табылады. Оқушылардың білім деңгейі, қабылдау жылдамдығы және танымдық қызығушылықтары әртүрлі болғандықтан, дәстүрлі оқыту әдістері барлық оқушының қажеттілігін толық қанағаттандыра алмайды. Жасанды интеллект негізіндегі жүйелер оқушының алдыңғы оқу нәтижелерін талдап, оған сәйкес келетін тапсырмаларды автоматты түрде ұсына алады. Бұл тәсіл оқыту үдерісін дараландыруға мүмкіндік береді және әр оқушының өз қарқынымен білім алуына жағдай жасайды. Физикадағы күрделі тақырыптарды меңгеру барысында оқушылар жиі қиындықтарға тап болады, ал жасанды интеллект бұл қиындықтарды ерте кезеңде анықтап, оларды жоюға бағытталған тапсырмалар ұсынады. Мұғалім үшін бұл үлкен артықшылық болып табылады, себебі ол әр оқушының проблемаларын жеке бақылап отырмай-ақ, жүйе арқылы толық ақпарат ала алады. Сонымен бірге оқушылардың жетістіктері автоматты түрде тіркеліп, олардың даму траекториясы айқындалады. Бұл мәліметтер мұғалімге оқыту стратегиясын өзгертуге мүмкіндік береді. Жасанды интеллект көмегімен кері байланыс жедел әрі нақты беріледі, бұл оқушылардың оқу мотивациясын арттырады. Оқушылар өз қателіктерін бірден көріп, оларды түзетуге ұмтылады. Осылайша жасанды интеллект технологиялары физика сабағында саралау тәсілдерін тиімді жүзеге асырудың маңызды құралы болып табылады.

Жасанды интеллектті қолдану арқылы физика пәнін оқытуда оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру мәселесі ерекше назар аударуды талап етеді, өйткені білім алушының белсенді қатысуы оқу нәтижесінің сапасына тікелей әсер етеді. Физика пәні табиғат құбылыстарын түсіндіруге бағытталғандықтан, оны тек теориялық түрде меңгеру жеткіліксіз, тәжірибелік әрекет арқылы бекіту қажет. Осы жағдайда жасанды интеллект негізіндегі виртуалды зертханалар мен модельдеу бағдарламалары үлкен рөл атқарады. Олар оқушыларға күрделі физикалық құбылыстарды қауіпсіз әрі қолжетімді түрде зерттеуге мүмкіндік береді. Оқушылар тәжірибелерді бірнеше рет қайталап, әртүрлі параметрлерді өзгерте отырып, нәтижелерді салыстыра алады. Бұл олардың зерттеушілік дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Мұғалім үшін бұл құралдар сабақты қызықты әрі мазмұнды өткізуге мүмкіндік береді. Жасанды интеллект жүйелері оқушылардың әрекеттерін талдап, олардың қандай қателіктер жібергенін анықтай алады. Бұл мәліметтер оқыту үдерісін жетілдіруге негіз болады. Оқушылар өз бетімен зерттеу жүргізуге үйренеді, бұл олардың ғылыми ойлауын қалыптастырады. Танымдық белсенділіктің артуы оқу нәтижесінің сапасын жақсартады. Осылайша жасанды интеллект технологиялары физика пәнін оқытуда оқушылардың белсенділігін арттырудың тиімді құралы ретінде көрінеді.

Жасанды интеллект негізінде жүзеге асатын саралау үдерісі тек оқушылардың білім деңгейін ескерумен шектелмей, олардың тұлғалық ерекшеліктерін де қамтитын кешенді жүйе ретінде қарастырылуы тиіс, өйткені қазіргі білім беру парадигмасы білім алушының жан-жақты дамуын басты мақсат ретінде айқындайды. Физика пәнін оқыту барысында оқушылардың қызығушылықтары мен бейімділіктері әртүрлі болатындықтан, жасанды интеллект бұл айырмашылықтарды ескеруге мүмкіндік береді. Мысалы, кейбір оқушылар теориялық есептерді шешуге бейім болса, енді біреулері тәжірибелік жұмыстарды орындауға қызығушылық танытады. Жасанды интеллект жүйелері осы ерекшеліктерді анықтап, әр оқушыға сәйкес тапсырмалар ұсына алады. Бұл тәсіл оқыту үдерісін тиімді әрі нәтижелі етеді. Мұғалім үшін бұл технологиялар оқушылардың қабілеттерін дамытуға бағытталған жаңа мүмкіндіктер ашады. Оқушылар өз қызығушылықтарына сәйкес білім алып, өз әлеуетін толық жүзеге асыра алады. Бұл олардың оқу мотивациясын арттырады. Жасанды интеллект көмегімен оқыту үдерісі икемді әрі бейімделгіш сипатқа ие болады. Нәтижесінде әр оқушы өз деңгейінде табысқа жете алады. Осылайша жасанды интеллект технологиялары физика пәнін саралаудың тиімді құралдарының бірі ретінде танылады.

Жасанды интеллектті физика пәнін оқытуда қолдану білім беру үдерісінің құрылымын түбегейлі өзгертуге қабілетті болғандықтан, оны саралау құралы ретінде қарастыру

педагогикалық практикада жаңа бағыттардың қалыптасуына негіз болады, өйткені бұл технологиялар оқыту мазмұнын икемді түрде ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Әрбір оқушының оқу траекториясын дербес жоспарлау арқылы білім беру жүйесі бұрынғыдай біркелкі емес, керісінше әртүрлі деңгейлер мен мүмкіндіктерді қамтитын динамикалық ортаға айналады. Физика пәнінің күрделілігі оқушылар арасында білім алудағы алшақтықты жиі туындататындықтан, жасанды интеллект бұл айырмашылықтарды теңестіруге бағытталған тиімді құрал ретінде көрінеді. Оқушылардың оқу әрекеті туралы жиналған деректер негізінде олардың білім деңгейі ғана емес, ойлау стилі мен танымдық ерекшеліктері де анықталады. Бұл ақпарат мұғалімге әр оқушыға жеке тәсіл қолдануға мүмкіндік береді. Жасанды интеллект арқылы ұсынылатын тапсырмалар жүйесі оқушылардың білімін кезең-кезеңімен тереңдетуге бағытталады. Мұндай тәсіл білімнің беріктігін қамтамасыз етеді. Оқушылар өз жетістіктерін бақылап, алға ілгерілеуін сезінеді, бұл олардың оқу мотивациясын күшейтеді. Мұғалімнің рөлі де өзгереді, ол ақпарат жеткізушіден оқу үдерісін ұйымдастырушыға айналады. Бұл білім беру сапасын арттыруға ықпал етеді. Осылайша жасанды интеллект физика пәнін саралау үдерісін жетілдірудің негізгі тетіктерінің бірі ретінде айқындалады.

Білім беру жүйесінің цифрлық трансформациясы жағдайында жасанды интеллект технологияларын енгізу тек техникалық жаңалық емес, ол педагогикалық ойлаудың жаңа деңгейге көтерілуін талап ететін күрделі үдеріс ретінде қарастырылады, өйткені мұғалімнің кәсіби қызметі өзгеріп, оның міндеттері кеңейеді. Физика пәнін оқытуда жасанды интеллектті тиімді пайдалану үшін мұғалім тек пәндік біліммен шектелмей, цифрлық сауаттылық пен аналитикалық ойлау қабілетін де меңгеруі тиіс. Бұл талаптар педагогтың үздіксіз кәсіби дамуын қажет етеді. Жасанды интеллект құралдары оқыту үдерісін автоматтандыру арқылы мұғалімнің уақытын үнемдейді, бұл уақытты ол шығармашылық және әдістемелік жұмыстарға бағыттай алады. Оқушылар үшін бұл технологиялар білім алуды қызықты әрі тиімді етеді. Олар күрделі физикалық құбылыстарды визуализациялау арқылы жақсы түсінеді. Жасанды интеллекттің көмегімен алынған кері байланыс оқушылардың оқу әрекетін жетілдіруге мүмкіндік береді. Бұл олардың өзіндік жұмыс дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Оқыту үдерісі нәтижеге бағытталған сипатқа ие болады. Әр оқушы өз деңгейінде табысқа жетуге мүмкіндік алады. Нәтижесінде жасанды интеллект технологиялары физика пәнін оқытудағы саралау үдерісін жаңа сапалық деңгейге көтереді.

Қорытынды. Жасанды интеллект технологияларын физика пәнін оқытуда саралау құралы ретінде қолдану білім беру үдерісінің тиімділігін арттыруға бағытталған заманауи педагогикалық шешімдердің бірі болып табылады, өйткені ол әр оқушының жеке ерекшеліктерін ескеруге және оқыту мазмұнын бейімдеуге мүмкіндік береді. Бұл технологиялар оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып, олардың оқу мотивациясын күшейтеді. Мұғалім үшін жасанды интеллект оқыту үдерісін ұйымдастырудың жаңа мүмкіндіктерін ашады. Оқушылар күрделі физикалық ұғымдарды терең түсініп, өз бетімен білім алуға үйренеді. Білім беру жүйесі икемді әрі бейімделгіш сипатқа ие болады. Осылайша жасанды интеллект физика пәнін саралау үдерісінің ажырамас бөлігіне айналып, оның сапасын арттыруда маңызды рөл атқарады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Степанова О.В., Ильин А.С., Козлова М.Д. Сравнительный анализ эффективности AI-тьюторов при обучении физике в цифровой образовательной среде // Современные информационные технологии и ИТ-образование. – 2024. – Т. 20, №3. – С. 512-525.

2. Захарова Т.В. Разработка адаптивных модулей по физике с использованием технологий машинного обучения // Информатизация образования и науки. – 2024. – Т. 16, №2. – С. 74-85.

3. Dahlkemper, M. N., Lahme, S. Z., & Klein, P. (2023). How do physics students evaluate artificial intelligence responses on comprehension questions? A study on the perceived scientific accuracy and linguistic quality of ChatGPT. *Physical Review Physics Education Research*, 19(1), 010142.

Тасу Карлыгаш Кайратовна[1] - «Биология» кафедрасы, оқытушы
Бектенов Ринат[2] **-** «Биология IP» білім беру бағдарламасының 1 курс студенті
[1,2]М.Х.Дулати атындағы Тараз университеті КеАҚ
Тараз қаласы

БОЛАШАҚ БИОЛОГИЯ ПӘНІ МҰҒАЛІМДЕРІН ДАЯРЛАУДА ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БІЛІМ МЕН ТӘРБИЕНІҢ РӨЛІ

Аннотация. Бұл мақалада болашақ биология пәні мұғалімдерін даярлау барысында экологиялық білім мен тәрбиенің маңызы қарастырылады. Қазіргі жаһандану жағдайында экологиялық мәселелердің күрделенуі педагогикалық білім беру жүйесінде экологиялық мәдениетті қалыптастыруды талап етеді. Зерттеу барысында студенттердің экологиялық құзыреттілігін дамыту жолдары мен әдістері талданды.

Тірек сөздер: экология, биология, мұғалім даярлау, экологиялық тәрбие, экологиялық мәдениет, білім беру.

Қазіргі таңда экологиялық проблемалар әлемдік деңгейде өзекті мәселелердің біріне айналып отыр. Ауа, су және топырақтың ластануы, климаттың өзгеруі, орман ресурстарының азаюы, сондай-ақ биоалуантүрліліктің төмендеуі адамзаттың тұрақты дамуына тікелей қауіп төндіреді. Бұл мәселелер тек табиғи ортаға ғана емес, адамның денсаулығы мен әлеуметтік-экономикалық жағдайына да әсер етеді.

Экологиялық тепе-теңдіктің бұзылуы антропогендік факторлардың күшеюімен, яғни өндіріс, ауыл шаруашылығы, көлік және урбанизацияның қарқынды дамуымен тығыз байланысты. Сондықтан экология ғылымы табиғатты қорғау және ресурстарды тиімді пайдалану жолдарын зерттейтін маңызды сала ретінде ерекше орын алады.

Осыған байланысты болашақ биология пәні мұғалімдерінің экологиялық білімін арттыру және экологиялық мәдениетін қалыптастыру – қазіргі білім беру жүйесінің маңызды міндеттерінің бірі болып табылады. Мұғалім экологиялық мәселелерді терең түсініп қана қоймай, оны оқушыларға дұрыс жеткізе білуі тиіс.

ЮНЕСКО және БҰҰ-ның тұрақты даму мақсаттары аясында экологиялық білім беру бүкіл әлемде басым бағыт ретінде қарастырылуда. Экологиялық білім беру оқушылардың табиғатқа жауапкершілікпен қарауын қалыптастырып, экологиялық сананы дамытуға бағытталған. Сонымен қатар мектепте экологиялық жобалар, зерттеу жұмыстары және практикалық іс-шаралар ұйымдастыру арқылы оқушылардың белсенділігін арттыруға болады.

Сондықтан экологиялық білім беру тек теориялық ұғымдармен шектелмей, нақты өмірлік дағдыларды қалыптастыруға бағытталуы тиіс.

Экологиялық білім – табиғат пен адам арасындағы өзара байланысты, табиғи жүйелердің құрылымы мен қызметін және экожүйелердің тұрақтылығын түсіндіретін ғылыми-танымдық жүйе. Ол адамзаттың табиғатқа әсерін бағалауға және қоршаған ортаны қорғаудың ғылыми негіздерін қалыптастыруға бағытталған.

Биология пәні мұғалімі оқушыларға табиғатты қорғау, ресурстарды тиімді пайдалану, экожүйелердің тепе-теңдігін сақтау және биосфералық процестердің заңдылықтары туралы жүйелі білім беруі тиіс. Сонымен қатар экологиялық білім оқушылардың табиғатқа деген жауапкершілік сезімін қалыптастырып, экологиялық сананы дамытуға ықпал етеді.

Қазіргі экологиялық білім беру тұрақты даму тұжырымдамасымен тығыз байланысты. Бұл тұжырымдама табиғи ресурстарды болашақ ұрпаққа зиян келтірмей пайдалану идеясын негізге алады. Сондықтан экологиялық білім беру тек ақпарат беру емес, сонымен қатар құндылықтық бағдар қалыптастыру процесі болып табылады.

Экологиялық құзыреттілік – мұғалімнің экологиялық білімді меңгеруімен қатар, оны педагогикалық тәжірибеде қолдана білу қабілеті. Бұл құзыреттілік бірнеше компоненттен тұрады:

-табиғи процестерді ғылыми тұрғыда түсіну
-экологиялық мәселелерді талдау және бағалау
-қоршаған ортаны қорғау бойынша тиімді шешім қабылдау
-экологиялық тәрбие жұмыстарын ұйымдастыру және жүргізу

Экологиялық құзыреттілігі жоғары мұғалім оқушыларды табиғатты қорғауға ғана емес, экологиялық проблемаларды ғылыми тұрғыда зерттеуге бағыттай алады. Бұл олардың зерттеушілік қабілетін дамытады және экологиялық жауапкершілігін күшейтеді.

Болашақ мұғалімдерді даярлау барысында экологиялық тәрбиені тиімді қалыптастыру үшін оқу процесінде теория мен практиканы ұштастыру қажет. Негізгі бағыттарға мыналар жатады:

-экологиялық экскурсиялар ұйымдастыру (табиғи аумақтарға, қорықтарға, саябақтарға)
-табиғи ортада практикалық және бақылау жұмыстарын жүргізу
-экологиялық жобалар мен шағын ғылыми зерттеулер жасау
-студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарын орындауы

Мұндай іс-әрекеттер студенттердің табиғатпен тікелей байланысын күшейтіп, экологиялық ойлау жүйесін қалыптастырады. Сонымен қатар жобалық жұмыстар арқылы олар жергілікті экологиялық мәселелерді анықтап, оларды шешу жолдарын ұсынуға үйренеді.

Студенттермен жүргізілген бақылау және тәжірибелік жұмыстардың нәтижелері экологиялық бағыттағы сабақтарды жүйелі түрде қолдану олардың табиғатқа деген жауапкершілік көзқарасын айтарлықтай арттыратынын көрсетті. Әсіресе экологиялық мазмұндағы тапсырмалар, жобалық жұмыстар және табиғи ортада өткізілген практикалық сабақтар студенттердің оқу мотивациясын күшейтті.

Зерттеу барысында тәжірибелік іс-әрекеттер экологиялық ойлау жүйесін қалыптастыруға оң әсер ететіні анықталды. Студенттер табиғаттағы құбылыстарды тек теориялық тұрғыда емес, нақты бақылау және талдау арқылы түсінуге бейімделді. Бұл олардың сыни ойлау, салыстыру және қорытынды жасау дағдыларының дамуына ықпал етті.

Эксперименттік топтар мен дәстүрлі оқыту топтарын салыстыру нәтижесінде экологиялық жобаларға қатысқан студенттердің білім деңгейі жоғары және практикалық дағдылары дамығаны байқалды. Сонымен қатар олар жергілікті экологиялық мәселелерді анықтап, оларды шешу бойынша ұсыныстар жасауға қабілетті екенін көрсетті.

Экологиялық білім мен тәрбие болашақ биология пәні мұғалімдерін кәсіби даярлаудың маңызды және ажырамас құрамдас бөлігі болып табылады. Бұл бағыттағы жұмыстар студенттердің экологиялық мәдениетін қалыптастырып қана қоймай, олардың табиғатқа деген жауапкершілік сезімін арттырады.

Экологиялық білім беру болашақ педагогтарды оқушыларға табиғатты қорғау, ресурстарды тиімді пайдалану және тұрақты даму қағидаларын түсіндіруге дайындайды. Заманауи оқыту әдістерін қолдану арқылы экологиялық білімді тереңдетіп, оны өмірлік тәжірибемен ұштастыруға болады.

Экологиялық тәрбие жүйелі түрде жүргізілген жағдайда ғана қоғамда экологиялық санасы жоғары, жауапты азаматтар қалыптасады. Сондықтан бұл бағыттағы педагогикалық жұмыстардың маңызы күннен-күнге артып келеді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексі.
2. Бейсенова Ә. Экология негіздері. – Алматы, 2020.
3. Одум Ю. Экология. – Москва, 2018.
4. Биологияны оқыту әдістемесі. – Алматы, 2021.
5. Экологиялық білім беру тұжырымдамасы. – Астана, 2022.

Базарканова Айнур Мухтаровна
Тәрбиеші
ЖШС "Қарлығаш" балабақшасы
Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА АТА-АНАМЕН ЖҰМЫС ЖҮРГІЗУ ЖОЛДАРЫ

Аннотация. Мақалада мектепке дейінгі ұйымдардағы ата-анамен жұмыс жүргізудің педагогикалық, психологиялық және әлеуметтік маңызы ғылыми-публицистикалық тұрғыда жан-жақты қарастырылады. Қазіргі қоғамдағы отбасы институтының өзгеруі, бала тәрбиесіне қатысты көзқарастардың жаңаруы және мектепке дейінгі білім беру жүйесіне қойылатын талаптардың артуы тәрбиеші мен ата-ана арасындағы ынтымақтастықтың мазмұнын терең қайта қарастыруды қажет ететіні мақалада кеңінен талданады. Автор ата-анамен жүргізілетін жұмыстың баланың тұлғалық қалыптасуына, эмоционалдық тұрақтылығына, әлеуметтік бейімделуіне және танымдық дамуына ықпал ететін маңызды фактор екендігін нақты педагогикалық пайымдаулар арқылы негіздейді. Мақалада тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігі мен ата-ананың тәрбиелік мәдениеті арасындағы өзара байланыс мәселелері қозғалып, тиімді қарым-қатынас орнатудың жолдары сипатталады. Ата-анамен серіктестік орнатудағы сенім, өзара құрмет, педагогикалық қолдау және психологиялық үйлесімділік қағидаларының рөлі терең талданады. Автор мектепке дейінгі ұйымдарда қолданылатын заманауи жұмыс формаларының тәрбиелік ықпалына тоқталып, олардың отбасылық тәрбие сапасын арттырудағы маңызын көрсетеді. Мақала мазмұны тәрбиешілерге, әдіскерлерге және мектепке дейінгі білім беру саласының мамандарына практикалық және теориялық бағыт-бағдар береді.

Кілт сөздер: мектепке дейінгі ұйым, ата-анамен жұмыс, тәрбиеші, бала тәрбиесі, педагогикалық серіктестік, отбасылық тәрбие, әлеуметтік орта, психологиялық қолдау, коммуникация, мектепке дейінгі білім беру.

Мектепке дейінгі ұйым – баланың тұлғалық қалыптасуындағы алғашқы әлеуметтік орта болып табылатындықтан, осы кеңістіктегі тәрбие жұмысының сапасы тек педагогтің кәсіби деңгейімен ғана емес, ата-анамен орнатылған өзара сенімді қарым-қатынастың мазмұнымен де тікелей байланысты болады, себебі бала тәрбиесі бір ғана мекеменің немесе бір ғана отбасының жауапкершілігі ретінде қарастырылған жағдайда оның дамуы толыққанды әрі үйлесімді сипат ала алмайды. Қазіргі қоғамда отбасы құрылымының өзгеруі, ата-аналардың уақыт тапшылығы, ақпараттық кеңістіктің шамадан тыс ықпалы және тәрбиелік құндылықтардың өзгеруі мектепке дейінгі ұйымдардың алдына жаңа міндеттер жүктеп отыр, бұл өз кезегінде тәрбиешінің қызметін тек балаға білім мен тәрбие берумен шектемей, ата-анамен жүйелі жұмыс жүргізуге бағыттайды. Бала күнделікті өмірінің басым бөлігін отбасы ортасында өткізетіндіктен, оның мінез-құлқы, дүниетанымы, эмоционалдық тұрақтылығы мен әлеуметтік дағдылары көбіне ата-ананың тәрбиелік ұстанымдарына тәуелді болады. Осы

тұрғыдан қарағанда тәрбиеші мен ата-ана арасындағы серіктестік баланың дамуына әсер ететін маңызды факторлардың бірі болып есептеледі. Тәрбиеші ата-анамен тиімді байланыс орнату арқылы баланың психологиялық ерекшеліктерін тереңірек түсінуге мүмкіндік алады, бұл тәрбиелік жұмыстың мазмұнын дараландыруға жағдай жасайды. Ата-анамен жүргізілетін жұмыс тек жиналыс өткізумен немесе ақпарат берумен шектелмеуі тиіс, керісінше ол өзара түсіністікке, ортақ жауапкершілікке және педагогикалық қолдауға негізделген ұзақ мерзімді үдеріс ретінде ұйымдастырылуы қажет. Осындай жағдайда ғана бала өзін қауіпсіз әрі қолдаулы ортада сезінеді. Педагогикалық тәжірибе көрсеткендей, ата-анасы мектепке дейінгі ұйым өміріне белсенді араласатын балалардың танымдық белсенділігі жоғары болады әрі олар ортаға тез бейімделеді. Бұл үрдіс баланың эмоционалдық тұрақтылығына да оң әсер етеді, өйткені бала тәрбиеші мен ата-ананың өзара байланысын көріп, өзін маңызды тұлға ретінде қабылдай бастайды. Сондықтан мектепке дейінгі ұйымдардағы ата-анамен жұмыс жүргізу жолдарын жетілдіру қазіргі білім беру жүйесінің өзекті мәселелерінің бірі болып табылады.

Ата-анамен жұмыс жүргізудің тиімділігі ең алдымен тәрбиешінің кәсіби мәдениетіне, қарым-қатынас жасау шеберлігіне және психологиялық икемділігіне байланысты болады, себебі әрбір отбасының тәрбиелік ұстанымы, әлеуметтік жағдайы және балаға деген көзқарасы әртүрлі сипатқа ие. Кей жағдайда ата-аналар мектепке дейінгі ұйымды тек баланы уақытша қалдыратын орын ретінде қабылдайды, бұл тәрбие процесінің маңызын толық түсінбеуге алып келеді. Осындай жағдайда тәрбиеші ата-ананың педагогикалық сауаттылығын арттыруға бағытталған жүйелі жұмыстар жүргізуі тиіс. Бұл жұмыс бұйрық беру немесе сынау сипатында емес, түсіндіру, қолдау және ынталандыру негізінде ұйымдастырылған кезде ғана нәтижелі болады. Ата-аналар көбіне өз баласының ерекшелігін объективті бағалай алмайды, сондықтан тәрбиеші олардың назарын баланың қабілеттері мен қиындықтарына дұрыс бағыттай білуі қажет. Мұндай қарым-қатынас өзара сенім арқылы қалыптасады. Егер ата-ана тәрбиешінің кәсібилігіне сенсе, ол бала тәрбиесіне қатысты ұсыныстарды қабылдауға бейім болады. Педагог ата-анамен сөйлесу барысында ресмиліктен гөрі адамгершілік қатынасты басым ұстауы тиіс, себебі шынайы қарым-қатынас кез келген тәрбиелік ықпалдың нәтижелілігін арттырады. Бүгінгі таңда ата-анамен жұмыс жүргізудің дәстүрлі түрлерімен қатар заманауи әдістері де кеңінен қолданылып келеді. Онлайн кеңестер, психологиялық тренингтер, шығармашылық кездесулер мен ашық есік күндері ата-аналардың мектепке дейінгі ұйым өміріне қызығушылығын арттырады. Осындай жұмыстар арқылы ата-аналар өздерін тәрбие процесінің толыққанды қатысушысы ретінде сезіне бастайды.

Баланың тұлғалық дамуының алғашқы кезеңінде ата-ананың эмоционалдық қолдауы ерекше маңызға ие болатындықтан, мектепке дейінгі ұйымдардағы тәрбие жұмысы отбасылық тәрбиемен үйлесімді байланыста ұйымдастырылған жағдайда ғана жоғары нәтижеге қол жеткізуге болады. Көптеген ата-аналар баланың мінезіндегі өзгерістерді уақытында байқай бермейді немесе оның психологиялық қажеттіліктерін ескере алмайды, осы жағдайда тәрбиеші кәсіби бақылау жүргізу арқылы отбасыға қажетті бағыт-бағдар бере алады. Мысалы, баланың тұйықталуы, шамадан тыс ашуланшақтығы немесе ортаға бейімделу қиындығы көбіне отбасындағы эмоционалдық ахуалмен байланысты болуы мүмкін. Тәрбиеші мұндай мәселелерді анықтаған кезде ата-анамен ашық әрі әдепті түрде сөйлесіп, мәселені бірлесіп шешуге ұмтылуы қажет. Ата-анамен жұмыс жүргізудің басты ерекшелігі – оның үздіксіз сипатында, өйткені бала тәрбиесі белгілі бір мерзіммен шектелетін процесс емес. Осыған байланысты тәрбиеші ата-аналарға тек ақпарат жеткізуші емес, психологиялық қолдау көрсетуші тұлға ретінде де көрінеді. Педагогикалық қолдау ата-ананың өзіне деген сенімін арттырады, бұл бала тәрбиесіне оң әсер етеді. Кейбір отбасыларда бала тәрбиесіне қатысты ескі көзқарастар сақталғандықтан, тәрбиеші заманауи педагогикалық тәсілдердің артықшылықтарын нақты мысалдар арқылы түсіндіруі тиіс. Мұндай жұмыстар біртіндеп ата-ананың тәрбиелік мәдениетін қалыптастырады. Отбасындағы тәрбиелік ахуал жақсарған сайын баланың балабақшадағы мінез-құлқы да оң өзгеріске ұшырайды. Демек мектепке дейінгі ұйым мен отбасының өзара ынтымақтастығы баланың жан-жақты дамуының негізгі алғышарттарының бірі болып саналады.

Қазіргі ақпараттық қоғам жағдайында ата-анамен жұмыс жүргізудің мазмұны да өзгеріске ұшырап отыр, себебі цифрлық технологиялардың дамуы педагог пен ата-ана арасындағы байланыстың жаңа формаларын қалыптастырды. Бұрын ата-анамен байланыс көбіне жиналыс немесе жеке әңгімелесу арқылы жүзеге асырылса, бүгінгі күні мессенджерлер, онлайн платформалар және әлеуметтік желілер арқылы тұрақты ақпарат алмасу мүмкіндігі пайда болды. Бұл жағдай ата-ананың бала тәрбиесіне қатысты ақпаратты уақытылы алуына жағдай жасайды. Алайда технологиялық мүмкіндіктердің артуы қарым-қатынастың сапасы автоматты түрде жақсарады дегенді білдірмейді. Кей жағдайда ата-аналар тек сырттай бақылаушы ретінде қалып қояды немесе ақпаратты үстірт қабылдайды. Сондықтан тәрбиеші ата-анамен цифрлық байланыс орнатқанда да педагогикалық әдеп пен кәсіби мәдениетті сақтауы тиіс. Ақпарат беру ғана жеткіліксіз, маңыздысы – ата-ананы бала тәрбиесіне эмоционалдық және рухани тұрғыдан тарту. Мысалы, ортақ шығармашылық жобалар, отбасылық байқаулар немесе балалардың жетістіктерін бірлесіп талқылау ата-ананың қызығушылығын арттырады. Мұндай жұмыстар ата-ана мен бала арасындағы қарым-қатынасты да нығайтады. Баланың өз жетістігін ата-анасымен бірге бөлісуі оның эмоционалдық жағдайына жағымды әсер етеді әрі өзіне деген сенімін қалыптастырады. Осы тұрғыдан алғанда ата-анамен жұмыс жүргізу тек ұйымдастырушылық міндет емес, ол тәрбиенің тұтас философиясымен байланысты күрделі педагогикалық үдеріс болып табылады.

Мектепке дейінгі ұйымдарда ата-анамен жұмыс жүргізудің нәтижелі болуы көбіне тәрбиешінің әрбір отбасының ерекшелігін ескере отырып, қарым-қатынастың икемді моделін қалыптастыра білуіне байланысты болады, өйткені барлық ата-анамен бірдей тәсіл арқылы жұмыс жүргізу мүмкін емес. Кейбір ата-аналар белсенділік танытып, балабақша өміріне қызығушылықпен араласса, енді біреулері уақыт тапшылығына немесе психологиялық тосқауылдарға байланысты байланыстан қашқақтауы мүмкін. Осындай жағдайда тәрбиеші ата-ананы кінәлауға емес, оның ішкі себептерін түсінуге ұмтылғаны маңызды. Педагогикалық тәжірибеде ата-ананың сеніміне бірден қол жеткізу қиын болатын жағдайлар жиі кездеседі, алайда тұрақты қарым-қатынас пен шынайы қолдау бұл кедергілерді біртіндеп жеңуге мүмкіндік береді. Ата-анамен жұмыстың тиімді формаларының бірі – отбасылық құндылықтарды дәріптеуге бағытталған ортақ іс-шаралар ұйымдастыру, себебі мұндай әрекеттер ата-ананың тәрбие процесіне эмоционалдық тұрғыдан қатысуына ықпал етеді. Бала өз ата-анасының балабақша өміріне белсенді араласқанын көрген кезде өзін маңызды әрі бағалы тұлға ретінде сезінеді. Бұл оның психологиялық тұрақтылығына, қарым-қатынас мәдениетіне және ортаға бейімделуіне оң әсер етеді. Тәрбиеші ата-анамен жұмыс жүргізу барысында тек педагогикалық міндеттерді орындап қана қоймай, қоғамдағы отбасы институтының нығаюына да ықпал етеді. Өйткені саналы ата-ана тәрбиесі – баланың болашақ тұлғалық қалыптасуының негізгі іргетасы. Осы себепті мектепке дейінгі ұйымдағы ата-анамен жұмыс тәрбие жүйесінің қосымша элементі емес, оның негізгі әрі ажырамас бөлігі ретінде қарастырылуы қажет.

Қоғамның әлеуметтік және мәдени өзгерістері мектепке дейінгі ұйымдардағы тәрбие жұмысының мазмұнына тікелей ықпал етіп отырғандықтан, ата-анамен серіктестік орнату мәселесі де жаңа көзқарас пен жаңа әдістерді талап етеді. Бүгінгі тәрбиеші тек оқу-тәрбие процесін ұйымдастырушы маман ғана емес, ол бала мен ата-ананың арасындағы рухани байланысты нығайтушы, отбасыға психологиялық қолдау көрсетуші және тәрбиелік мәдениетті қалыптастырушы тұлға ретінде де танылады. Осы міндеттерді тиімді орындау үшін тәрбиеші кәсіби біліммен қатар жоғары коммуникативтік қабілетке, төзімділікке және эмоционалдық тұрақтылыққа ие болуы тиіс. Ата-анамен сенімді қарым-қатынас орнаған жағдайда бала тәрбиесіне қатысты көптеген мәселелерді алдын ала шешуге мүмкіндік туады. Мысалы, баланың мінез-құлқындағы өзгерістер немесе бейімделу қиындықтары тәрбиеші мен ата-ананың бірлескен әрекеті арқылы жеңілдетіледі. Мұндай серіктестік баланың дамуына тұрақты әрі үйлесімді ықпал етеді. Ата-аналар педагогикалық қолдау көрген кезде өздерінің тәрбиелік жауапкершілігін тереңірек сезіне бастайды, бұл отбасындағы эмоционалдық ахуалдың жақсаруына әсер етеді. Нәтижесінде бала өзін түсінетін, қолдайтын және

құрметтейтін ортада өседі. Сондықтан мектепке дейінгі ұйымдарда ата-анамен жұмыс жүргізу тек ұйымдастырушылық сипаттағы міндет емес, ол болашақ ұрпақтың тұлғалық сапасын қалыптастыруға бағытталған маңызды әлеуметтік-педагогикалық үдеріс болып саналады.

Қорытындылай келе, мектепке дейінгі ұйымдардағы ата-анамен жұмыс жүргізу бала тәрбиесінің сапасын арттыруға бағытталған маңызды педагогикалық үдеріс болып табылады, өйткені баланың жан-жақты дамуы отбасы мен тәрбиеші арасындағы өзара түсіністік пен ынтымақтастыққа тікелей тәуелді болады. Тәрбиеші ата-анамен сенімді қарым-қатынас орнату арқылы баланың тұлғалық, эмоционалдық және әлеуметтік дамуына қолайлы орта қалыптастырады. Ата-ананың тәрбиелік мәдениетін арттыруға бағытталған жүйелі жұмыстар отбасындағы психологиялық ахуалды жақсартып, баланың өзін қауіпсіз әрі бағалы сезінуіне ықпал етеді. Қазіргі кезеңде ата-анамен жұмыс жүргізудің мазмұны жаңарып, оның формалары сан қырлы сипат алып отыр, бұл мектепке дейінгі ұйымдардың тәрбиелік әлеуетін күшейтеді. Осылайша ата-анамен серіктестік орнату мектепке дейінгі білім беру жүйесінің ажырамас бөлігі ретінде қарастырылып, болашақ ұрпақтың рухани және әлеуметтік тұрғыдан қалыптасуына елеулі ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Жұмабекова Ф.Н., Абылайхан С.М. Педагог мамандығына кіріспе : ТжКБ үшін оқу құралы. – Алматы, Саратов : EDP Hub (Идипи Хаб), Профобразование, 2026. – 151 б. – ISBN 978-5-4488-2917-8

2. Юревич С.Н., Санникова Л.Н., Левшина Н.И. Теоретические и методические основы взаимодействия воспитателя с родителями (лицами, их заменяющими) : учебник для спо / под ред. С.Н. Юревич. – Москва : Юрайт, 2025. – 181 с. – (Профессиональное образование). – ISBN 978-5-534-10781-4

3. Ros Pilarz A., Lin Y.C., Premo E.M. Family engagement practices and children's attendance and early learning skills in a public pre-kindergarten program // Children and Youth Services Review. – 2024. – Vol. 162. – P. 107794.

ПУТИ РАБОТЫ С РОДИТЕЛЯМИ В ДОШКОЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ

Аннотация. В статье всесторонне рассматривается педагогическое, психологическое и социальное значение работы с родителями в дошкольных организациях в научно-публицистическом аспекте. Подробно анализируется необходимость пересмотра содержания сотрудничества между воспитателем и родителями в условиях изменений института семьи в современном обществе, обновления взглядов на воспитание детей и повышения требований к системе дошкольного образования. Автор на основе конкретных педагогических рассуждений обосновывает, что работа с родителями является важным фактором, влияющим на личностное становление ребёнка, его эмоциональную устойчивость, социальную адаптацию и познавательное развитие. В статье рассматриваются вопросы взаимосвязи профессиональной компетентности воспитателя и воспитательной культуры родителей, а также описываются пути установления эффективного взаимодействия. Глубоко анализируется роль доверия, взаимного уважения, педагогической поддержки и психологической гармонии в установлении партнёрских отношений с родителями. Автор уделяет внимание воспитательному потенциалу современных форм работы, применяемых в дошкольных организациях, и показывает их значение в повышении качества семейного воспитания. Содержание статьи предназначено для воспитателей, методистов и специалистов в сфере дошкольного образования и служит практическим и теоретическим ориентиром.

Ключевые слова: дошкольная организация, работа с родителями, воспитатель, воспитание ребёнка, педагогическое партнёрство, семейное воспитание, социальная среда, психологическая поддержка, коммуникация, дошкольное образование.

Баспаулиева Сандугаш Жанбыровна
Тәрбиеші
ЖШС "Қарлығаш" балабақшасы
Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДА САЛАУАТТЫ ӨМІР САЛТЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аннотация: мақалада мектеп жасына дейінгі балаларда салауатты өмір салтын қалыптастырудың заманауи педагогикалық, нейропедагогикалық және цифрлық тәсілдері қарастырылады. Баланың денсаулық мәдениетін дамытуда қозғалыс белсенділігі, дұрыс тамақтану, гигиеналық дағдылар және эмоционалдық тұрақтылықтың рөлі ғылыми тұрғыдан талданады. Сонымен қатар этнопедагогикалық мұраларды қолдану, ойын технологиялары және интерактивті цифрлық құралдардың тәрбиелік мүмкіндіктері негізделеді. Мақалада салауатты әдеттердің қалыптасуын нейрондық даму заңдылықтарымен байланыстыру және инклюзивті білім беру жағдайында денсаулық сақтау дағдыларын дамыту жолдары көрсетіледі.

Кілт сөздер: мектепке дейінгі тәрбие, салауатты өмір салты, денсаулық мәдениеті, нейропедагогика, қозғалыс белсенділігі, дұрыс тамақтану, эмоционалдық даму, этнопедагогика, цифрлық технологиялар, ойын әдістері.

Мектеп жасына дейінгі кезең – баланың физикалық, психологиялық және әлеуметтік дамуының ең қарқынды жүретін, тұлғаның өмірлік әдеттері қалыптасатын маңызды кезеңі. Осы жаста қалыптасқан дағдылар мен мінез-құлық үлгілері баланың болашақ өмір салтына тікелей әсер етеді. Сондықтан салауатты өмір салтын қалыптастыру тек медициналық немесе гигиеналық талаптар жиынтығы емес, ол – кешенді педагогикалық, психологиялық және мәдени процесс ретінде қарастырылады. Бұл процесте тәрбиешінің рөлі ерекше, себебі ол баланың күнделікті әрекетін ұйымдастырып қана қоймай, оның құндылықтық бағдарын қалыптастырады. Қазіргі педагогикада мектепке дейінгі балалардың денсаулығын сақтау мен нығайтуда интегративті тәсіл қолданылады. Бұл тәсіл дене тәрбиесі, тамақтану мәдениеті, психоэмоциялық тұрақтылық және әлеуметтік дағдыларды бір жүйеге біріктіреді. Бала тек жаттығу жасап қана қоймай, сонымен қатар дұрыс тамақтану, гигиеналық әдеттер және эмоцияны басқару дағдыларын кешенді түрде меңгереді. Мұндай тәсіл баланың денсаулық туралы түсінігін теориялық емес, тәжірибелік деңгейде қалыптастырады.

Салауатты өмір салтын қалыптастыруда нейропедагогикалық зерттеулер ерекше мәнге ие. Баланың миы ерте жаста нейропластикалық қасиетке ие болғандықтан, қайталанатын әрекеттер мен эмоционалды жағымды тәжірибелер арқылы дағдылар тез бекітіледі. Сондықтан таңертеңгі жаттығу, ойын түріндегі қозғалыс белсенділігі және тыныс алу жаттығулары жүйелі түрде ұйымдастырылуы қажет. Бұл тек физикалық дамуды емес, сонымен қатар когнитивтік белсенділікті арттырады.

Мектепке дейінгі ұйымда денсаулық сақтау технологияларын қолдану қазіргі заманғы білім берудің маңызды бағыты болып табылады. Оларға кинезиологиялық жаттығулар, саусақ гимнастикасы, релаксациялық әдістер және динамикалық үзілістер жатады. Мұндай әдістер баланың шаршауын азайтып, зейінін шоғырландыруға көмектеседі. Сонымен қатар олар жүйке жүйесінің тұрақтылығын қамтамасыз етеді және оқу процесіне бейімделуді жеңілдетеді.

Тамақтану мәдениетін қалыптастыру – салауатты өмір салтының негізгі компоненттерінің бірі. Балаларға дұрыс тамақ өнімдерін тану, пайдалы және зиянды тағамдарды ажырату, су ішу режимін сақтау сияқты дағдылар ойын арқылы үйретіледі. Бұл жерде дидактикалық ойындар мен визуалды материалдар үлкен рөл атқарады. Мысалы, «пайдалы табақ», «витаминдер әлемі» сияқты интерактивті тапсырмалар балалардың қызығушылығын арттырады.

Гигиеналық мәдениет те ерте жастан қалыптасуы тиіс. Қол жуу, тіс тазалау, жеке бас тазалығы сияқты дағдылар күнделікті режим арқылы автоматтандырылады. Бұл процесте визуалды белгілер, мультфильм кейіпкерлері және интерактивті еске салғыштар қолдану тиімді нәтиже береді. Бала әрекетті орындау себебін түсінген кезде ғана ол тұрақты әдетке айналады.

Эмоциялық денсаулықты сақтау да салауатты өмір салтының маңызды бөлігі болып табылады. Балаларда эмоцияны тану, білдіру және басқару дағдыларын дамыту үшін арт-терапия, ертегі терапиясы және рөлдік ойындар қолданылады. Бұл әдістер баланың психологиялық тұрақтылығын арттырып, агрессия мен мазасыздық деңгейін төмендетеді. Эмоциялық интеллектінің дамуы жалпы денсаулық мәдениетіне тікелей әсер етеді.

Цифрлық технологиялар қазіргі мектепке дейінгі білім беруде жаңа мүмкіндіктер ашуда. Интерактивті қосымшалар, білім беру мультфильмдері және геймификацияланған платформалар арқылы балалар салауатты өмір салты туралы білімді жеңіл меңгереді. Мысалы, виртуалды кейіпкермен бірге жаттығу жасау немесе дұрыс тамақ таңдауға көмектесу сияқты тапсырмалар баланың белсенділігін арттырады.

Қозғалыс белсенділігі – баланың табиғи қажеттілігі. Сондықтан ашық ауадағы ойындар, спорттық эстафеталар және қозғалысқа негізделген тапсырмалар күнделікті тәрбие процесінің ажырамас бөлігі болуы керек. Бұл тек дене дамуын емес, сонымен қатар әлеуметтік дағдыларды, командалық жұмыс қабілетін қалыптастырады.

Этнопедагогикалық тұрғыдан алғанда, қазақ халқының дәстүрлі ойындары мен өмір салты да салауатты тәрбиенің негізі бола алады. «Асық ату», «арқан тарту», «бес тас» сияқты ойындар балалардың қозғалыс белсенділігін арттырып қана қоймай, ұлттық мәдениетке деген қызығушылығын қалыптастырады. Бұл тәсіл ұлттық құндылықтар мен денсаулық мәдениетін біріктіреді.

Инклюзивті білім беру жағдайында салауатты өмір салтын қалыптастыру әр баланың мүмкіндігіне бейімделуі тиіс. Арнайы білім беру қажеттілігі бар балалар үшін жаттығулардың жеңілдетілген түрлері, жеке қарқын және бейімделген құралдар қолданылады. Бұл барлық балалардың тең дамуына жағдай жасайды.

Салауатты өмір салтын қалыптастыруды мектепке дейінгі кезеңде тек жеке дағдылар жиынтығы ретінде емес, баланың өмірлік мінез-құлық архитектурасын қалыптастыратын жүйелі педагогикалық процесс ретінде қарастыру қажет. Бұл кезеңде балада денсаулық туралы білім тек ақпарат деңгейінде емес, күнделікті тәжірибеде бекітілетін әдеттік модельге айналуы тиіс. Сондықтан тәрбиеші әрбір әрекетті – қозғалыс, тамақтану, демалу, қарым-қатынас – бір-бірімен байланысқан тұтас жүйе ретінде ұйымдастыруы маңызды. Мұндай тәсіл баланың санасында «денсаулық – өмір салты» деген тұрақты когнитивтік схема қалыптастырады.

Қазіргі нейропедагогикалық зерттеулер мектепке дейінгі жастағы балалардың миы сыртқы ортадан келетін эмоциялық және сенсорлық ақпаратты өте жоғары жылдамдықпен қабылдайтынын көрсетеді. Сондықтан салауатты әдеттерді қалыптастыруда қайталанатын жағымды тәжірибе ерекше рөл атқарады. Мысалы, таңертеңгі жаттығуды тек орындау емес,

оны музыкамен, ойын сюжетімен және эмоционалды қолдаумен біріктіру баланың миында тұрақты нейрондық байланыстардың қалыптасуына ықпал етеді. Бұл автоматтандырылған мінез-құлық үлгілерінің негізін құрайды.

Салауатты тамақтану мәдениетін дамытуда баланың қабылдау психологиясын ескеру маңызды. Бала үшін тағам тек биологиялық қажеттілік емес, ол – эмоциялық тәжірибе. Сондықтан дұрыс тамақтану әдетін қалыптастыруда мәжбүрлеу емес, қызықты визуалды және ойындық әдістер қолданылуы тиіс. Мысалы, «түстер әлемі» әдісі арқылы балалар көкөністер мен жемістерді түрлі түстер бойынша топтастырады, ал «витаминдер саяхаты» сюжеті арқылы әр тағамның ағзаға пайдасын ойын түрінде түсінеді. Бұл тәсіл рационалды түсіндіруден гөрі эмоционалды бекітуді күшейтеді.

Қозғалыс белсенділігін дамыту тек дене шынықтыру сабақтарымен шектелмеуі тиіс, ол баланың күнделікті өмірлік ортасына толық интеграциялануы қажет. Қазіргі педагогикада «қозғалыстық орта» ұғымы кеңінен қолданылады, яғни бала еркін қозғала алатын, әртүрлі моторлық тапсырмалар орындайтын кеңістік құру. Мұндай ортада бала жүгіру, секіру, еңбектеу, тепе-теңдік сақтау сияқты табиғи қозғалыстарды еркін орындай отырып, өз денесін басқару дағдыларын дамытады. Бұл тек физикалық дамуды емес, сонымен қатар мидың моторлық және когнитивтік аймақтарының синхронды жұмысын күшейтеді.

Эмоциялық денсаулықты сақтау салауатты өмір салтының ажырамас бөлігі ретінде қарастырылады, себебі мектепке дейінгі кезеңде стресс пен мазасыздық баланың жалпы дамуына тікелей әсер етеді. Балалар эмоцияны сөзбен толық жеткізе алмайтындықтан, олар үшін ойын, сурет салу, музыка және қимыл арқылы өзін білдіру маңызды. Тәрбиеші баланың эмоционалдық күйін бақылап, оны тұрақтандыру үшін тыныштандыру жаттығуларын, тыныс алу техникасын және ертегі терапиясын жүйелі түрде қолдануы қажет. Бұл әдістер баланың ішкі психологиялық тепе-теңдігін сақтауға көмектеседі.

Салауатты өмір салтын қалыптастыруда цифрлық технологиялардың рөлі де күннен-күнге артып келеді. Интерактивті қосымшалар, мультимедиялық ойындар және білім беру платформалары арқылы балалар денсаулық туралы ақпаратты визуалды және интерактивті форматта меңгереді. Мысалы, виртуалды кейіпкерге көмектесу арқылы дұрыс тамақ таңдау немесе жаттығу жасау баланың оқу процесіне белсенді қатысуын арттырады. Дегенмен цифрлық құралдар педагогикалық бақылаумен қолданылуы тиіс, себебі олар тек құрал ретінде қызмет етеді, негізгі тәрбиелік мазмұнды алмастырмайды.

Ұлттық мәдениет пен этнопедагогикалық мұра да салауатты өмір салтын қалыптастыруда маңызды ресурс болып табылады. Қазақ халқының дәстүрлі ойындары, тұрмыс салты және табиғатпен үйлесімді өмір сүру қағидалары баланың дене және рухани дамуын қатар қолдайды. «Асық ату», «арқан тарту», «алтыбақан» сияқты ойындар балалардың қозғалыс белсенділігін арттырып қана қоймай, әлеуметтік өзара әрекеттесу дағдыларын да дамытады. Бұл тәсіл ұлттық тәрбие мен денсаулық мәдениетін біріктіретін кешенді модель қалыптастырады. Инклюзивті білім беру жағдайында салауатты өмір салтын қалыптастыру әр баланың жеке мүмкіндігіне бейімделуі қажет. Кейбір балалар үшін қозғалыс жаттығулары жеңілдетілген түрде берілуі мүмкін, ал басқалары үшін сенсорлық қолдау немесе қосымша визуалды нұсқаулықтар қажет болады. Мұндай бейімделу барлық балалардың тең дамуына мүмкіндік береді және олардың өзін-өзі бағалау деңгейін арттырады.

Осылайша, мектеп жасына дейінгі балаларда салауатты өмір салтын қалыптастыру – кешенді, көпқабатты және жүйелі процесс. Ол тек дене тәрбиесімен шектелмей, когнитивтік, эмоциялық, әлеуметтік және мәдени аспектілерді қамтиды. Нейропедагогика, цифрлық технологиялар және этнопедагогикалық тәсілдердің интеграциясы арқылы балада тұрақты денсаулық мәдениетін қалыптастыруға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Выготский Л. С. Педагогическая психология. – М.: Юрайт, 2021. – 512 с.
2. Эльконин Д. Б. Психология игры. – М.: Владос, 2020. – 360 с.
3. Пиаже Ж. Речь и мышление ребёнка. – М.: Педагогика, 2020. – 340 с.
4. Монтессори М. Помоги мне сделать это самому. – М.: Карапуз, 2019. – 320 с.

Тазабекова Ардақ Серғазықызы
Бастауыш сынып мұғалімі, педагогика ғылымдарының магистрі
№25 мектеп-гимназиясы
Алматы облысы, Талғар ауданы, Талғар қаласы

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕР - МҰҒАЛІМ ТӘЖІРИБЕСІНДЕ

Аннотация. Мақалада бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби тәжірибесіндегі инновациялық әдістердің білім беру сапасын арттырудағы және оқушының тұлғалық дамуына ықпалы қарастырылады. Қазіргі білім беру кеңістігіндегі өзгерістерге сәйкес мұғалімнің рөлі жаңарып, оқушының танымдық белсенділігін, шығармашылық қабілетін және функционалдық сауаттылығын дамыту мәселелері талданады. Сонымен қатар заманауи педагогикалық технологиялардың оқу мотивациясын арттырудағы, ойлау және сөйлеу дағдыларын жетілдірудегі тиімділігі сипатталады. Мақалада цифрлық технологиялар мен мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі арасындағы байланыс та қамтылып, бастауыш сынып мұғалімдеріне әдістемелік бағыт-бағдар ұсынылады.

Кілт сөздер: инновациялық әдіс, бастауыш білім беру, педагогикалық технология, мұғалім тәжірибесі, шығармашылық қабілет, оқыту үдерісі, функционалдық сауаттылық, цифрлық білім, тұлғалық даму, педагогикалық құзыреттілік.

Қазіргі қоғамның қарқынды дамуы білім беру жүйесіне түбегейлі өзгерістер енгізіп отырғандықтан, бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби қызметі де жаңа талаптармен толықтырылып, педагогикалық үдерістің мазмұны жаңаша сипат ала бастады, осы жағдайда инновациялық әдістерді тиімді қолдану мұғалім тәжірибесінің басты көрсеткіштерінің біріне айналып отыр. Бұрынғыдай тек ақпарат жеткізуші рөлін атқаратын мұғалім бейнесі біртіндеп өзгеріп, ендігі жерде оқушының ойлау әрекетін ұйымдастыратын, оның ішкі мүмкіндіктерін ашатын және шығармашылық әлеуетін қалыптастыратын тұлға ретіндегі мұғалім образы айқындала түсті. Бастауыш білім беру кезеңі баланың танымдық қабілеті мен тұлғалық қасиеттерінің қалыптасуындағы аса маңызды саты болғандықтан, осы кезеңде қолданылатын әрбір педагогикалық тәсіл баланың болашақтағы интеллектуалдық деңгейіне, өмірлік ұстанымына және дүниетанымына тікелей ықпал етеді. Инновациялық әдістердің басты ерекшелігі – оқушыны дайын білімді қабылдаушы емес, білімді өздігінен ізденіп меңгеретін белсенді субъект ретінде қарастыруында жатыр. Мұндай тәсіл оқушының өз ойын еркін жеткізуіне, дербес шешім қабылдауына және түрлі жағдаяттарда білімін қолдана алуына мүмкіндік береді. Бастауыш сыныптағы балалардың психологиялық ерекшеліктері ескерілген жағдайда инновациялық технологиялар олардың сабаққа деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, оқуға деген ішкі мотивациясын да тұрақтандырады. Мұғалім инновациялық әдістерді қолдану барысында баланың жеке ерекшелігін, қабілетін және қабылдау деңгейін ескеруге міндетті болады, бұл оқыту сапасының артуына ықпал етеді. Педагогикалық тәжірибе көрсеткендей, жаңашыл әдістер жүйелі әрі мақсатты қолданылған кезде оқушылардың оқу жетістіктері айтарлықтай жоғарылайды. Әсіресе топтық жұмыс, жобалау әдісі, зерттеушілік тапсырмалар мен цифрлық платформаларды қолдану оқушының сыни ойлауын дамытуда ерекше рөл атқарады. Осы тұрғыдан қарағанда инновациялық әдістер мұғалім тәжірибесінің ажырамас құрамдас бөлігі ретінде білім беру кеңістігінің сапалық жаңаруына негіз болады.

Инновациялық әдістердің мұғалім тәжірибесіндегі маңызын терең түсіну үшін олардың педагогикалық табиғатына назар аудару қажет, себебі бұл әдістер тек техникалық жаңалықтар жиынтығы емес, оқыту философиясының өзгеруін білдіретін күрделі педагогикалық құбылыс болып саналады. Дәстүрлі оқыту үлгісінде мұғалім басты тұлға ретінде танылып, оқушы көбіне тыңдаушы қызметін атқарса, инновациялық оқытуда оқушының белсенді әрекеті алдыңғы орынға шығады. Мұндай өзгеріс педагог пен оқушы арасындағы қарым-қатынас мәдениетіне де ықпал етеді, өйткені мұғалім ендігі жерде бақылаушы емес, бағыттаушы және

серіктес рөлін атқарады. Бұл тәсіл балалардың еркін ойлауына, сұрақ қоюына және өз пікірін дәлелдеуге мүмкіндік береді. Инновациялық әдістердің ішінде сын тұрғысынан ойлау технологиясы ерекше орын алады, өйткені ол оқушының тек ақпаратты есте сақтауына емес, оны саралап, талдап және бағалай алуына бағытталады. Мұндай жұмыс барысында бала өз көзқарасын қалыптастырып, танымдық дербестікке үйренеді. Бастауыш сынып оқушылары үшін бұл дағдының қалыптасуы өте маңызды, себебі дәл осы кезеңде баланың логикалық ойлау қабілеті қарқынды дамиды. Инновациялық әдістер мұғалімнің шығармашылық ізденісін де күшейтеді, өйткені әр сабақ жаңа формада ұйымдастырылып, баланың қызығушылығына сәйкес құрылады. Мұғалім сабақ барысында түрлі әдістерді үйлестіре отырып қолданғанда ғана білім беру үдерісі нәтижелі болады. Педагогикалық тәжірибе көрсеткендей, оқушының сабаққа эмоционалдық қатысуы жоғары болған жағдайда білімді меңгеру деңгейі де артады. Сондықтан инновациялық әдістер мұғалім тәжірибесінде тек жаңашылдық белгісі емес, білім сапасын арттырудың тиімді құралы ретінде танылады.

Бастауыш сыныптағы оқыту үдерісінде цифрлық технологияларды пайдалану инновациялық әдістердің маңызды бағыттарының біріне айналып отыр, себебі қазіргі балалар ақпараттық кеңістікте өмір сүріп жатқандықтан, олардың танымдық әрекеті де жаңа форматта дамиды. Сандық ресурстарды сабақта тиімді қолдану мұғалімнен тек техникалық сауаттылықты ғана емес, педагогикалық икемділікті де талап етеді. Интерактивті тақталар, онлайн платформалар, электрондық тапсырмалар мен мультимедиялық материалдар сабақтың көрнекілігін арттырып, оқушының ақпаратты қабылдауын жеңілдетеді. Әсіресе бастауыш сынып оқушылары үшін визуалды ақпараттың маңызы зор болғандықтан, цифрлық технологиялар олардың зейінін тұрақтандыруға көмектеседі. Мұғалім электрондық ресурстарды мақсатсыз қолданбай, оны нақты оқу мақсатына сәйкес ұйымдастыруы қажет, өйткені технологияның тиімділігі оның мазмұнымен тікелей байланысты болады. Цифрлық орта оқушының өздігінен білім алуына да мүмкіндік береді, бұл оның жауапкершілік сезімін қалыптастырады. Мұндай жағдайда мұғалімнің рөлі өзгереді, ол ақпарат көзі емес, білім алуға бағыт беруші тұлғаға айналады. Инновациялық әдістерді қолдану барысында балалардың коммуникативтік дағдылары да дамиды, себебі олар бірлескен жобаларға, топтық тапсырмаларға және пікірталастарға белсенді қатысады. Бұл үдеріс оқушының әлеуметтік бейімделуіне оң ықпал етеді. Білім беру жүйесінің цифрлануы мұғалім тәжірибесін түбегейлі өзгертіп, педагогикалық қызметтің жаңа моделін қалыптастыруда.

Инновациялық әдістердің тағы бір маңызды қыры – олардың оқушының шығармашылық қабілетін дамытуға ықпал етуінде жатыр, өйткені қазіргі қоғам дайын ақпаратты жаттап алатын емес, жаңа идея ұсына алатын, мәселені стандарттан тыс шешетін тұлғаларды қажет етеді. Бастауыш сынып кезеңінде баланың қиялы ерекше белсенді дамитындықтан, осы мүмкіндікті дұрыс бағыттау мұғалімнің кәсіби шеберлігіне байланысты болады. Жобалау технологиясы, рөлдік ойындар, зерттеушілік тапсырмалар мен проблемалық оқыту әдістері баланың шығармашылық әлеуетін ашуға мүмкіндік береді. Мұндай сабақтар барысында оқушы өзін еркін сезінеді және өз ойын ашық жеткізуге дағдыланады. Инновациялық әдістер баланың қателесуден қорықпауына жағдай жасайды, бұл оның ішкі сенімін күшейтеді. Педагог оқушыны тек бағалаушы емес, қолдаушы тұлға ретінде көрінген жағдайда бала өз мүмкіндігін толық көрсетуге ұмтылады. Шығармашылық әрекет оқушының эмоционалдық дамуына да әсер етеді, өйткені ол өзіндік қуаныш сезімін тудырады. Мұғалім әр баланың жетістігін байқап, оны ынталандырып отырған кезде оқушының білімге деген қызығушылығы тұрақтанады. Инновациялық әдістердің тиімділігі олардың оқушыны өмірлік жағдаяттарға бейімдеуінде де көрінеді, себебі шығармашылық ойлау күнделікті мәселелерді шешуде маңызды рөл атқарады. Осы тұрғыдан қарағанда инновациялық технологиялар бастауыш білім берудің сапалық мазмұнын байытып, мұғалім тәжірибесін жаңа деңгейге көтереді.

Мұғалім тәжірибесіндегі инновациялық әдістердің нәтижелілігі тек білім сапасының көрсеткіштерімен ғана өлшенбейді, оның шынайы құндылығы оқушы тұлғасының өзгеруінен, оның танымдық белсенділігінің артуынан және өмірге деген көзқарасының қалыптасуынан көрінеді, өйткені бастауыш мектеп – баланың рухани және интеллектуалдық әлемінің негізі

қаланатын ерекше кезең. Инновациялық тәсілдер арқылы ұйымдастырылған сабақтарда бала өзін еркін сезінеді, өз пікірін ашық білдіреді және оқу әрекетіне белсенді араласады. Бұл жағдай оның ішкі сенімін нығайтып, өзіндік бағасының қалыптасуына ықпал етеді. Мұғалім инновациялық әдістерді қолдану барысында тек пәндік білім берумен шектелмей, баланың тұлғалық дамуына да ерекше көңіл бөледі. Мұндай сабақтарда оқушы тек тыңдаушы емес, әрекет етуші тұлғаға айналады. Әсіресе бастауыш сынып оқушылары үшін эмоционалдық қолдау мен жағымды психологиялық орта маңызды болғандықтан, инновациялық әдістер олардың сабаққа қызығушылығын тұрақтандыруда тиімді қызмет атқарады. Оқушылардың бірлескен әрекетке қатысуы олардың коммуникативтік мәдениетін қалыптастырады және өзара сыйластыққа тәрбиелейді. Инновациялық технологиялар арқылы мұғалім әр баланың қабілетін анықтап, оны дамытуға мүмкіндік алады. Бұл білім беру үдерісінің дараландыруына және оқыту сапасының артуына негіз болады. Нәтижесінде инновациялық әдістер мұғалім тәжірибесінде оқушыны жан-жақты дамытудың пәрменді құралы ретінде орнығады.

Қазіргі білім беру кеңістігіндегі өзгерістер мұғалімнен үздіксіз ізденісті, кәсіби икемділікті және шығармашылық көзқарасты талап ететіндіктен, инновациялық әдістерді меңгеру мен тәжірибеде тиімді қолдану педагог қызметінің ажырамас бөлігіне айналып отыр. Бүгінгі оқушының танымдық сұранысы бұрынғы кезеңдермен салыстырғанда әлдеқайда күрделі сипат алғандықтан, дәстүрлі оқыту әдістері барлық жағдайда тиімді нәтиже бере бермейді. Осы жағдайда инновациялық технологиялар білім беру мазмұнын жаңартып, оқушының жеке ерекшеліктеріне бейімделген икемді орта қалыптастыруға мүмкіндік береді. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі оның жаңа әдістерді қаншалықты орынды және мақсатты қолдана алуымен анықталады. Инновациялық тәсілдер сабақтың құрылымын өзгертеді, оқыту үдерісін жандандырады және білім алушының белсенді әрекетіне негізделеді. Мұндай сабақтарда оқушы өз ойын дәлелдеуге, мәселені шешуге және түрлі көзқарастарды салыстыруға үйренеді. Бұл оның функционалдық сауаттылығының қалыптасуына ықпал етеді. Педагогикалық тәжірибе дәлелдегендей, жаңашыл әдістер жүйелі қолданылған жағдайда оқушылардың оқу жетістігі ғана емес, олардың өмірлік дағдылары да дамиды. Инновациялық әдістер мұғалімнің шығармашылық әлеуетін де кеңейтеді, өйткені әр сабақ жаңа идея мен жаңа шешімді қажет етеді. Сондықтан инновациялық технологияларды меңгеру бүгінгі бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби мәдениетінің маңызды көрсеткіші болып саналады.

Қорытындылай келе, инновациялық әдістер бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби тәжірибесінде білім беру сапасын арттыруға, оқушының шығармашылық және танымдық қабілеттерін дамытуға, сондай-ақ тұлғалық қалыптасуын қамтамасыз етуге бағытталған маңызды педагогикалық құрал ретінде айқындалады. Бұл әдістер оқыту үдерісін жаңғыртып қана қоймай, мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынастың мазмұнын өзгертіп, білім алушыны оқу әрекетінің белсенді субъектісіне айналдырады. Инновациялық технологияларды тиімді қолдану мұғалімнен жоғары кәсіби дайындықты, педагогикалық икемділікті және үздіксіз ізденісті талап етеді. Қазіргі білім беру жүйесінде жаңашыл әдістерді қолдану қажеттілік деңгейіне көтерілгендіктен, оларды тәжірибеде жүйелі жүзеге асыру білім сапасының басты шарттарының бірі болып табылады. Осы тұрғыдан қарағанда инновациялық әдістер мұғалім тәжірибесінің мазмұнын байытып, бастауыш білім беру жүйесінің сапалық дамуына елеулі ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Chianson-Akaa M., Achor E., Rott B. Teacher Tech-Creativity Fostering Behaviour as Determinant of Primary School Mathematics Teacher Classroom Practices // International Online Journal of Primary Education. – 2024. – Vol. 13, No. 1. – P. 1-22. – DOI: 10.55020/iojpe.1392996

2. Исабекова Г.Б. Бастауыш сыныпта оқытудың инновациялық әдістері [Электрондық ресурс] // Педагогикалық шеберлік. – 2023. – №1.

3. Нұғманова А.Б., Тұрсынбаева Ш.Ж. Бастауыш мектепте инновациялық әдістерді қолдану // Қазақстан мектебі. – 2022. – №2. – Б. 23-28.

Кенжебекова Кадиша Изденовна
Дене шынықтыру пәні мұғалімі
Маңғыстау облысының білім басқармасының Мұнайлы ауданы бойынша білім бөлімінің
«№ 4 жалпы білім беретін мектеп» КММ

«КӨШПЕК» ОЙЫНЫ АРҚЫЛЫ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ МЕҢГЕРТУ: ҰМЫТ ҚАЛҒАН МҰРАНЫҢ ЖАҢА ФОРМАТЫ

Аннотация: Мақалада қазақ халқының көшпелі мәдениетімен бірге ұмытыла бастаған «Көшпек» ұлттық ойынын заманауи білім беру үдерісінде қайта жаңғырту мәселесі қарастырылады. Автор 5-сынып оқушыларына арналған қолданбалы курс аясында ойынның практикалық маңызын, техникалық ережелерін және дидактикалық мүмкіндіктерін егжей-тегжейлі сипаттайды. Бұл ұлттық ойын білім алушылардың физикалық белсенділігін арттырып қана қоймай, логикалық ойлауын дамытуға және этнографиялық ұғымдарды меңгеруге бағытталған. Республикалық деңгейде жоғары бағаланған бұл әдістемелік жүйе өңірлік семинарларда педагогтар қауымының айрықша назарын аударып, өзінің тиімділігін дәлелдеді.

Түйін сөздер: ұлттық ойындар, «Көшпек» ойыны, ұлттық құндылықтар, қолданбалы курс, дене шынықтыру.

Қазақ халқының сан ғасырлық тарихы мен бай мәдениеті оның ұлттық ойындарында терең көрініс тапқан. Ұлттық ойындар – ата-бабамыздан бізге жеткен аманат, өткен күн мен бүгінгіні байланыстыратын баға жетпес байлығымыз бен асыл қазынамыз. Ойын баланың алдынан өмір есігін ашып, оның шығармашылық қабілетін оятып қана қоймай, өмір бойы серік болатын тұлғалық қасиеттерін шыңдайды. Бүгінгі таңда мектеп бағдарламасында ұлттық идеологияны нығайту және жас ұрпақтың бойына ұлттық кодты сіңіру – білім беру саласының басты міндеті. Осы орайда, көшпелі салтпен бірге ұмытыла бастаған «Көшпек» ұлттық ойынын қайта жаңғыртудың маңызы зор.

Бұл ойын қазақтың дәстүрлі «Ұлттық ойындар» тізбесінде ресми түрде кездеспейді, уақыт өте келе көшпелі мәдениетпен бірге ұмытылып кеткен. Халқымыздың тұрмыс-тіршілігі төрт түлік малмен тікелей байланысты болғандықтан, мал сүйектерімен ойнатылатын бұл ойын атадан балаға мұра болып қалғанымен, бертін келе қолданыстан шығып қалды. Тіпті, қазақ тілінің түсіндірме сөздігінде де бұл атаудың кездеспеуі оның терең зерттеуді қажет ететінін көрсетеді. «Көшпек» ойынын қайта жаңғыртудың негегі мақсаты – мектеп жасындағы оқушылардың қимыл-қозғалысын, ойлау қабілетін дамыту, сондай-ақ оларды шапшаңдық пен зеректікке баулу. Ойын арқылы оқушылар ағзасын физикалық тұрғыдан шынықтырып қана қоймай, қазақтың сүйекке қатысты атауларын, табақ тарту рәсімдерін және халқымыздың наным-сенімдерін терең меңгеріп шығады.

Бүгінгі таңда бұл ойын мектеп бағдарламасында үйірме есебінен дене шынықтыру бағытындағы қолданбалы курс ретінде 5-сынып оқушыларына енгізіліп, сәтті жүзеге

асырылуда. Қолданбалы курс жылына 34 сағат, яғни аптасына 1 сағат көлемінде жүргізіледі. Жалпы бағдарлама мазмұны кіріспе мен қауіпсіздік ережелеріне (1 сағат), жілік атауларын таныстыруға (4 сағат), ойынның негізгі ережелеріне (22 сағат) және ұпай жинау мен тактикалық әдістерге (7 сағат) бағытталған арнайы құрамдас бөліктерден тұрады. Ойынға қажетті материалдарды дайындау ерекше ұқыптылықты талап етеді. Малдың жіліктері арнайы қайнатылып, тазартылады, содан кейін қолдануға ыңғайлы әрі эстетикалық тұрғыдан тартымды болуы үшін түссіз сырмен сырланады. Танымдық сабақтарда оқушылар екі жамбас, екі ортан жілік, екі асықты жілік, бір бел омыртқа, екі сүбе мен қабырға, төс, бір омыртқа, екі жауырын, екі тоқпан жілік, бір бұғана және бір мойын сүйегі секілді түрлерін тікелей көріп, айырмашылықтарын тануды үйренеді.

«Көшпек» ойыны арнайы тақтада немесе қазандықтар арқылы ойнатылады. Ойынның техникалық сипаты бойынша әр командадан 1 ойыншыдан шығып, 9 қазандық алаңында 6 жілікпен бақ сынайды. Бұл ретте негізінен екі асықты жілік, екі ортан жілік және екі тоқпан жілік қолданылады. Ойын барысында ойыншы өз алдын ашып, қарама-қарсы команданың жілігіне тосқауыл қоюды, яғни жілікпен бір-бірінің жолын жауып отыруды меңгереді. Мысалы, бірдей жіліктердің бір қатарға шықпауын қатаң қадағалау қажет. Егер асықты жілік немесе тоқпан жілік бір қатарға шығатын болса, онда сол ойыншы бірден ұтысқа ие болады. Ойын барысында қолға ұстаған жілікті ауыстырмау, жілікті ысыртпай, белгілі қашықтықта көтеріп ойнау және қазандық ішіне жүріспен нақты қою сияқты тәртіп пен жауапкершілік талаптары қатаң сақталады. Жеңген топқа ұпай есебінде тобықтар мен асықтар беріледі. Ұпай жинау барысында мұғалім тобық туралы халықтық танымдарды, асық түрлерін және оған қатысты ырымдарды түсіндіріп отырады. Бұл балаларды шапшаң жүріске, логикалық есептеуге және жүріске кедергі болу әдістерін шебер қолдануға дағдыландырады.

Ұмытылған мұраны жаңғыртқан бұл жоба қысқа мерзім ішінде жоғары педагогикалық нәтиже көрсетті. Бағдарламаның ғылыми-әдістемелік құндылығы мен практикалық маңыздылығы жоғары деңгейде бағаланып, Республикалық авторлық бағдарламалар байқауында жүлделі II орынды иеленді. Сонымен қатар, бұл әдістемелік жүйе облыстық деңгейде өткен «Ізденіс, сапа, нәтиже» атты аймақтық семинарда таныстырылып, тәжірибе алмасушы педагогтар мен спорт мамандарының айрықша назарын аударды. Семинар қатысушылары ойынның мектептің спорт залында оңай ұйымдастырылатындығын, зор қызығушылық тудыратынын және оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруға тікелей септігін тигізетінін ерекше атап өтті.

«Көшпек» ұлттық ойыны – салауатты өмір салтын мұрат тұтқан, елі мен жерінің қамын ойлайтын, ұлттық қасиеттерді қадірлейтін жаңа тұлғаны тәрбиелеудің маңызды құралы. Ұмытылған тарихымызды осындай қолданбалы курстар арқылы қайта жаңғырту – болашақ ұрпақтың бойына ұлттық рух пен отаншылдық қасиеттерді берік ұялатудың төте жолы. Тәжірибеде өзінің тиімділігін дәлелдеген бұл бағдарлама алдағы уақытта еліміздің өзге де білім берегу ұйымдарының тәжірибесіне кеңінен енгізуге әбден лайықты.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Төтенаев, Б. Қазақтың ұлттық ойындары. – Алматы: Рауан, 1991. – 192 бет.
2. Ахметова, З. Қазақтың салт-дәстүрлері мен әдет-ғұрыптары. – Алматы: Санат, 2002. – 208 бет.
3. Сейсенова, Г. А. Ұлттық ойындар және олардың тәрбиелік маңызы. – Алматы: Қазақ университеті, 2015. – 144 бет.
4. Сағындықов, Е. Қазақтың ұлттық ойындары / Оқулық. - Алматы, 1991 . – 160 бет.
5. Қазақ ұлттық энциклопедиясы. Т.5. – Алматы: Қазақ энциклопедиясы, 2005. – 760 бет.
6. Әбдіғаппарова, Г. Қ. Ұлттық спорт түрлері және дене тәрбиесі. – Шымкент: ОҚМПУ баспасы, 2019. – 130 бет.

Тукибаева Акерке Сейткуловна
Бастауыш сынып мұғалімі
№158 орта мектеп КММ
Қызылорда облысы, Шиелі ауданы, Ш. Қодаманов ауылы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМЫТУ

Аннотация. Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілетін дамыту жолдары қарастырылады. Оқушылардың ойлау қабілетін жетілдіру, қиялын дамыту және пәнге деген қызығушылығын арттыру мақсатындағы әдіс-тәсілдердің тиімділігі сипатталады. Сонымен қатар, мұғалімнің рөлі мен оқу процесіндегі шығармашылық тапсырмалардың маңызы талданады.

Кілт сөздер: бастауыш білім, шығармашылық қабілет, оқушы, оқу үдерісі, әдіс-тәсілдер, тәрбие, дамыту

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесінің негізгі мақсаты – жан-жақты дамыған, шығармашылық ойлай алатын тұлға қалыптастыру. Әсіресе бастауыш сынып кезеңі – баланың танымдық қабілеті мен жеке тұлғасының қалыптасуындағы маңызды кезеңдердің бірі. Осы уақытта оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту олардың болашақтағы білім сапасына оң әсер етеді.

Бастауыш сынып оқушылары қоршаған ортаны танып-білуге құмар келеді. Сондықтан мұғалім әр сабақта оқушының қызығушылығын арттырып, еркін ойлауына мүмкіндік жасауы қажет.

Негізгі бөлім

Шығармашылық қабілет – адамның жаңа нәрсе ойлап табуға, мәселені ерекше жолмен шешуге бейімділігі. Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылығын дамыту үшін сабақ барысында түрлі әдістерді қолдануға болады.

1. Ойын технологиялары

Ойын – бастауыш сынып оқушылары үшін ең тиімді оқыту әдістерінің бірі. Ойын арқылы бала еркін ойлап, өз пікірін ашық жеткізеді.

Мысалы:

рөлдік ойындар;

логикалық тапсырмалар;

сөзжұмбақтар;

сурет салу және құрастыру жұмыстары.

2. Шығармашылық тапсырмалар

Оқушыларға ертегі құрастыру, өлең шығару, сурет бойынша әңгіме жазу сияқты тапсырмалар беру олардың қиялын дамытады. Мұндай жұмыстар баланың тіл байлығын арттырып, ойлау қабілетін жетілдіреді.

3. Топтық жұмыс

Топпен жұмыс жасау барысында оқушылар бір-бірімен пікір алмасып, ортақ шешім қабылдауға үйренеді. Бұл олардың коммуникативтік қабілетін дамытып, белсенділігін арттырады.

4. Ақпараттық технологияларды қолдану

Қазіргі таңда интерактивті тақта, бейнематериалдар мен цифрлық ресурстарды пайдалану оқушылардың сабаққа қызығушылығын күшейтеді. Көрнекілік арқылы бала ақпаратты тез қабылдайды.

Мұғалімнің рөлі

Мұғалім – оқушы шығармашылығын дамытушы негізгі тұлға. Педагог әр баланың қабілетін ескеріп, оны қолдап отыруы тиіс. Оқушының жетістігін мадақтау оның өзіне деген сенімін арттырады.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілетін дамыту – білім беру үдерісінің маңызды міндеттерінің бірі. Шығармашылықпен жұмыс істейтін оқушының ойлау қабілеті жоғары, білімге құштар және белсенді болады. Сондықтан мұғалімдер оқыту барысында заманауи әдіс-тәсілдерді тиімді пайдаланып, әр оқушының шығармашылық мүмкіндігін ашуға жағдай жасауы қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы.
2. Жұмабаев М. Педагогика. – Алматы, 2010.
3. Аймауытов Ж. Тәрбиеге жетекші. – Алматы, 2014.
4. Қоянбаев Ж.Б. Педагогика. – Алматы, 2012.

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Аннотация. В данной статье рассматриваются пути развития творческих способностей учащихся начальных классов. Описывается эффективность методов и приёмов, направленных на совершенствование мышления учащихся, развитие их воображения и повышение интереса к учебному предмету. Кроме того, анализируется роль учителя и значение творческих заданий в учебном процессе.

Ключевые слова: начальное образование, творческие способности, ученик, учебный процесс, методы и приёмы, воспитание, развитие.

Абдукаримова Гулдана Адиловна
Химия кафедрасы, магистр оқытушы
Абай атындағы Қазақ Ұлттық Педагогикалық университеті
Алматы қаласы

ХИМИЯ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЛАБОРАТОРИЯЛЫҚ ЖҰМЫСТАРДЫ ЖАСАУ БІЛУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ

Аннотация. Мақала оқушылардың химия сабақтарында зертханалық жұмыстарды орындау дағдыларын дамыту әдістерін талқылауға арналған. Жұмыста зертханалық жұмыстарды ұйымдастырудың әртүрлі тәсілдері зерттелді, сонымен қатар оқушылардың эксперименттерді орындау сапасын жақсартудың тиімді стратегияларын ұсынадық. Мақалада зертханалық жұмыстарды жүргізу кезінде мұғалімдердің алдында тұрған мәселелер талқыланды және оларды шешу бойынша практикалық ұсыныстар берілді. Сонымен қатар оқушылардың химиялық білімді тиімді игеру үшін зертханалық жұмыстардан алынған деректерді талдау және түсіндіру дағдыларын дамытудың маңыздылығын атап көрсетілді.

Түйін сөздер: білім беру, химия, зертханалық жұмыс, дағды, жүйелік өндірістік кластерлер.

Қоғам дамуының қазіргі кезеңінде білім беру жүйесінің алдында тұрған міндеттер едәуір кеңейді. Химия жаратылыстану пәндерінің бірі ретінде оқушыларды айналамыздағы маңызды заттардың қасиеттерімен таныстыруға, химиялық өзгерістердің мәнін және олардың табиғаттың, өмірдің және адам денсаулығының дамуына әсерін түсінуге бағытталған. Химия пәнінен оқушылардың білім сапасы мектептегі химия курсының іргелі білімін қалыптастыру бойынша оқушылардың лабораториялық іс-әрекетін оқытуда және ұйымдастыруда заманауи педагогикалық технологияларды қолдануға, оларды жеке және жас ерекшеліктерін ескере отырып, әр түрлі деңгейде, оқу процесінің әр түрлі кезеңдерінде қолдана білуге байланысты.

Оқушылардың есептерді эксперименталды шешумен дербес және лабораториялық жұмыстарды орындауы материалды неғұрлым мағыналы зерттеуге, өзін-өзі тәрбиелеу дағдыларын игеруге ықпал етеді, оқушылардың танымдық іс-әрекетін, олардың дербестігі мен химияны оқуға деген қызығушылығын дамытуға көмектеседі, білімнің беріктігі мен тереңдігін арттырады, қарым-қатынас тапшылығын (жұмыстың топтық және жұптық формалары) жояды, алған білімдерін өмірде қолдануға көмектеседі [1].

Сабақта оқушылардың лабораториялық іс-әрекетін ұйымдастыру – әр мұғалім үшін өте жауапты және күрделі жұмыс. Мұғалім оқушыны білімді өз бетінше игеруге, өзінің дүниетанымын қалыптастыруға үйретуі керек, ең бастысы – алған білімдерін практикалық іс-әрекетте қолдануға үйрету. Табиғат заңдылықтарын терең игеру және оларды практикада қолдану, білімді игеру, еңбек дағдыларын игеру арқылы іс жүзінде ғана толық көлемде қол жеткізуге болады. Бұл оқытудың практикалық әдістерін қолдану қажеттілігін тудырады.

Химияны оқытудың практикалық әдістерінің ішінде білім алу тәсілі және олардың шындығын растайтын тәжірибе түрі болып табылатын лабораториялық жұмыс үлкен маңызға ие. Тәжірибелерді орындау кезінде оқушылар заттардың қасиеттері мен химиялық процестер туралы білімді тезірек игеріп ғана қоймайды, сонымен қатар химиялық тәжірибелермен білімді тәжірибеде қолдануға үйренеді. Тәжірибелер жүргізетін және әртүрлі жағдайларда химиялық түрлендірулерді бақылайтын оқушы күрделі химиялық процестерді басқаруға болатынына, құбылыстарда жұмбақ ештеңе жоқ екеніне көз жеткізеді, олар табиғи заңдылықтарға бағынады, олардың танымы адамның практикалық іс-әрекетінде химиялық түрлендірулерді кеңінен қолдануға мүмкіндік береді [2].

Лабораториялық жұмыс – химияны оқытуда теорияны практикамен байланыстырудың, білімді сенімге айналдырудың маңызды жолы. Лабораториялық іс-әрекеттің өзіндік құрылымы, оқу процесінің мақсаты да, мазмұны да болады. Жалпыланған лабораториялық қызметті қалыптастыру қандай пәндік, әдіснамалық және философиялық білім қажет екенін анықтауға мүмкіндік береді.

Мектептегі химиялық лабораторияның келесі түрлері бар: демонстрациялық тәжірибе, зертханалық тәжірибе, зертханалық жұмыс, практикалық жұмыс, зертханалық практикум және үйдегі эксперимент. Оқушылардың ойлауына әсер ету сипаты, ұйымдастыру әдістемесі бойынша мектептегі химиялық лабораториялық зерттеу иллюстрациялық түрде жүзеге асырылуы мүмкін. Иллюстрациялық әдіс кейде дайын білім әдісі деп аталады: мұғалім алдымен тәжірибеден не шығуы керек екенін айтады, содан кейін демонстрациямен суреттейді немесе зерттелетін материал зертханалық тәжірибе арқылы расталады. Нәтижесінде оқушылар тәжірибе жүргізу үшін реактивтер мен жабдықтарды таңдауға, нәтижені болжауға, бақылаулардағы басты нәрсені бөліп көрсетуге және өз бетінше қорытынды жасауға шақырылады.

Оқушылар жүзеге асыратын лабораториялық жұмыс екі түрге бөлінеді:

1) жаңа білім алу процесінде оқушылар жүргізетін зертханалық тәжірибелер;

2) оқушылар бір немесе екі тақырыптан өткеннен кейін жасайтын практикалық жұмыстар [3].

Зертханалық тәжірибелердің мақсаты – жаңа білім алу, жаңа материалды зерттеу. Тәжірибелік сабақтар, әдетте, тақырыпты зерделеудің соңында білімді шоғырландыру, нақтылау, практикалық дағдыларды қалыптастыру және оқушылардың бұрыннан бар дағдыларын жетілдіру мақсатында өткізіледі.

Практикалық жұмыс – бұл өзіндік нәтиже, тақырыптар мен бөлімдерді зерттеудің соңғы кезеңі. Оқушылар тәжірибелік жұмыстарға міндетті түрде дайындалып, экспериментті өз бетінше ойластырады. Көптеген жағдайларда практикалық жұмыстар эксперименттік мәселелерді шешу түрінде, жоғары сыныптарда практикум түрінде, бірқатар тақырыптардан өткеннен кейін практикалық жұмыстар бірнеше сабақтарда өткізіледі [4].

Оқу процесі тұрғысынан лабораториялық жұмыстар келесі кезеңдерден өтуі керек:

1) тәжірибені өткізу мақсатын түсіну;

2) ұсынылған заттарды зерттеу;

3) дайын құралды құрастыру немесе пайдалану;

4) тәжірибені орындау;

5) нәтижелерді талдау және қорытындылар;

6) алынған нәтижелерді түсіндіру және химиялық теңдеулерді қолдану;

7) есепті жасау [5].

Әр оқушы не үшін тәжірибе жасап жатқанын және алдына қойылған міндетті қалай шешу керектігін түсінуі керек. Ол заттарды аспаптар мен индикаторлар арқылы зерттейді, аспаптың бөлшектерін немесе бүкіл құрылғыны қарастырады. Тәжірибе жасай отырып, оқушы әдістер мен манипуляцияларды меңгереді, процестің ерекшеліктерін бақылайды, маңызды өзгерістерді маңызды емес өзгерістерден ажыратады. Практикалық сабақтарда лабораториялық дағдыларды дамытуға көп көңіл бөлінеді, өйткені олардың негіздері химияны зерттеудің алғашқы кезеңдерінен бастау алады.

Лабораториялық дағдыларды қалыптастыру үлкен уақытты талап етеді. Егер бұл жұмысты оқу жылдарына бөле отырып, оқушылардың лабораториялық дағдыларын кезең-кезеңімен қалыптастырсақ, бұл үлкен нәтижеге қол жеткізуге мүмкіндік береді. Бір жыл ішінде белгілі бір түрдегі химиялық экспериментті орындау үшін қажетті дағдыларды дамыту және жетілдіру қажет. Демек, химиядан оқушылардың лабораториялық дағдыларын дамыту үшін жалпы білім беретін мектепте сағат саны келесідей бөлінуі керек:

–8 сынып – бейорганикалық химия аптасына 5 сағат (барлығы 170 сағат)

–9 сынып – бейорганикалық химия аптасына 5 сағат (барлығы 170 сағат);

–10 сынып – органикалық химия аптасына 6 сағат (барлығы 240 сағат);

–11 сынып – органикалық химияның бірінші жартыжылдығында аптасына 6 сағат (барлығы 102 сағат) және жалпы химияның екінші жартыжылдығында аптасына 6 сағат (барлығы 102 сағат) [6].

Бейорганикалық химия тақырыбын зерттеудің алдында 7 сыныптарда « Біздің айналамыздағы химия» арнайы курсы өтеді. Бағдарламада аптасына 2 сағат (барлығы 68 сағат) қарастырылған.

Бейорганикалық және жалпы химия курсы қазіргі ғылымның кванттық механикалық, құрылымдық, термодинамикалық және кинетикалық көріністеріне негізделген. Органикалық химияны зерттеу барысында оқушылар химияның негізгі теориялық ережелерін, органикалық қосылыстардың негізгі кластарының қасиеттерін, олардың нақты өкілдерін білуі керек, сонымен қатар химиялық процестердің барысын болжай білуі және химиялық реакциялардың жүру жағдайларына байланысты өнім алу мүмкіндігі болуы қажет.

Химияны зерттеудегі зертханалық, практикалық сабақтардың үлесі материалды толық игеру үшін жеткіліксіз. Сонымен, бейорганикалық химияны оқу кезінде 306 оқу сағатының тек 24 сағаты зертханалық практикумға беріледі, бұл оқу уақытының 7,8% құрайды. Мәселе кәсіптік оқыту курсын 8 сыныптан бастап енгізу арқылы шешіледі. 90-шы жылдары бұл курс аптасына 4 сағатты құрады. Кейінірек оқу жоспарының талаптарына байланысты кәсіптік оқыту сағаттарының саны аптасына 2 сағатқа дейін қысқарды.

Сондай-ақ, лабораториялық жұмыстардың мазмұны иллюстрациялық және ішінара зерттеу әдістерін қолдануға мүмкіндік беретіндей етіп таңдалуы керек. Сонымен, 8-сыныпта «Қышқылдардың индикаторларға әсері» тақырыбы бойынша зертханалық тәжірибені орындау оқушылардың нақты заттардың – қышқылдардың қасиеттері туралы түсініктерін дамытады, химиялық реакциялардың белгілері туралы білімді, химиялық заттармен жұмыс істеу қабілетін нығайтуға мүмкіндік береді.

Лабораториялық дағдыларды қалыптастыру үшін келесі әдістерді қолданған дұрыс:

–зертханалық жұмыстың мақсаттары мен міндеттерін тұжырымдау;

–операцияларды орындау тәртібін түсіндіру;

–мүмкін болатын қателіктер мен олардың салдары туралы ескерту;

–жұмыстың орындалуын бақылау;

–қорытындылау.

Мысалы, электролиттік диссоциация теориясын зерттеу кезінде мен тұз және сірке қышқылдарының диссоциациясы мысалында күшті және әлсіз электролиттердің қасиеттерін зерттеу бойынша зертханалық жұмыстың мысалын қарастырайық. Сірке қышқылы өткір жағымсыз иіске ие, сондықтан экспериментті тамшылатып әдіспен жүргізу ұтымды. Арнайы ыдыс-аяқ болмаған жағдайда, таблетка тақталарынан кесілген тесіктерді реактор ретінде пайдалануға болады. Нұсқауларға сәйкес оқушылар әрқайсысына концентрацияланған тұз қышқылы мен ас сірке суы ерітінділерінің бір тамшысын сәйкесінше екі тесікке орналастырады. Екі тесіктен де иістің болуы жазылады. Содан кейін әрқайсысына үш-төрт тамшы су құйылады. Сірке қышқылының сұйылтылған ерітіндісінде иістің болуы және оның тұз ерітіндісінде болмауы тіркеледі. Оқушылар нәтиже бойынша кесте толтырады (1-кесте).

Кесте 1. Лабораториялық жұмыс нәтижесі бойынша оқушылар толтыруға арналған кесте

Не істеді (тәжірибе атауы)	Не байқады (бақылаулардың суреті мен фиксациясы)	Қорытындылар және реакция теңдеулері
Күшті және әлсіз электролиттер	Сұйылтылғанға дейін екі ерітіндінің де өткір иісі болған. Сұйылтылғаннан кейін сірке қышқылы ерітіндісінің иісі сақталып, тұз қышқылы жоғалып кетті	1. Тұз қышқылы – күшті қышқыл, ол қайтымсыз диссоциацияланады: $HCL = H^+ + Cl^-$ 2. Сірке қышқылы – әлсіз қышқыл, сондықтан ол қайтымды диссоциацияланады: $CH_3COOH \leftrightarrows CH_3COO^- + H^+$ 3. Иондардың қасиеттері олар түзілген молекулалардан ерекшеленеді. Сондықтан тұз қышқылының иісі сұйылтылған кезде жоғалып кетті.

Химиялық есептерді шеше білу – пән бойынша білімнің маңызды құрамдас бөлігі. Мәселелерді шешу оқушылардың лабораториялық ағдыларын игеруге ықпал етеді (есептеулер мен тәжірибелер жүргізу). Мәселен, заттағы элементтердің массалық үлесін есептеу мәселелерін шешкен кезде мен мысалмен есепті шешудің дәйектілігін ұсынамыз (2-кесте).

Эксперименттік есептерді шешу оқушылардан теориялық білімді талап етеді. Мысалы, заттарды тану міндеттері: пробиркалардың қайсысында қышқыл, сілті, тұз бар? Пробиркалардың қайсысында тұз қышқылы, күкірт, азот бар? Мұндай мәселелерді шешу үшін сапалы реакцияларды білу қажет.

Кесте 2. Заттағы элементтің массалық үлесін есептеу мәселесін шешу алгоритмі

Әрекеттер тізбегі	Әрекеттерді орындау мысалы
Тапсырма мәтінін оқу	1. Натрий хлориді NaCl құрамына кіретін элементтердің әрқайсысының массалық үлесін есептеңіз
Жалпы қабылданған белгілер арқылы тапсырманың шарттары мен талаптарын жазу	2. Берілген: NaCl қосылысының құрамы. Табу: ω (Na), ω(Cl) шешімі:
Заттағы элементтің массалық үлесін есептеу үшін негізгі формуланы жазу	ω = n · Ar / Mr
NaCl қосылысының салыстырмалы молекулалық салмағын есептеу	Mr(NaCl) = 23+35,5 = 58,5 г/моль; Ar (Na) = 23 г/моль, Ar (Cl) = 35,5 г/моль.
Заттағы элементтің массалық үлесін есептеу үшін есептелген шамаларды формулаға ауыстыру	ω(Na) = 1·23 г/моль / 58,5 г/моль = 0,39, ω(Cl) = 1·35,5 г/моль / 58,5 г/моль = 0,61.
Тексеру жүргізу: қосылыстың құрамына кіретін барлық элементтердің массалық үлестерінің қосындысы	Тексеру: 0,39+0,61 = 1
Тапсырманың жауабын жазу	Жауап: натрийдің массасы 0,39, хлордың массалық үлесі 0,69.

Қорытындылай келе, химияны оқытуда басты міндет – ең алдымен оқушыларды таным процесіне қызықтыру: оларға сұрақтар қоюға және оларға жауап табуға, нәтижелерді түсіндіруге, қорытынды жасауға үйрету. Химияны оқытуда зерттеу тәсілін енгізу оқу іс-әрекетінің мотивациясын күшейтуге ықпал етеді.

Педагогикалық зерттеулердің нәтижесі сабақтарда практикалық бағдарлау әдістерін қолдана отырып, пәнді оқуға деген қызығушылық арта түсетіндігін көрсетті; химиялық лабораторияның мектеп оқушыларының химия бойынша лабораториялық дағдыларын

қалыптастыруға оң әсері анықталды. Практикалық іс-әрекет әдістері химиялық білімді күнделікті өмірмен байланыстыруға көмектеседі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Болотинская Б.П. Методика формирования практических навыков учащихся VII класса // Химия в школе. 1979. — №6. - С. 27 - 29.

2. Кравченко, З.И. Практические работы исследовательского характера / З.И. Кравченко // Химия в школе : научно-методический журнал. - 2008. - № 6. - С. 61-63.

3. Колчанова Л.В. Из опыта совершенствования демонстрационного эксперимента / Л.В. Колчанова, Л.А. Дейнека // Химия в школе : научно-методический журнал. - 2008. - № 9. - С. 67-69.

4. Тяглова Е.В. Исследовательская деятельность учащихся по химии: метод. пособие. – М., Глобус, 2007. - 224 с.

5. Волкова С.А., Пустовит С.О. Формирование экспериментальных умений по химии на основе проблемного обучения // Вестник Калужского университета. 2009. - №3. - С. 39-44.

6. Чернобельская Г.М. Методика обучения химии в средней школе. М.:Гуманит.изд. центр ВЛАДОС, 2000-335 с.

Журналдың құрылтайшысы және иесі:
«BAYANDY» жеке кәсіпкерлігіне қарасты «KEMENGER» ғылыми-әдістемелік орталығы.

Учредитель и собственник журнала:
Научно-методический центр «KEMENGER», относящийся к индивидуальному предпринимателю «BAYANDY».

Журнал 2023 жылдың желтоқсан айынан бастап жарық көруде.
Басылым 1 айда 4 рет шығады.
Журнал Қазақстан Республикасының Ақпарат және Қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитеті 2023 жылғы 13 ақпандағы Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қоюы туралы куәлігі № KZ26VPY00064454 берілген.

Журнал издается с декабря 2023 года.
Периодичность выпуска — 4 раза в месяц.
Журнал выдан комитетом информации Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан № KZ26VPY00064454 о постановке на учет периодического печатного издания, информационного агентства и сетевого издания от 13 февраля 2023 года.

Құрметті оқырмандар мен авторлар!
Журналда жарияланған материалдар редакцияның көзқарасын білдірмейді. Фактілер мен мәліметтердің анықтығына, сондай-ақ стилистикалық қателерге авторлар жауапты. Журналға шыққан материалдарды редакцияның келісімінсіз көшіріп басуға болмайды. Редакция материалдарды қабылдамауға құқылы.

Уважаемые читатели и авторы!
Опубликованные в журнале материалы не отражают точку зрения редакции. Ответственность за достоверность фактов и сведений в публикациях, а также за стилистические ошибки несут авторы. Перепечатка материалов, опубликованных в журнале, допускается только с согласия редакции. Редакция оставляет за собой право отклонять материалы.

Мекенжайы:
100012, Қарағанды қ.,
Н. Назарбаев даңғ., 19.
E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: kemengerustaz.kz
Сайт: kemenger-ustaz.kz
WhatsApp +77009700098
+77711812303
Басуға 18.05.2026 ж. қол қойылды.

Пішім 60*90 1/8
ш.б.т. - 26. RISO басылым.
Таралымы - 50 дана.

«BAYANDY» жеке кәсіпкерлігіне қарасты «KEMENGER» ғылыми-әдістемелік орталығының полиграфиялық қызметтер бөлімінде басылып шығарылды.

Наш адрес:
100012, г. Караганда,
пр. Н. Назарбаева, 19.
E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: kemengerustaz.kz
Сайт: kemenger-ustaz.kz
WhatsApp +77009700098
+77711812303
Подписано в печать 18.05.2026 г.

Формат 60*90 1/8
усл.печ.л. - 26. Печать RISO.
Тираж - 50 экз.

Отпечатано в полиграфическом отделе НМЦ «KEMENGER» ИП «BAYANDY».

QR-кодты сканерлеу арқылы бізбен тікелей байланысқа шыға аласыз.
Вы можете связаться с нами напрямую, отсканировав QR-код.

QR-кодты сканерлеу арқылы бізбен тікелей байланысқа шыға аласыз.
Вы можете связаться с нами напрямую, отсканировав QR-код.